

DE SPEELPLAATS HERDACHT

GIDS VOOR DE VERBETERING VAN DE
SPEELPLAATSEN IN HET BRUSSELS GEWEST

AUTEURS

Jan LAUTE, Andrea LUSQUIÑOS MANSILLA, Martha MEIJER en Marc VANDE PERRE, **AAC Architecture**

Myron DEVOLDER, Lucie LOOSEN en Luc WALLAYS, **OMGEVING**

Julie BÉRARD en Caroline DEMEY, **21 Solutions**

met de medewerking van Lode VRANKEN en Jan LAUTE, **Dear pigs**

WETENSCHAPPELIJK COMITÉ

Valeria CARTES LEAL en Julie LUMEN, **Dienst Scholen, perspective.brussels**

Marylou PAËS en Christophe VERMONDEN, **Departement Natuur- en milieueducatie van Leefmilieu Brussel**

Anaïs DE ROUCK en Étienne AULOTTE, **Departement Natuurontwikkeling en Landbouw van Leefmilieu Brussel**

GRAFISCHE VORMGEVING EN AFBEELDINGEN

Myriam DOUSSE en Chloé PERARNAU, **Collectif CUISTAX**

CORRECTIE EN VERTALING

TraduTask

VERANTWOORDELIJKE UITGEVERS

Julie LUMEN, **Dienst Scholen, perspective.brussels**, Naamsestraat 59 / 1000 Brussel

F. Fontaine & B. Dewulf, Havenlaan 86C / 3000, 1000 Brussel

VOOR MEER INFO

info@perspective.brussels

www.perspective.brussels/dienst-scholen

WETTELIJK DEPOT D/2021/14.054/04

Reproductie toegestaan mits met bronvermelding.

© 2021 perspective.brussels

DE SPEELPLAATS HERDACHT

GIDS VOOR DE VERBETERING VAN DE SPEELPLAATSEN IN HET BRUSSELS GEWEST

INHOUDSOPGAVE

4 INLEIDING

5 KADER VAN DE GIDS

6 GEBRUIKSAANWIJZING

6 BENADERINGEN

7 STRUCTUUR

8 INSPIRATIE

9 LEGENDE

10 VIER STAPPEN VOOR HET ONTWERP VAN EEN SPEELPLAATS IN HET BRUSSELS GEWEST

10 EEN GEZAMENLIJK PROJECT ONTWERPEN, EEN GEDEELDE VISIE TOT STAND BRENGEN

12 → **STAP 1** DE SPEELPLAATS OBSERVEREN EN ANALYSEREN

13 → **STAP 2** INSPIRATIE OPDOEN OM DE DOELSTELLINGEN TE BEPALEN

14 → **STAP 3** BEPALEN WAT HET KADER EN DE MIDDELEN ZIJN

16 → **STAP 4** HET ACTIEPLAN UITWERKEN EN REALISEREN

19 VIJF AMBITIES OM SPEELPLAATSEN IN HET BRUSSELS GEWEST TE VERBETEREN

20 → **AMBITIE A** LUDIEK EN GEZELLIG

- 21 Doelstellingen
- 22 Diagnose
- 24 Aanbevelingen
- 26 Referenties
- 27 Casestudy

28 → **AMBITIE B** NATUUR

- 29 Doelstellingen
- 30 Diagnose
- 31 Aanbevelingen
- 34 Referenties
- 35 Casestudy

36 → **AMBITIE C** AANGENAAM EN PRIKKELEND

- 37 Doelstellingen
- 38 Diagnose
- 39 Aanbevelingen
- 42 Referenties
- 43 Casestudy

44 → **AMBITIE D** ECOLOGISCH BEHEERD

- 45 Doelstellingen
- 46 Diagnose
- 47 Aanbevelingen
- 50 Referenties
- 51 Casestudy

52 → **AMBITIE E** VOOR DE WIJK TOEGANKELIJK

- 53 Doelstellingen
- 54 Diagnose
- 56 Aanbevelingen
- 58 Referenties
- 59 Casestudy

60 FICHEN

60 → **FICHE 1** NORMEN EN AANBEVELINGEN

64 → **FICHE 2** SPEL

66 → **FICHE 3** SPORT

68 → **FICHE 4** ORGANISATIE VAN DE ACTIVITEITEN

70 → **FICHE 5** MEUBILAIR

72 → **FICHE 6** BODEMBEDEKKING

76 → **FICHE 7** GEBRUIK VAN DE GEBOUWEN

78 → **FICHE 8** BIODIVERSITEITSVRIENDELIJKE INRICHTING

84 → **FICHE 9** LUIFELS

88 → **FICHE 10** REGENWATERBEHEER

92 → **FICHE 11** OVEREENKOMST VOOR GEZAMENLIJK GEBRUIK EN TOEGANGSCONTROLE

94 LIJST VAN AFBEELDINGEN EN FOTO'S

96 MEER WETEN →

99 NOG MEER WETEN

INLEIDING

De speelplaats – de plek waar je speelt, leert, ontdekt, ontmoet, herbront, jezelf uitdrukt en afreageert – maakt integraal deel uit van het schoolleven van zowel leerlingen als leerkrachten. Hier kan je bewegen, je uitleven en je zintuigen aanscherpen. De manier waarop die speelplaats is ingericht, heeft dan ook rechtstreeks gevolgen voor het welzijn van de leerlingen.

Toch zijn de speelplaatsen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vandaag nog vaak gebetonnerde vlaktes met weinig variatie. Deze door muren omsloten binnenterreinen werken sociale frustratie en geluidshinder in de hand. Daarbij komt dat deze verharde vlaktes snikheet worden tijdens hittegolven. Kortom speelplaatsen zijn maar weinig bevorderlijk voor de ontplooiing van kinderen en dragen in de stad bij tot een Nature Deficit Disorder (gevolgen van te weinig contact met de natuur).

In het kader van de gewestelijke beleidsverklaring en de Strategie GO4Brussels 2030 kregen de Dienst Scholen van perspective.brussels en Leefmilieu Brussel van de Brusselse Regering de opdracht om te werken aan betere speelplaatsen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Om deze ambitieuze doelstelling te bereiken moest in eerste instantie een casestudy worden gemaakt, waarvan de belangrijkste conclusies in deze didactische gids zijn opgenomen.

De gids werd immers uitgewerkt op basis van een participatief proces: de speelplaatsen van negen Brusselse scholen werden geanalyseerd, waarbij er werd gepeild naar de verwachtingen en behoeften van de gebruikers; vervolgens werden op plan oplossingen uitgetest.

Deze gids streeft drie doelstellingen na:

- Ten eerste **het welzijn van de leerlingen en het onderwijzend personeel verbeteren** door voor de inrichting van de speelplaatsen concrete pistes aan te reiken, die de maatschappelijke binding en de persoonlijke ontplooiing bevorderen met gevarieerde fysieke activiteiten en leerprocessen rond de zintuigen, expressie, natuur en water.
- Ten tweede **bijdragen tot de milieudoelstellingen** van het Gewest, door **de natuur naar de speelplaatsen te brengen** en deze zo om te vormen tot heuse koelte-eilanden. Dit komt de biodiversiteit, de kwaliteit van flora en landschap en de klimaatbestendigheid alleen maar ten goede.
- Ten derde **de band tussen de scholen en de stad verbeteren**, door inrichtingen voor te stellen die maken dat de speelplaatsen ook buiten de schooluren toegankelijk zijn, maar ook door **voor de Brusselse bevolking meer speel- en ontspanningsterreinen en meer groene ruimten te creëren**.

Deze gids heeft niet de pretentie om de vele reglementen, werkmiddelen en diensten die in de gemeenschappen en netten reeds bestaan te vervangen, maar wil in één document alle beschikbare referenties en middelen (wetgeving, aanbevelingen, enz.) samenbrengen die kunnen helpen aan een verbetering van de Brusselse speelplaatsen. Verder wil de gids ook de actoren op het terrein en de beheerders van schoolinfrastructuur bijstaan bij de realisatie van projecten die de kwaliteit van de schoolinfrastructuur en daarmee ook de stedelijke omgeving verbeteren.

[perspective.brussels](#)

[Leefmilieu Brussel](#)

KADER VAN DE GIDS

CONTEXT

In vergelijking met de rest van België vormt de Brusselse schoolcontext een bijzonder kader. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een metropool met **een grote sociale en culturele diversiteit** en telt maar liefst 848 schoolvestigingen. De Brusselse schoolinfrastructuur vertonen zeer uiteenlopende kenmerken op vlak van gebouwen, buitenzones en relaties tot de wijk.

Wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest typeert, is de **hoge bevolkings- en bouwdichtheid**. In sommige wijken zijn er geen groene ruimten of speelsterreinen om op de huidige vraag in te spelen. Vaak is de speelplaats dan ook **een van de zeldzame ruimtes in het Brussels Gewest waar kinderen vrij buiten kunnen spelen** en laat dat nu net essentieel zijn voor het welzijn van kinderen en jongeren.

De druk op de open ruimte in de stad maakt de speelplaatsen van scholen des te interessanter: deze plaatsen kunnen creatieve oplossingen met een pak meer mogelijkheden bieden. Niet enkel voor de leerlingen maar ook voor de buurtbewoners, bij het delen van de ruimte met externe actoren.

In een almaar dichtere stedelijke context wordt het **gezamenlijke gebruik van speelplaatsen** een gelegenheid om de perceptie die de buurtbewoners van de schoolsite hebben, te veranderen. Dankzij het gedeelde gebruik zal de school gezien worden als uitbreidingen van de openbare ruimte voor een maximum aan mensen. Op die manier zullen de buurtbewoners ook meer begrip kunnen opbrengen voor de aanwezigheid van scholen in hun wijk – en voor alle bijbehorende ongemakken door de steeds intensievere werking.

Anderzijds legt de metropool ook een verantwoordelijkheid bij de scholen: de onthaalruimte van de school – vaak de speelplaats – geldt als een belangrijke overgangszone tussen de stedelijke openbare ruimte en de school. Een speelplaats moet ouders en kinderen van alle horizons op dezelfde manier ontvangen en een kwaliteitsvolle verbinding vormen tussen het schoolleven en de buitenwereld.

VOOR WIE?

Deze gids is bedoeld **voor alle actoren die betrokken zijn bij de schoolinfrastructuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**: schooldirecties, inrichtende machten, diensten die voor het schoolpatrimonium verantwoordelijk zijn binnen de verschillende netten, diensten van de Federatie Wallonië-Brussel, de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, gewestelijke diensten die schoolprojecten begeleiden, architecten die aangesteld worden voor de verbouwingen en renovaties, en ook de gebruikers van deze infrastructuur (leerlingen, leerkrachten en ouders) die mogelijk bij de verbouwingen betrokken zijn. De aanbevelingen in deze gids zijn voornamelijk bedoeld voor bestaande speelplaatsen, maar zijn tevens een bron van inspiratie en informatie voor nieuwbouwprojecten.

WAAROM?

Deze gids moet een antwoord bieden op drie doelstellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

WELZIJN

Het welzijn van de leerlingen en het onderwijzend personeel positief beïnvloeden door **voor iedereen gezellige speelruimtes** te creëren, om zo te komen tot minder spanningen op de speelplaats.

BIODIVERSITEIT

In de stad zorgen voor meer contact met de natuur, de leerlingen de kans geven om in de natuur te spelen en op hun speelplaats de natuur te observeren. Door de verharde ruimtes groener te maken wordt de speelplaats tijdens hittegolven – fenomeen dat zich de komende jaren almaar vaker zal voordoen – ook koeler. Speelplaatsen zijn de ideale plek om jongeren bewust te maken van milieu-uitdagingen, te werken aan de doordringbaarheid van de bodem, variatie te brengen in aanplantingen, voor fauna verschillende habitats te creëren, enz.

OPENHEID NAAR DE WIJK TOE

Door de scholen buiten de schooluren open te stellen voor de wijk, wordt voor de Brusselse bevolking het beschikbare aanbod aan groen en ontspanningsruimten uitgebreid.

GEBRUIKSAANWIJZING

BENADERINGEN

In deze gids vindt u verschillende benaderingen voor de inrichting van speelplaatsen:

PARTICIPATIEVE BENADERING

Met deze benadering wordt iedereen die bij het speelplaatsgebeuren betrokken is, gevraagd om **samen na te denken over een gezamenlijk project**. Zij zullen bij elke stap van de uitwerking van het inrichtingsproject worden betrokken: van de plaatsbeschrijving via het actieplan tot de realisatie van het project.

MULTIDISCIPLINAIRE BENADERING

Bij de multidisciplinaire benadering ligt de klemtoon op de **mogelijke banden tussen de verschillende ambities** die in deze gids worden uiteengezet. In één allesomvattend ontwerp kunnen verschillende doelstellingen en ambities verwezenlijkt worden.

Een boombank kan voor een kleine groep leerlingen een verzamelplaats worden, maar zorgt er ook voor dat de boom zich goed kan ontwikkelen. Ze werpt een schaduw op zijn wortels en zorgt ervoor dat de grond aan de basis niet te hard wordt aangestampt, zodat de boom er zeker voldoende water kan uithalen.

Een afdak op een speelplaats beschermt de leerlingen tegen slechte weersomstandigheden én dempt het lawaai voor de buurtbewoners.

Een tribune kan opbergruimte bevatten, maar biedt de leerlingen ook een gezellige plek om te praten of om lessen in openlucht te volgen.

INTEGRALE BENADERING

De integrale benadering impliceert **een ambitieuze en innoverende langetermijnvisie** die in fasen wordt gerealiseerd naarmate budgetten beschikbaar zijn. De concrete voorbeelden voor elke ambitie tonen aan dat het niet noodzakelijk moeilijk of kostelijk is om in de beschikbare ruimte in te grijpen. Verder spoort de gids aan tot nadenken over diversifiëring van het gebruik van de speelplaats, voor de school, voor de wijk en voor het Brussels Gewest.

BENADERING MET VOORBEELDEN

De referenties die voor elke ambitie en fiche van deze gids werden verzameld en van commentaar werden voorzien, kunnen stuk voor stuk toegepast worden op de Brusselse context. Ze vormen **een toolbox die u kan inspireren** bij de ontwikkeling van uw project.

De naam en auteur van elke referentie worden op het einde van de gids vermeld. Aan de hand van deze gegevens kunt u op het internet meer uitleg vinden over de voorbeelden.

De digitale versie van de gids bevat hyperlinks waarmee u de verschillende informatiebronnen kunt raadplegen en u zich in de vermelde referenties kunt verdiepen.

MEER WETEN

De gids kan via de website van perspective.brussels worden gedownload:

→ [BEECOLE.BRUSSELS](https://perspective.brussels) > ONZE PUBLICATIES

1

STRUCTUUR

In deze gids wordt een methode uiteengezet, een geheel van ambities en praktische informatie die helpen om een speelplaats te vernieuwen en te verbeteren.

De gids bestaat uit drie onderling verbonden delen:

In het eerste deel wordt beschreven in welke vier **STAPPEN** een project voor de renovatie en verbetering van een speelplaats wordt uitgewerkt. De benadering is participatief bedoeld. In eerste instantie wordt van de speelplaats een plaatsbeschrijving en van de behoeften van de school een inventaris opgemaakt. Deze diagnose van de behoeften steunt op de ambities die in het tweede deel van de gids worden beschreven.

Op de achterzijde van de bijgevoegde poster vindt u een Stappenplan met deze vier stappen.

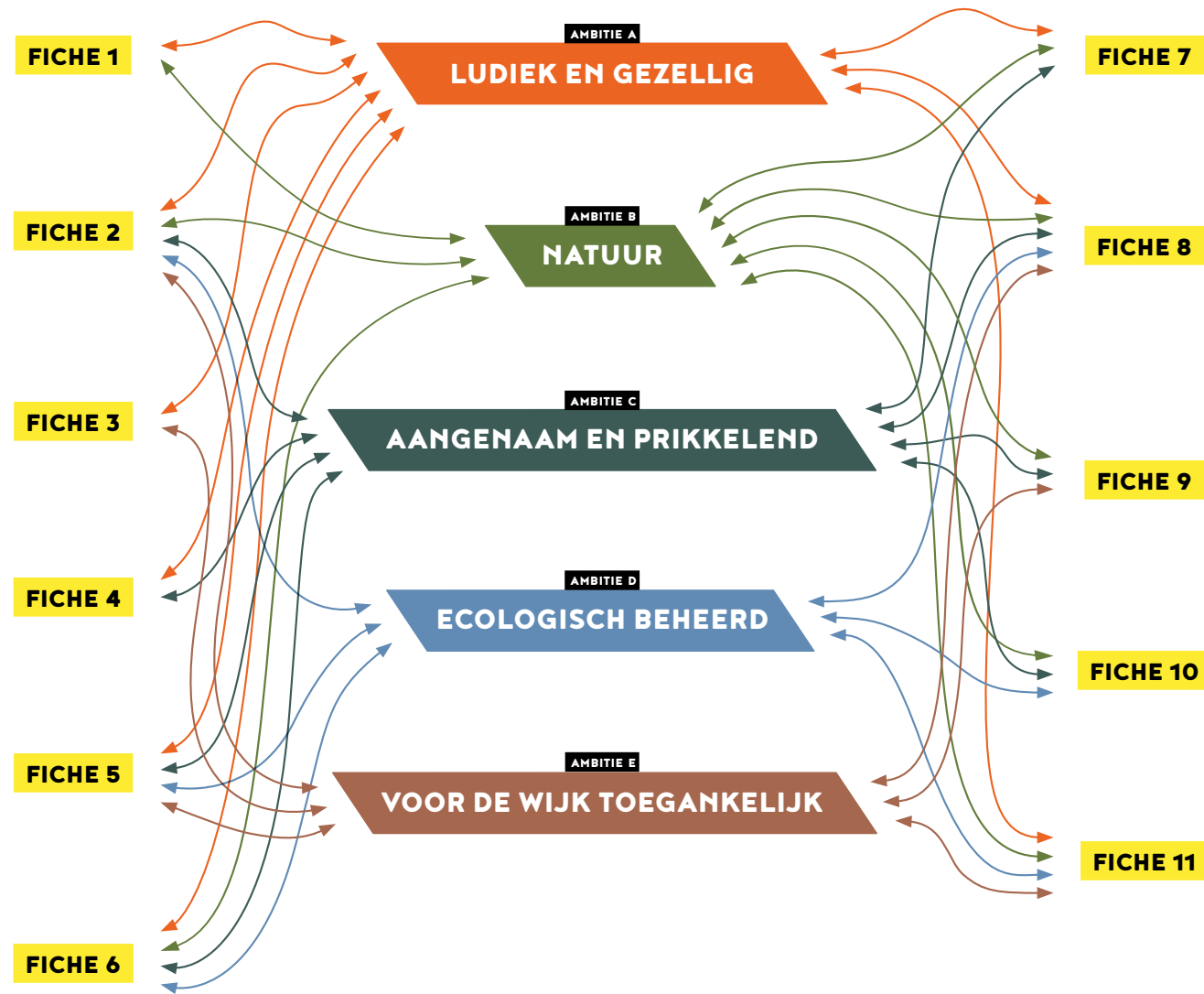
In het tweede deel van de gids worden vijf **AMBITIES** uiteengezet voor een kwaliteitsvolle speelplaats. Voor elk van deze ambities worden doelstellingen geformuleerd, alsook diagnosevragen, aanbevelingen en inspiratiebronnen, vormgegeven met referenties en een casestudy.

Het derde deel van de gids bevat eerder praktische en technische elementen met betrekking tot de reglementering en de verschillende types van mogelijke ingrepen om speelplaatsen te verbeteren. Deze informatie, die aan de hand van elf **FICHES** wordt verstrekt, helpt bij het nemen van beslissingen; verder worden ook ideeën aangereikt om het inrichtingsproject voor een speelplaats tot een goed einde te brengen. In elk van de fiches komen verschillende ambities aan bod.

Vijf ambities om een speelplaats te ontwerpen

Elke fiche is telkens met verschillende ambities verbonden.

- FICHE 1** → Normen en aanbevelingen
- FICHE 2** → Spel
- FICHE 3** → Sport
- FICHE 4** → Organisatie van de activiteiten
- FICHE 5** → Meubilair
- FICHE 6** → Bedekkingen

- FICHE 7** → Gebruik van de bouwelementen
- FICHE 8** → Biodiversiteitsvriendelijke inrichting
- FICHE 9** → Schuilplaatsen
- FICHE 10** → Regenwaterbeheer
- FICHE 11** → Overeenkomst voor gezamenlijk gebruik en toegangscontrole

INSPIRATIE

Ter ondersteuning van de uitwerking van het project is ook een poster voorhanden waarop de vijf ambities voor een kwaliteitsvolle speelplaats worden geïllustreerd.

De poster stelt geen "ideale speelplaats" voor maar plaatst verschillende inrichtingsmogelijkheden in een context, wat u kan helpen bij uw denkwerk en waaruit u inspiratie kunt putten.

Deze poster kan verder ook nuttig zijn als pedagogische ondersteuning en als participatietool. U kunt in A3-formaat een kleurenversie en een zwart-witversie downloaden.

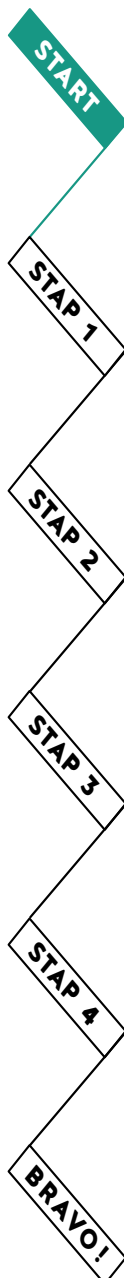
Bovendien kunt u zich laten inspireren door de projecten uit de casestudy's, die door AAC en OMGEVING werden gerealiseerd en op het einde van elke ambitie worden uiteengezet.

LEGENDE

In de gids worden de onderstaande symbolen gebruikt:

- **Quick win**
Snel te verwezenlijken ingreep, beperkt budget, maar toch reeds mét impact.
- **Participatie**
Realisaties waarbij een grote groep van vrijwilligers, leerlingen en/of andere partners betrokken is en die een voor hen haalbaar technisch niveau hebben, zodat ze deze zelfstandig kunnen uitvoeren.
- **Klimaattransitie**
Realisaties die mee koelte-eilanden tot stand brengen en helpen om de natuurlijke cycli te herstellen.
- **Ambitie**
Verwijzing naar een andere ambitie van de gids, met bijkomende informatie.
- **Fiche**
Verwijzing naar een andere fiche van de gids, met bijkomende informatie.

VIER STAPPEN VOOR HET ONTWERP VAN EEN SPEELPLAATS IN HET BRUSSELS GEWEST

EEN GEZAMENLIJK PROJECT ONTWERPEN, EEN GEDEELDE VISIE TOT STAND BRENGEN

De speelplaats is een project dat voortdurend evolueert, net als de mensen die er gebruik van maken. Daarom moet een speelplaatsproject collectief en op lange termijn gedefinieerd worden. Er moet absoluut met alle beperkingen en behoeften van de betrokkenen rekening worden gehouden om samen te kunnen bouwen aan een speelplaats die op de ambities van morgen afgestemd is.

BETROKKENHEID VAN DE VERSCHILLENDE ACTOREN

Van bij het begin van het project - diagnose, evaluatie, realisatie - worden alle bij de speelplaats betrokken personen geraadpleegd: onderhoudspersoneel, pedagogisch team, leerkrachten, lichamelijke opvoeding, onthaalteam, directie, inrichtende macht (IM), leerlingen van kleuterklas tot secundair onderwijs, ouderverenigingen, burgers die in de wijk actief zijn, enz. Elke gebruiker van de speelplaats kan zijn eigen ervaring en meerwaarde in de weegschaal leggen. Het uitgangspunt is nooit een blanco pagina. Wat zijn de eigenheden van de school en de betrokkenen? Hebben voorgangers sporen achtergelaten? Welke elementen kunnen een goed verloop van het project belemmeren? Door de balans op te maken van de bestaande toestand, kunnen successen verzekerd én onaangename verrassingen vermeden worden.

Door elke gebruiker van de speelplaats bij het project te betrekken, versterkt u de samenhang en het vertrouwen tussen de mensen. Op die manier kan de basis gelegd worden om ervoor te zorgen dat alle betrokken partijen zich in het project kunnen vinden en op termijn gewaarborgd is dat de inrichtingen goed worden gebruikt. Bovendien krijgt u zo een globaal beeld van eenieders behoeften. Het is niet noodzakelijk de bedoeling om tot een consensus te komen, maar de verschillende visies zullen een bron van verrijking zijn voor het project voor een betere speelplaats.

De leerlingen, de voornaamste gebruikers van de speelplaats, kunnen eveneens actief worden geraadpleegd, tijdens de diagnosefase, maar ook wanneer de doelstellingen worden bepaald.

Met deze methode kunt u voor de herinrichting van uw speelplaats collectief een project uitwerken.

Ze bestaat uit vier **STAPPEN** →

COMMUNICATIE

Gedurende het gehele projectverloop is transparant en duidelijk communiceren over de motivering voor de keuzes en tijdsaspecten enorm belangrijk; alleen zo kan gewaarborgd worden dat het project begrepen wordt, dat mensen er zich in kunnen vinden en dat de ruimtes gerespecteerd worden als het project eenmaal klaar is. In de klas kan deze oefening als pedagogisch materiaal worden gebruikt.

Open en interactief communiceren met de buren, de gemeente of het verenigingsleven kan eveneens de perspectieven verrijken; communiceren helpt telkens wanneer er over de aanleg of het onderhoud van de speelplaats wordt nagedacht, en de belanghebbenden zullen maar al te graag een steentje bijdragen.

Op de keerzijde van de poster vindt u een Stappenplan, die u zal helpen om uw eigen diagnose te stellen en uw project te realiseren.

STAP 1 DE SPEELPLAATS OBSERVEREN EN ANALYSEREN

Bij stap 1 wordt de bestaande toestand geëvalueerd: alle gebruikers observeren en analyseren samen de speelplaats en proberen te bepalen welke de sterke en de zwakke punten zijn.

OBSERVATIE VAN DE TOESTAND VAN DE SPEELPLAATS 🖐️🖐️

Door te observeren en een volledige diagnose te stellen kan de toestand in kaart worden gebracht om vervolgens een lijst te maken van de troeven en de lacunes van uw speelplaats. U kunt de diagnose stellen met behulp van een plattegrond van uw speelplaats.

Op deze plattegrond **tekent** of **markeert** u de volgende elementen van de speelplaatszone:

- de toegangen tot de speelplaats en het aantal leerlingen per ingang;
- de lokalen die rondom de speelplaats liggen of zich in de speelplaatszone bevinden (klassen, turnzalen, refters, toiletten, enz.);
- alle andere vaste infrastructuren: drinkfontein, afdaken, meubilair, banken, enz.;
- de speeltuigen en vaste sportzones;
- de bomen en beplante zones;
- de verschillende soorten vloerbedekking, met de afbakening daarvan;
- de eventuele hoogteverschillen (trappen, oneffen terrein, enz.);
- de groene zones en de bomen.

MEER WETEN

Voer via een van de links hieronder het adres van uw school in om een plattegrond te verkrijgen:

- BRUGIS
- GOOGLE MAPS

ANALYSE VAN DE SPEELPLAATS 🖐️🖐️

Aan de hand van deze plattegrond kunt u samen met alle gebruikers de speelplaats afstappen en de sterke en zwakke punten aanduiden, vermelden wat wel en niet werkt, afhankelijk van uw behoeften en het gebruik van de speelplaats.

Wij raden u aan om met diezelfde mensen de speelplaats te analyseren volgens de vijf ambities die de structuur van deze gids vormen:

- **AMBITIE A** ludiek en gezellig
- **AMBITIE B** natuur
- **AMBITIE C** aangenaam en prikkelend
- **AMBITIE D** ecologisch beheerd
- **AMBITIE E** voor de wijk toegankelijk

Raadpleeg het Stappenplan, want dat kan u helpen bij de diagnose van elke ambitie, zodat u uw speelplaats grondig kunt analyseren.

STAP 2 INSPIRATIE OPDOEN OM DE DOELSTELLINGEN TE BEPALEN

Zodra de bestaande toestand op papier staat en de sterke en zwakke punten zijn bepaald, moet u de tijd nemen om samen met ALLE gebruikers van de speelplaats te dromen. Laat uw verbeelding de vrije loop, bepaal welke doelstellingen met de herinrichting beoogd worden, en stel het actieplan op.

INSPIRATIE OPDOEN 🖐️🖐️

Informeer naar wat er elders bestaat, raadpleeg boeken, beeldbanken, de poster bij deze gids en droom van nieuwe inrichtingen, nieuwe ruimtes, een nieuwe manier om de speelplaats te gebruiken en er te bewegen. Inspiratie opent uw kijk en breidt uw kennis uit.

Neem de tijd om samen met de gebruikers van de speelplaats deze inspiratie te vinden en deel met hen uw bevindingen en kennis. Laat voor even de plaats- en budgetbeperkingen terzijde en amuseer u, gooi al uw ideeën op tafel. Reik nieuwe denkpijpen aan, want die zullen een project dat in een beperkt kader mogelijk ondenkbaar lijkt, verrijken.

Enkele tips voor wat de inspiratiebronnen (foto's, video's, ervaringen van anderen, enz.) betreft:

- bekijk de poster;
- maak een ideeënbus die voor iedereen (gebruikers van de school, burens, verenigingen, enz.) toegankelijk is;
- bezoek andere speelplaatsen;
- bestudeer de innoverende en ambitieuze referentieprojecten die u bij elke ambitie en op elke fiche van deze gids vindt.

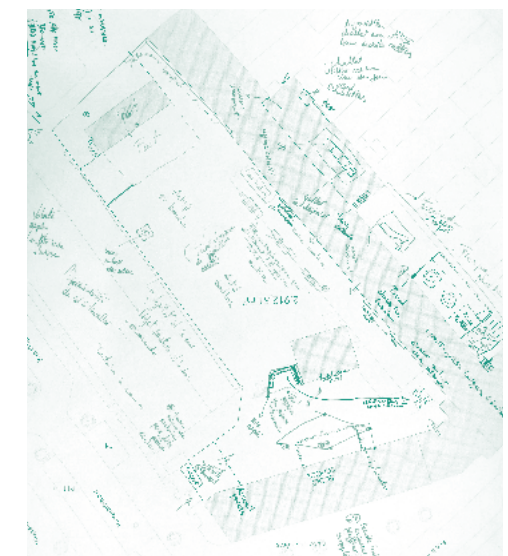
Dit is ook het goede moment om in de wijk of binnen het schoolnet nieuwe partners te leren kennen met wie u kunt samenwerken. → **AMBITIE E**

DOELSTELLINGEN BEPALEN 🖐️🖐️

We raden u aan om vervolgens te beslissen aan welke doelstellingen u wilt werken. Ga daarbij uit van de volgende kernvraag: "Wat zijn uw behoeften voor de speelplaats van uw school?"

Bepaal aan de hand van de diagnose op welke zaken u de klemtoon wilt leggen, en welke inspanningen geleverd moeten worden om uw speelplaats te verbeteren.

De vijf ambities van deze gids hebben elk hun eigen doelstellingen, die u kunnen helpen om na te gaan aan welke eisen uw project moet voldoen. Afhankelijk van uw situatie en van de doelstellingen kunt u werken met de aanbevelingen van de vijf ambities of aan één of meer ambities de voorkeur geven.

MEER WETEN

Alle afbeeldingen van de gids kunnen gedownload worden via:

- [BEECOLE.BRUSSELS > ONZE PUBLICATIES](#)

START
STAP 1
STAP 2
STAP 3
STAP 4
BRAVO!

START
STAP 1
STAP 2
STAP 3
STAP 4
BRAVO!

STAP 3 BEPALEN WAT HET KADER EN DE MIDDELEN ZIJN

Na de fase waarin de doelstellingen worden bepaald, komt het moment om na te gaan wat uw normatief, stedenbouwkundig, economisch en tijds kader is en over welke middelen u beschikt.

NORMATIEF KADER

Een speelplaats moet aan een aantal normen voldoen. Zo moet ze voldoen aan de reglementen en normen inzake toegankelijkheid en brandveiligheid.

Ook andere normen zijn van toepassing op speelplaatsen, zoals het kader dat door de gemeenschappen werd bepaald, de akoestische criteria voor schoolgebouwen, of nog, de normen inzake fysieke veiligheid op speelpleinen.

→ FICHE 1

STEDENBOUWKUNDIG KADER

Bij de herinrichting van de speelplaats moet rekening worden gehouden met eventuele nutsbedrijven (distributienetten), de bodemtoestand, de afstand ten opzichte van de buurtbewoners, overstromingsrisico's, blootstelling aan stadslawaai en mobiliteit. Op de themakaarten van Brussel kunt u deze informatie gemakkelijk terugvinden.

Indien u structurele veranderingen wil doorvoeren om het volume van het gebouw of de gevels te wijzigen, moet u een stedenbouwkundige vergunning aanvragen. Voor meer informatie over de stappen die in dat geval ondernomen moeten worden, kunt u een architect, een studie bureau of de stedenbouwkundige dienst van uw gemeente of Gewest raadplegen. → FICHE 6, 8, 10

MEER WETEN

- Themakaarten van Brussel
- Kaarten van Leefmilieu Brussel
- Informatie van het Gewest over de regels die in schoolinfrastructuren in acht moeten worden genomen

ECONOMISCH KADER

Uw budget bepaalt mee in welke mate uw ambities gerealiseerd kunnen worden. Daarom is het belangrijk dat u een langetermijnvisie opstelt, zodat u in fasen kunt werken. Om de strategische prioriteiten vast te leggen, kan u de verschillende financieringsopties in kaart brengen. Het feit dat u eerder menselijke middelen dan wel financiële middelen inschakelt, is eveneens bepalend voor uw project. Creatieve oplossingen en het streven naar een meerwaarde voor de financiering kunnen tot interessante mogelijkheden leiden.

MEER WETEN

- Inventaris van mogelijke financieringen voor de actoren van de onderwijswereld

5

MENSELIJKE TUSSENKOMSTEN

Ouders kunnen vaardigheden hebben die nuttig zijn voor de school: doe-het-zelvers, tuinarchitecten, enz. Lanceer een oproep en vraag of ze de inrichtingen mee willen ontwerpen of realiseren.

Ouders bouwen mee aan de speelplaats:
Rivierspeelplaats, Kleuterschool de Tovertuin, Lokeren,
Groenman 2019

Door leerlingen en ouders, burens en verenigingen uit de wijk mee in te schakelen, kunt u de kosten misschien drukken en tot creatieve oplossingen komen.

STRUCTURELE TUSSENKOMSTEN

Als school komt u in aanmerking voor **communautaire financieringen voor nieuwbouw, renovatie en het onderhoud van de infrastructures**. De gemeenschappen zijn gebonden aan richtlijnen betreffende het aantal vierkante meter dat ze mogen financieren. → FICHE 1

GERICHTE TUSSENKOMSTEN

Verschiedende projectsubsidies kunnen de herinrichting van de speelplaats financieren. Ga na of er in uw wijk geen steunmaatregelen zijn voor projecten: een Duurzame Wijkcontract, een Schoolcontract of een gemeentelijke steunmaatregelen.

Verder zijn er, met name op gewestelijk niveau, specifieke projectoproepen of oproepen waar speelplaatsen deel van uitmaken.

TIJDSKADER

QUICK WINS

Soms kunnen oplossingen doorgevoerd worden die snel effect hebben en uw speelplaats aanzienlijk verbeteren zonder dat u grote werken hoeft uit te voeren of veel financiële middelen hoeft aan te wenden.

In afwachting dat nieuwe bomen geplant worden, kunt u ze op strategische plaatsen al in een plantenbak op de speelplaats plaatsen, om hun locatie uit te proberen, hoe het zit met de circulatie op de speelplaats en de zones die ze zullen creëren!

Tijdelijke ingreep in een moestuin, Collectief Basurama,
San Juan de Avila, Madrid.

AGENDA VAN DE SCHOOL

Aangezien de speelplaats een centrale plek is in de school, is ze bij voorkeur het hele schooljaar door toegankelijk.

Als er geen andere speelplaats voorhanden is, moeten grote inrichtingswerken voornamelijk tijdens de schoolvakanties worden uitgevoerd. Acties die samen met de leerlingen, ouders en leerkrachten worden ondernomen, worden daarentegen bij voorkeur tijdens het schooljaar gepland, wanneer via de schoolkanalen gecommuniceerd kan worden.

DE WERKZAAMHEDEN FASEREN

Wanneer u het project uitwerkt en beslist welke werkzaamheden in fase 4 uitgevoerd zullen worden, moet u de werkzaamheden ook faseren. Daarbij moet u rekening houden met het feit dat de speelplaats voortdurend gebruikt wordt en met de beschikbare financiële middelen. Logischerwijze begint u met de eerder structurele ingrepen, wetende dat grote structurele werkzaamheden zoals sanering, nieuwe vloerbedekking, de bouw van een afdak of een grote structuur duur kunnen zijn en dat het verkrijgen van eventuele vergunningen voor de werken veel tijd in beslag kan nemen.

Als u de werkzaamheden faseert, kunt u een ambitieus project verwezenlijken door een aanzienlijke investering te spreiden.

Met een goede planning van de werken kan de speelplaats heringericht worden zonder dat het schoolleven er al te veel door wordt verstoord, maar wordt ook vermeden dat een ingreep teniet wordt gedaan wanneer een latere fase van de werken wordt gerealiseerd.

Voor elke geplande ingreep moet nagegaan worden hoeveel tijd de uitvoering van de werkzaamheden in beslag zal nemen, aan wie de werken toevertrouwd worden en welk budget voorzien moet worden.

START
STAP 1
STAP 2
STAP 3
STAP 4
BRAVO!

START
STAP 1
STAP 2
STAP 3
STAP 4
BRAVO!

STAP 4 HET ACTIEPLAN UITWERKEN EN REALISEREN

U bent bij de laatste stap van de methode gekomen: samen met alle betrokken partijen stelt u het actieplan voor uw speelplaats op en regelt u het beheer, zodat de instandhouding van het project voor lange tijd verzekerd is.

PARTICIPATIEF ONTWERP VAN EEN PROJECT EN UITVOERING VAN DE WERKZAAMHEDEN 🤝

In het actieplan staat vermeld **welke inrichtingen gerealiseerd moeten worden om in te spelen op de behoeften die tijdens de diagnosestelling werden vastgesteld, en op de doelstellingen om uw speelplaats te verbeteren**, steeds met oog voor het beschikbare budget. Nu komt het erop aan om te bepalen hoe deze nieuwe ruimte, die integraal deel uitmaakt van de school en de wijk, beheerd en onderhouden moet worden

Het is van belang dat het actieplan samen met de verschillende betrokken partijen wordt opgesteld. Vraag hen om deel te nemen aan het project (IM, directie, studie bureaus, leerkrachten, opvoeders, leerlingen, ouders, enz.). Duid een moderator aan en leg de informatie uit de vorige stappen voor om ze te bespreken en samen op basis van een plan uw ideale speelplaats te bouwen.

We hebben een nieuw afdak nodig om de leerlingen te beschermen als het regent.

Dit is de gelegenheid om het regenwaterbeheer te optimaliseren.

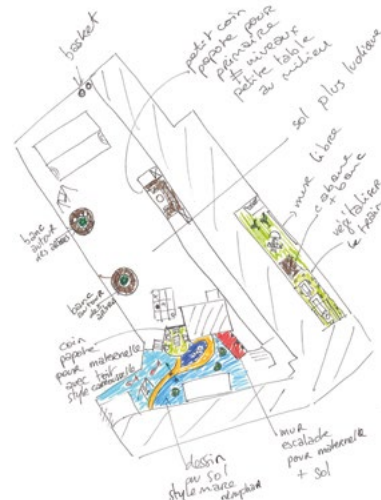
We moeten investeren in speeltuigen die aangepast zijn aan de vorm van de speelplaats.

We missen een groenproject dat past in onze pedagogische visie en dat tijdens hittegolven voor koele zones zorgt.

Afhankelijk van de omvang van de werken moet u bij uw IM inlichtingen inwinnen over de realisatieprocedures en overheidsopdrachten. Zo kunt u bepalen wat de quick wins zijn die u zelfstandig kan realiseren.

Wat kunnen we samen verwezenlijken? Een muurschildering met de leerlingen?

Palletbanken met de ouders en de buurtbewoners? Vertrouw de gebruikers en geloof in samenwerking: uw project zal alleen maar aan kwaliteit winnen!

Wat is haalbaar met de middelen (mensen, materialen en geld) die al in de school aanwezig zijn?

Hebben we technische hulp of meer financiële middelen nodig?

Om de juiste keuzes te maken en om van de herinrichting een succes te maken, moeten de planning en de evolutie van de werkzaamheden op de speelplaats duidelijk in het masterplan worden opgenomen. Op die manier vermijdt u onnodige inrichtingen die korte tijd later weer afgebroken moeten worden omdat er reeds andere werkzaamheden gepland zijn.

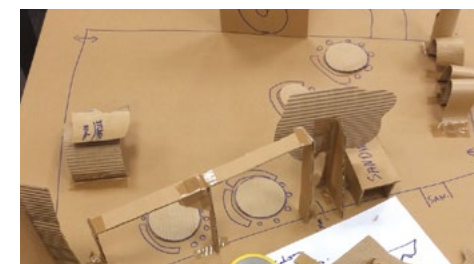
Als het project op basis van al de ingezamelde informatie opgesteld is, kan de aanvang van de werkzaamheden georganiseerd worden!

LANGETERMIJNBEHEER EN OPVOLGING 🤝

Als uw project eenmaal is uitgestippeld, **legt u de gebruiksregels vast met mensen van zowel buiten als binnen de school**. Elke stakeholder (conciërge, onderhoudspersoneel) moet een duidelijk omschreven rol hebben. Door van het begin tot het einde van het project bij hen advies in te winnen zult u hun rol en het kader gemakkelijker kunnen omschrijven.

Als u de gebruiksregels en regels voor goed samenleven met het interne personeel en de leerlingen van de onderwijsinstelling in een handvest giet, zullen de regels beter worden nageleefd. Wie de ins en outs van regels begrijpt, zal er zich ook gemakkelijker aan houden.

Door de werkzaamheden één jaar na de uitvoering te evalueren, kan nagegaan worden welke ingrepen succesvol waren en welke niet; succesvolle ingrepen kunnen ook voor andere projecten worden toegepast, en minder succesvolle ingrepen kunnen in de toekomst qua beheer of uitvoering worden bijgeschaafd.

START

STAP 1

STAP 2

STAP 3

STAP 4

BRAVO!

START

STAP 1

STAP 2

STAP 3

STAP 4

BRAVO!

VIJF AMBITIES OM SPEELPLAATSEN IN HET BRUSSELS GEWEST TE VERBETEREN

In dit hoofdstuk zetten we vijf ambities uiteen die u kunnen helpen om voor uw speelplaats een project uit te werken. Deze ambities zijn nauw verbonden met de drie gewestelijke doelstellingen voor de speelplaats: welzijn, biodiversiteit en de opening naar de wijk toe. → **INLEIDING**

Met elke **AMBITIE** streven we een reeks doelstellingen na. Voor elke doelstelling wordt aan de hand van vragen een diagnose gesteld, zodat u kunt inschatten welke goede eigenschappen uw speelplaats heeft en wat de werkpunten zijn. Om te weten aan welke ambities u specifiek voor uw speelplaats moet werken, raden wij u aan om de methode beschreven bij **STAP 1** te volgen: "De speelplaats observeren en analyseren".

Volg de aanbevelingen en gebruik de voorbeeldprojecten voor elke doelstelling als inspiratiebron voor uw eigen speelplaats. De referenties voor elk van de doelstellingen vormen een brede waaier van groot-schalige structurele voorstellen voor tijdelijke, mobiele of zelf gerealiseerde ingrepen.

EEN LUDIEKE EN GEZELLIGE

SPEELPLAATS ONTWERPEN

Om een speelplaats ludiek en gezellig te maken, moet ze knus, inclusief en gevarieerd zijn. Elke leerling kan zich thuis voelen in ruimtes die op zijn behoeften inspelen en creativiteit en vindingrijkheid in de hand werken. Ze hebben nood aan ruimtes waar ze vrij kunnen spelen en dingen ontdekken, om hun identiteit te ontwikkelen.

Een ludieke en gezellige speelplaats helpt mee om geweld te onderdrukken, want ze neemt spanningen weg en ontwikkelt het samenwerkingstalent en de sociaalvaardigheid van de leerlingen. Al spelend verwerven kinderen en jongeren ook cognitieve vaardigheden.

DOELSTELLINGEN

● SPELENDERWIJS LEREN IN DE HAND WERKEN

- Ontwerp de speelplaats zo dat ze een **inspiratiebron wordt voor schoolondericht**, maak ruimte vrij voor spelen waarmee de leerlingen zich in **sociale, cognitieve en motorische vaardigheden** kunnen bekwamen. → **AMBITIE C**
- Voorzie plaatsen waar **tal van spelen, al dan niet met vaste regels, en artistieke en creatieve activiteiten moeiteloos naast elkaar kunnen bestaan**.
- Ontwerp speelplaatsen waar **de natuur centraal staat** en de kinderen worden gestimuleerd om het milieu te respecteren. → **AMBITIE B**

▲ GEVARIEERDE ACTIVITEITEN VOORZIEN

- Maak een **gradatie op van de speelplaatsactiviteiten** en zorg ervoor dat er voor iedereen ruimte is en de rustige en actieve zones elkaar in evenwicht houden.
- **Breng variatie in de activiteiten en houd ze in balans** door op de speelplaats ruimte te voorzien voor sport en spel, maar ook plekken waar de leerlingen elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar kunnen praten.
- **Gebruik de gebouwen rondom de speelplaats** als een drager waarop de kinderen zich creatief kunnen uiten, maar ook als basis voor spel en communicatie. → **AMBITIE C**

■ GEVARIEERDE VOORZIENINGEN TER BESCHIKING STELLEN

- Kies voor **meubilair** dat aan de specifieke noden van de speelplaats en de leerlingen is aangepast.
- Voorzie op de speelplaats **opbergruimte** voor speelgoed, jassen en gereedschap.
- Maak de speelplaats gebruiksvriendelijker met tal van **uitrustingen**: drinkfonteintjes, verlichting, buitenstopcontacten, toiletten in de buurt. → **AMBITIE D**
- Kies voor **innoverende elementen** die samen een harmonieus geheel vormen met de speelplaats.
- **Integreer in de gebouwen, overdekte ruimtes en het meubilair ook andere functies**: fietsenstalling, toiletten, vuilnislokaal en speelruimtes.

* INCLUSIE EN COHESIE BEVORDEREN

- Richt de speelplaats zo in dat **alle genders vertegenwoordigd** worden.
- Integreer in het project het principe “**samen bouwen**” en betrek de volledige schoolgemeenschap daarbij; dat versterkt het groepsgevoel en draagt ertoe bij dat o.a. de leerlingen zich de verschillende ruimtes op de speelplaats eigen maken. → **AMBITIE D**
- Haal met een **intern beleid** de banden tussen de leerlingen strakker aan en waarborg hun welzijn op de speelplaats.

DIAGNOSE

Om te beoordelen hoe ludiek en gezellig de speelplaats is, kunt u best een week lang observeren hoe het er allemaal aan toegaat: noteer uw waarnemingen op een plattegrond en maak een onderscheid tussen de sterke en zwakke punten. Geef aan waar op de speelplaats vaak conflicten ontstaan en waar ze precies om draaien (ruimte, gender, lawaai, relaties, enz.). Vraag zeker ook naar de mening van de leerlingen, want zij zijn hier de ervaringsdeskundigen. Volgende overwegingen en vragen helpen u bij de beoordeling.

● SPELENDERWIJS LEREN IN DE HAND WERKEN

- Zijn er op de speelplaats **informele spelactiviteiten** of zijn er voorwerpen voorhanden die tot ludieke activiteiten kunnen leiden?
- Zetten bepaalde **architecturale of topografische eigenheden** van de speelplaats (muurtje, hoogteverschillen, tribune, enz.) aan tot vrij spelen?
- Zijn er speeltuigen waarmee de leerlingen hun **motorische vaardigheden** kunnen oefenen (piramide, klimmuur, klauter, glij of schommeltoestellen, enz.)?
- Staan er speeltuigen die naar **bepaalde processen of beroepen verwijzen** (waterkringloop, moestuin, keuken, recyclage, bouw)?

▲ GEVARIEERDE ACTIVITEITEN VOORZIEN

- Worden op uw speelplaats **verschillende teamsporten** beoefend? Zo ja, gebeurt dat op hetzelfde ogenblik? Worden de meeste recreatieoppervlakken ingenomen om te sporten en zo ja, gebeurt dat op een afgebakend terrein? Nemen deze activiteiten op de speelplaats een centrale plaats in?
- Zijn er ruimtes voor **individuele sporten** (optrekstangen, atletiekpistes, enz.)? Worden deze oppervlakken door een of meer groepen leerlingen gebruikt (meisjes, jongens, leerjaar of klas)?
- Bestaat uw speelplaats uit **drukke, redelijk drukke en rustige plekken**? Zijn de speeltuigen, het meubilair en de vloerbedekking afgestemd op de functie van die plekken?
- Werd toen de activiteiten over de speelplaats verspreid werden, rekening gehouden met de **zones rondom de speelplaats** (rustige plekken vlak bij de leslokalen of woningen, luidruchtige plekken langs de straatkant of een blinde muur, enz.)?
- Worden op de speelplaats ook **buiten de speeltijden** activiteiten georganiseerd (lessen, turnlessen, workshops, enz.)?

■ GEVARIEERDE VOORZIENINGEN TER BESCHIKING STELLEN

- Zijn de verschillende zones **correct uitgerust voor de activiteiten** die er plaatsvinden?
- Is het meubilair op uw speelplaats voldoende **gevarieerd**? Is het aangepast aan de noden van de leerlingen? Is het aangepast aan de lengte van de leerlingen? Staat er **meubilair** dat rustig spelen in de hand werkt? Draagt het bij tot de ontwikkeling van de sociale vaardigheden van de leerlingen (ronde banken, enz.)?
- Is er ruimte om dingen **op te bergen** (onderhoudsmateriaal voor de speelplaats, spellen, jassen en boekentassen, lesmateriaal, enz.)?
- Zijn er op de speelplaats **voorzieningen voor communicatie** tussen de school en de leerlingen?
- Worden de muren en **afdaken** (of andere gebouwde elementen) **gebruikt bij het spelen**?
- Kunnen de **afdaken ook voor andere doeleinden** gebruikt worden (spelstructuur, klimplanten, opberg ruimte)?

* INCLUSIE EN COHESIE BEVORDEREN

- Ontstaan **conflicten** vaak in dezelfde zone(s)?
- Zijn er voorzieningen om te **strijden tegen geweld** en conflicten tijdens de speeltijd?
- Hebt u opgemerkt of heeft een onderzoek uitgewezen dat de activiteiten en spelen in de centrale en perifere zones van de speelplaats **verschillen naargelang van het gender** van de leerlingen?
- Delen leerlingen van zeer verschillende leeftijden dezelfde speelplaats? Zijn ze daar op hetzelfde ogenblik? Is de speeltijd **gespreid**?
- Is het lastig om **toezicht** te houden op de speelplaats? Worden het educatieve team of de leerkrachten tijdens de speeltijden aangesproken?

AANBEVELINGEN

● SPELENDERWIJS LEREN IN DE HAND WERKEN

- Voorzie **vaste en mobiele speeltuigen**, spelactiviteiten met of zonder vaste regels. De speeltuigen moeten aangepast zijn aan de lengte en de leeftijd van de leerlingen die van de speelplaats gebruikmaken. → **FICHE 1, 2**
- Maak gebruik van de **hoogteverschillen**, muurtjes en tekeningen op de grond om nieuwe speeltuigen of speelruimtes te integreren. → **FICHE 2** 🏆
- Stimuleer de leerlingen om **kleine paden** te gebruiken als verbinding tussen twee plekken. Zorg voor groen langs die paden of breng elementen aan die de kinderen aanzetten tot spelen: muurtjes of stangen waarop ze hun evenwicht kunnen oefenen, paaltjes om van het ene naar het andere te springen, en materiaal om mee te experimenteren. → **FICHE 4**
- Bouw een **tribune of pergola** voor lessen of toneelvoorstellingen in de openlucht. → **FICHE 9**
- Installeer speeltuigen die de grove (evenwicht en coördinatie) en fijne (precieze, fijne bewegingen) **motoriek stimuleren**: blokhout, touwbrug, evenwichtsbalken; labyrint, uitrustingen uit het dagelijkse leven. → **FICHE 2** 🏆

▲ GEVARIEERDE ACTIVITEITEN VOORZIEN

- Teamspelactiviteiten**, en dan vooral balspelen, kunnen beter in ruimte en **tijd beperkt** worden om de circulatie op de speelplaats niet te hinderen en ruimte vrij te laten voor andere activiteiten. → **FICHE 4**
- Breng op eenzelfde oppervlakte **markeringen aan voor verschillende sport- of spelterreinen**, zodat er meer dan één sport of activiteit beoefend kan worden. → **FICHE 3** 🤝
- Installeer voor de leerlingen **sportspeeltuigen die weinig ruimte innemen**. → **FICHE 3** 🏆
- Verdeel kleine speelplaatsen in zones door middel van tekeningen op de grond, zodat verschillende activiteiten tegelijkertijd plaats kunnen vinden. Verdeel de grotere speelplaatsen in **zones** met behulp van de daar reeds **aanwezige structurelementen** (hoogteverschillen, glooiingen, afdaken, lichte constructies, enz.), en het meubilair. → **FICHE 7**
- Creëer op een centrale plaats een structuur waar spelen **niet aan regels gebonden** is, en wijzig zo de activiteitendynamiek op de speelplaats. → **FICHE 2** 🏆 🤝

■ GEVARIEERDE VOORZIENINGEN TER BESCHIKING STELLEN

- Kies voor meubilair dat aangepast is aan de vorm**, activiteiten en zones van de speelplaats. Eén stuk meubilair kan verschillende functies hebben (bank, opbergruimte, speelruimte én bak voor aromatische planten). → **FICHE 5**
- Richt de banken naar elkaar toe, want dat werkt **sociaal contact** in de hand en het beweegt schuchtere leerlingen ertoe om andere plaatsen te verkennen. → **FICHE 5** 🤝
- Creëer **voorzieningen voor visuele communicatie** naar de leerlingen toe. Deze voorzieningen kunnen best worden geïntegreerd in het meubilair en de gebouwen. → **FICHE 7** 🤝
- Richt de **rustige zones in op een kleine hoogte** of in een dieper gelegen deel, om ze van de andere zones te onderscheiden. U kunt ze ook afbakenen met planten of bomen of ze met zacht materiaal, zoals hout, bedekken. → **FICHE 4** 🌳

* INCLUSIE EN COHESIE BEVORDEREN

- Stel aan de leerlingen, de ouders en het onderwijzend personeel voor dat ze de **speelplaats mee inrichten**; zo voelen ze zich er thuis en kost het hun minder moeite om de regels te respecteren. Communiceer via een website of blog over de nieuwigheden op school, zodat ze echt bij het project betrokken zijn. → **FICHE 11**
- Deel (tijdens een plechtigheid of bijeenkomst) de juiste **gebruiksregels** mee en hang deze ook uit, bijvoorbeeld wanneer op de speelplaats een nieuw speeltuig in gebruik wordt genomen. → **FICHE 2, 4** 🤝
- Geef de voorkeur aan activiteiten die **gendermix** in de hand werken. Groene ruimtes bijvoorbeeld leiden tot niet-gendergebonden activiteiten. Door lijnen en geometrische configuraties te verwijderen, vermijdt u dat een ruimte met een specifiek spel of een specifieke sport wordt geassocieerd. → **FICHE 8**
- Creëer de functie van **ombudsman** (een groep kinderen van wie hun gelijken oordelen dat zij hen kunnen helpen als dat nodig is). Voer voor de gekozen leerlingen een beurtrol in en spoor de anderen aan om hun raad te volgen. 🤝
- Bepaal **specifieke gedragslijnen** om te vermijden dat intensievere activiteiten de rustigere speelzones inpalmen.
- Ga na of **conflicten** altijd in **dezelfde zones** plaatsvinden, en pas de inrichting, grenzen of gebruiksregels van deze zone dan aan.

REFERENTIES

Lijst van illustraties en fotocredits → p. 94-95

● SPELENDERWIJS LEREN IN DE HAND WERKEN

Sommige speeltuigen prikkelen de verbeeldingskracht en creativiteit van kinderen, omdat ze door hun abstracte vormen heel wat mogelijkheden bieden: de kinderen kunnen klauteren, zich verstoppen, uitrusten en spelen verzinnen en daar hun eigen regels aan vastknopen. Dat kan ook met eenvoudige dingen, zoals een grote steen of een steil reliëf. 🧤🧤

▲ GEVARIËERDE ACTIVITEITEN VOORZIEN

Zones met een soepele vloerbedekking en die iets hoger liggen, komen in de buurt van de klaslokalen en beslaan een oppervlakte die groot genoeg is opdat ze als een centrale plek worden gezien. Deze zones worden overvloedig uitgerust met symbolische speeltuigen en allerlei meubilair, maar er is ook plaats voor balspelen, aan die zijde van de speelplaats die het verst van de schoolgebouwen ligt. 🏆🌿

■ GEVARIËERDE VOORZIENINGEN TER BESCHIKING STELLEN

Bij dit project kunnen verschillende goede praktijken aangestipt worden: enerzijds worden de schoolmuren gebruikt als grafische drager voor verschillende spelactiviteiten; anderzijds is een grote kuil in de speelplaats ideaal om informeel te spelen en bovendien vormt die kuil de scheiding met de zones rondom. 🏆🧤🧤

* INCLUSIE EN COHESIE BEVORDEREN

Met een buitentribune of een tipi kan een neutrale zone worden gecreëerd die afgeschermd is van de andere activiteiten; dat bevordert de communicatie tussen de kinderen en ze vinden er ook rust. 🏆

CASESTUDY

Dit inrichtingsvoorstel is gebaseerd op de analyse en het participatieve onderzoek die met het oog op de verwezenlijking van deze gids werden verricht, en toont hoe speelplaatsgebruik beter gediversifieerd kan worden door verschillende zones en spelelementen op een strategische manier te implementeren.

HUDIGE TOESTAND

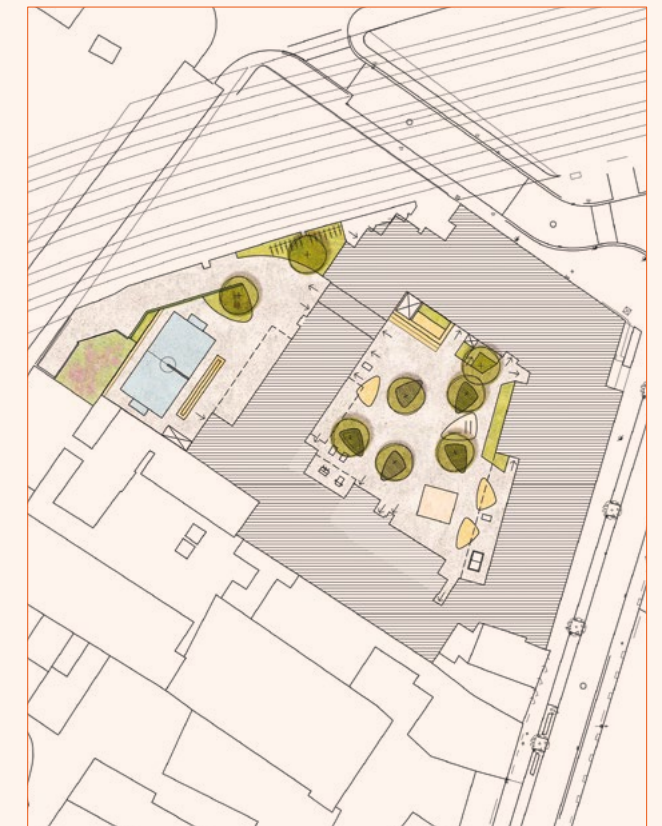
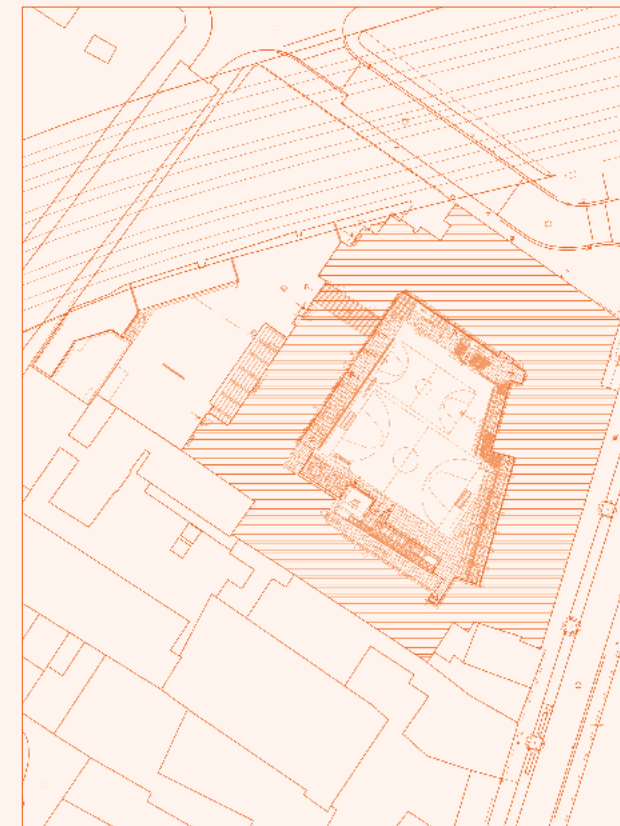
De school heeft twee afzonderlijke speelplaatsen, elk bestemd voor leerlingen van een bepaalde leeftijdsgroep. De grootste speelplaats bevindt zich in het hart van de school. De ondergrond is volledig verhard en er is een voetbal- en een basketbalveld. Hekken, afdaken en banken omringen de twee sportvelden. Mogelijkheden voor andere activiteiten, zoals tafelvoetbal, zijn er maar weinig. Doordat de sportvelden alomtegenwoordig zijn, kan het ruimtepotentieel van de speelplaats niet ten volle worden benut.

De kleine speelplaats, voor de allerkleinsten, ligt vlakbij de spoorweg en bevat geen sport- of speluitrusting. Er staan enkele plantenbakken, maar deze inrichting is heel kleinschalig.

PROJECTVOORSTEL

Met het project voor de grote, centrale speelplaats worden de sportvelden geschrapt en worden verschillende plekken van vergelijkbare grootte gedefinieerd, waar de leerlingen dan kleine groepjes kunnen vormen. Elke ruimte wordt afgebakend met grote zitplekken (beige op het plan, of donkergroen onder de bomen). Tussen de zitplekken in zijn verschillende activiteiten mogelijk, dankzij fitnessvoorzieningen, een dansvloer, een ping-pongtafel en een tribune voor een rustige babbel.

Op de kleine speelplaats werd langs een ruime zitplek een sportveld aangelegd. Een tuin met aromatische planten bakent de volledige speelplaats af.

EEN SPEELPLAATS ONTWERPEN MET

NATUUR

Een speelplaats met veel natuur heeft voordelen bij de vleet: een gunstige invloed op het welzijn van de leerlingen en voor de school een waardevol leermiddel. Een groene speelplaats speelt ook een hoofdrol in de klimaatregulatie van de school en zelfs van de woningen rondom en de buurt. Speelplaatsen zijn een waardevolle troef voor het Brussels Gewest in de strijd tegen de klimaatveranderingen. Verder bieden ze de lokale fauna ook een schuilplaats of toevluchtsoord.

DOELSTELLINGEN

● DE NATUUR NAAR DE SPEELPLAATS BRENGEN

- Creëer **koelte-eilanden** door op de speelplaats meer groenzones te voorzien.
- Kies voor **verschillende types van natuurvoorzieningen**: in vollegrond, bovengronds, tegen de muren, op de daken, boomsoorten van verschillende hoogtes, enz.
- Gebruik **de planten als middelen om zones af te bakenen**, verschillende ruimtes op te delen en de verplaatsingen in goede banen te leiden. Dit in plaats van elementen te voorzien die de oppervlakte van de speelplaats inperken. → **AMBITIE A**

▲ HET WELZIJN VAN DE LEERLINGEN VERBETEREN DOOR CONTACT MET DE NATUUR

- Geef de **fysieke en sociaal-emotionele ontwikkeling** van de leerlingen een duwtje in de rug door hen rechtstreeks in contact te laten treden met natuur. Als ze in de natuur kunnen spelen en leren, groeit hun probleemoplossend vermogen, worden hun verbeelding, mentale vermogen, creativiteit en communicatietalent gestimuleerd en hun taalgebruik verrijkt. Contact met de natuur zorgt in de klas voor een betere concentratie bij de leerlingen. De leerlingen winnen in zelfrespect en zijn beter gehumeurd. → **AMBITIE C**
- Schep een omgeving die **een sereen schoolklimaat** ten goede komt. De natuur scherpt de sociale vaardigheden van de leerlingen aan en bevordert de samenwerking in de klas. Ze heeft een positieve invloed op het welzijn van de leerlingen én de volwassenen: minder angst en hyperactiviteit, meer zelfbeheersing, betere slaapkwaliteit, sterker immuunsysteem, enz.
- Verbeter **de ruimteperceptie** van de leerlingen door hun blik in een bepaalde richting te sturen, creëer dankzij het groen perspectieven en zorg zo voor een zekere afstand ten opzichte van minder interessante contextelementen, zoals een drukke straat.

■ DE NATUUR GEBRUIKEN OM HET LEERPROCES TE ONDERSTEUNEN

- Geef de leerlingen een **terrein waar ze kunnen experimenteren**, hun observatievermogen en hun kennis op het vlak van biologie en plantenleer kunnen ontwikkelen.
- Gebruik de natuurvoorzieningen (vijver, moestuin, aromatische planten) om hun zintuigen te **prikken** en om leerlingen vertrouwd te maken met de **verschillende cycli** in de natuur waarbinnen de dieren en insecten leven. → **AMBITIE C**
- **Laat de leerlingen mee** de grond bewerken, zaaien en planten, wieden, oogsten, enz.

* HABITATS AANLEGGEN VOOR FAUNA

- Creëer in een **stedelijke omgeving gevarieerde en rijke ecosystemen**: plekken ("hotels") waar insecten en dieren kunnen wonen en plekken waar dieren voedsel kunnen vinden (bijvoorbeeld voederhuisjes voor de vogels in winter).
- Integreer de speelplaats in het **ecologische netwerk van het Brussels Gewest** door habitats die eigen zijn aan bepaalde diersoorten, te creëren of in stand te houden, zodat ze er kunnen schuilen en/of van de ene groene plek naar de andere kunnen bewegen. → **AMBITIE E**

DIAGNOSE

Om de juiste beslissingen te nemen en van de groene voorzieningen een succes te maken, moet u de context van de speelplaats goed kennen en weten welke ruimtelijke en technische beperkingen er zijn. Bovendien moet u weten hoe u de ruimte wil gebruiken.

● DE NATUUR NAAR DE SPEELPLAATS BRENGEN

- Welke **plaats neemt de speelplaats in het gemeentelijke of gewestelijke biodiversiteitsnetwerk** in?
- Hoe ziet de **directe omgeving van de school** eruit (groene ruimtes, vochtige gebieden, bossen, enz.)?
- Hoe zijn de **nutsvoorzieningen** (leidingen, elektriciteitskabels, enz.) geconfigureerd?
- Wat is de **ondergrond**?
- Welk **traject legt het regenwater af** (hellingen, goten, enz.)?

ALS OP DE SPEELPLAATS AL NATUUR AANWEZIG IS

- Welke **natuurvoorzieningen** zijn er al (bosjes, alleenstaande bomen, moestuin, hagen, bloemperken, "onkruid", enz.)?
- Staan de eventuele **bomen op de lijst van Monumenten en landschappen**?
- Welke **plantensoorten** zijn er op de speelplaats?
- Gaat het om **inheemse** of uitheemse soorten? Zijn de uitheemse soorten invasief en schadelijk voor de biodiversiteit?
- Hoe worden de **groene ruimtes onderhouden** (met welke producten, hoe vaak en door wie)?

▲ HET WELZIJN VAN DE LEERLINGEN VERBETEREN DOOR CONTACT MET DE NATUUR

- Krijgen de leerlingen de kans om **in contact te komen met de natuur** (tijdens de speeltijd of tijdens de lessen)? Kunnen ze tijdens de speeltijd naar een **groene ruimte op de speelplaats**?
- Mogen de kinderen elementen uit de natuur **aanraken en voelen of erop klimmen**?
- Worden eventuele **afbakeningen op de speelplaats gevormd door planten**?

■ DE NATUUR GEBRUIKEN OM HET LEERPROCES TE ONDERSTEUNEN

- Krijgen de leerlingen de **kans om natuurfenomenen** (verandering van seizoen, bloeicyclus) waar te nemen?
- Zijn er op de speelplaats **natuurplekken voor pedagogische doeleinden** (moestuin, boomgaard, vijver)?
- Mogen de leerlingen **deze ruimtes mee onderhouden**?
- Worden de natuurzones op de speelplaats benut als **pedagogische werkmiddelen**?

* HABITATS AANLEGGEN VOOR FAUNA

- Welke **onthaalmogelijkheden heeft de speelplaats** vanuit haar positie in het gemeentelijke en gewestelijke biodiversiteitsnetwerk?
- Welke **vogels, insecten, zoogdieren, ongewervelde dieren of zelfs reptielen en amfibieën** zijn er in de omgeving van de school reeds te vinden (werden reeds waargenomen of staan geregistreerd in het ecologische netwerk of op de kaarten van Leefmilieu Brussel)?
- Welke **types van habitat** zijn er reeds voorhanden (nestkastjes, stapels hout of steen, insectenhotel, klimop, haag, bosje, vijver, boom, boomstronk, enz.)?

MEER WETEN

→ [Geregistreerde bomen](#)

Raadpleeg de beschikbare bronnen bij Leefmilieu Brussel:

→ [Ecologisch netwerk en mapping](#)

→ [Lijst van uitheemse soorten en biodiversiteit](#)

6

Contacteer gratis de Facilitator Water, de Natuur of Bodemfacilitator voor hulp bij de diagnosestelling van uw speelplaats.

AANBEVELINGEN

● DE NATUUR NAAR DE SPEELPLAATS BRENGEN

LEG SYSTEMATISCH DE LINK MET HET AANWEZIGE WATER

- Als u groen wil aanleggen, moet u bepalen waar dat het beste kan: kijk **welke weg het water aflegt**, en streef naar een optimaal evenwicht tussen water en plantengroei. → [FICHE 10](#)

BOMEN

- Laat **oude, dode bomen** staan zolang ze geen bedreiging vormen voor de veiligheid, want ze verrijken de biotoop. 🍷 🌿 🌳
- **Plant sier- of fruitbomen.** Bomen zorgen voor schaduw en verkoeling op de speelplaats en ze vormen een onmisbaar element voor klimaattransitie in de stad. 🍷 🌿 🌳

Voor aanplantingen in vollegrond moet u rekening houden met de leidingen in de grond.

Bomen kunnen zich maar in goede omstandigheden en op lange termijn ontwikkelen als ze voldoende grond en voldoende voedingsstoffen krijgen.

- **Bescherm de voet van de bomen** met bosjes, lage planten of banken. 🍷 🌿 🌳 → [FICHE 5](#)

Boomroosters bijvoorbeeld beschermen de wortels en vermijden dat de grond te hard wordt aangestampt. Ook andere voorzieningen kunnen de wortels vlak bij de bodem van voldoende water en verluchting voorzien; denk aan een haag, of een zitbank waar het water doorheen kan.

- Als u bomen niet in de vollegrond kunt planten, kunt u ze **in een bak** zetten. 🍷 🌿 🌳

In dat geval moet u er wel voor zorgen dat het overtollige water weg kan.

- Als de ondergrond niet geschikt is om er bomen in te planten, kunt u klimplanten planten aan de voet van **verticale structuren**, zoals een pergola, om zo een groendak of muur te creëren. 🍷 🌿 🌳

GROENVLAKKEN

- Breng **met planten structuur in de speelplaats**, door knooppunten, afbakeningen, wanden, enz. te creëren. 🍷 🌿 🌳 → [FICHE 4](#)
- **Haal op bepaalde delen van de speelplaats de tegels weg**, zodat het water beter in de grond kan doordringen; plant daar bloemen, een haag, vaste planten, struiken. 🍷 🌿 🌳
- **Maai (een deel van) het grasperk niet** of verwijder enkele tegels van de speelplaats en laat daar het onkruid ongestoord groeien. Op die manier zal er spontaan flora ontstaan, wat het behoud en de verrijking van de biodiversiteit op de speelplaats ten goede komt. 🍷 🌿 🌳 → [FICHE 6](#)
- Creëer **groenmuren**, door kale muren te bedekken met klimplanten, zoals klimop of kamperfoelie. Klimplanten hebben een positieve visuele impact en nemen maar weinig ruimte in. Klimop bijvoorbeeld houdt in de winter de koude en in de zomer de warmte tegen. 🍷 🌿 🌳 → [FICHE 7](#)
- Leg een **groendak** aan. Een groendak draagt bij tot de ontwikkeling van de natuur in de stad, bindt mee de strijd aan tegen het ontstaan van hitte-eilanden en maakt duurzaam regenwaterbeheer mogelijk. 🍷 🌿 🌳 → [FICHES 9](#)

Let erop dat de ondergrond stevig genoeg is! Ga in ieder geval na of de installatie haalbaar is, en controleer het draagvermogen van het dak.

AANBEVELINGEN

- Installeer **bakken, potten, bloembakken** als u niet in de vollegrond kunt planten (wegens bodemvervuiling, te weinig diepte of een te lage infiltratiegraad). 🍷👐👐👐🌱

Als de bloembakken op een zekere hoogte staan, wordt tuinieren een stuk makkelijker maar is er wel meer onderhoud nodig (ze moeten vaker water krijgen, want de grond droogt sneller uit). → FICHE 5

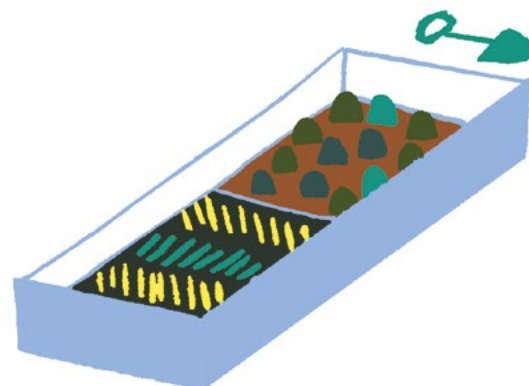
VOCHTIGE ZONES

- Creëer een **vochtige omgeving**, bijvoorbeeld een infiltratiemassief in openlucht. Op plekken met dit soort van wadi of retentie / infiltratiebekkens gedijen vochtminnende planten goed. 🍷👐👐👐🌱 → FICHE 10
- **Leg een vijver aan.** Doordat het water verdampt, helpt een vijver om het ontstaan van hitte-eilanden tegen te gaan. In combinatie met plantengroei die het water beter doet verdampen, daalt de thermometer nog meer. Bovendien is dit een fraai participatief project om met de leerlingen te realiseren, want zo kunnen ze een heel ecosysteem van dichtbij observeren! 🍷👐👐👐🌱

▲ HET WELZIJN VAN DE LEERLINGEN VERBETEREN DOOR CONTACT MET DE NATUUR

- Creëer **kleinere groene plekken** op maat van de leerlingen (tunnel of hut in een levende (teen) wilg of hazelaar). Kinderen van alle leeftijden die nood hebben aan een beetje afzondering en rust, kunnen hier hun toevlucht zoeken. Bovendien kunnen de leerlingen er ook schuilen tegen de zon en de warmte. 🍷👐👐👐🌱 → FICHES 1, 4
- Leg een **groene zone aan met zitplekken**, waar de leerlingen tot rust kunnen komen en die een contrast vormt met de dynamische spelzones. 🍷👐👐👐🌱
- Richt op de speelplaats **een buitenklas** in met banken, tribunes, boomstammen, een pergola, een afdak, enz. en voer een programma "Leren in de natuur" in, dat op vaste tijdstippen plaatsvindt. 🍷👐👐👐
- Gebruik planten om **ruimtes af te bakenen en/of aan elkaar te koppelen**. Dit alternatief voor hekken en andere omheiningen, biedt niet alleen voordelen op het vlak van regenwaterbeheer, het maakt ook dat leerlingen een hechtere band hebben met de natuur, die ze naar hartenlust kunnen observeren. 🍷👐👐👐🌱

■ DE NATUUR GEBRUIKEN OM HET LEERPROCES TE ONDERSTEUNEN

- Creëer los van de actieve speelplaats een **rustige ruimte** - eventueel met vijver - waar de leerlingen de fauna en flora kunnen observeren en bestuderen. Laat de leerlingen tijdens de speeltijd of tijdens een les toe in deze zone. 🍷👐👐👐🌱
- Leg samen met de leerlingen **een moestuin** aan, in de vollegrond of op een zekere hoogte in bakken. Zo kunnen ze lokaal voedsel kweken en leren ze meer over de levenscyclus ervan. Gebruik opgevangen regenwater om de moestuin te begieten. 🍷👐👐👐 → FICHE 4
- Maak met de leerlingen **informatiefiches** met de eigenschappen van de planten en hang deze op de speelplaats op. 🍷👐👐👐

● HABITATS AANLEGGEN VOOR FAUNA

- Kies voor **habitats voor diersoorten die al in de omgeving van de school aanwezig zijn**: nestkastjes ophangen voor mussen als er in de omgeving geen enkele mus te vinden is, heeft immers geen zin. 🍷👐👐👐
- Zaai ter aanvulling van het onkruid ook **nectarrijke planten** van lokale herkomst, om bestuivende insecten aan te trekken. Leg een bloemperk aan of zaai bloemen tussen de bestaande struiken. 🍷👐👐👐🌱
- Hang **nestkastjes** aan de bomen, muren, daklijsten, enz. 🍷👐👐👐
- Bouw een **kruidenspiraal** of een muurtje van breukstenen - een uitstekend project om samen met de leerlingen te verwezenlijken. 🍷👐👐👐 → FICHE 4
- Leg een **vochtige zone** aan met plantengroei die in deze omgeving goed gedijt. De dieren hoeft u er niet naartoe te brengen: die komen wel vanzelf! 🍷👐👐👐🌱 → FICHES 10
- Plaats **omheiningen waar dieren doorheen kunnen**. 🍷👐👐👐 → FICHE 4
- Richt de **zolders van het gebouw** zo in dat ze door vleermuizen gekoloniseerd kunnen worden. 🍷👐👐👐
- Maak **stapels van gekapte takken of dood hout**, zodat egels er hun intrek kunnen nemen. 🍷👐👐👐
- Maak **takkenbossen**, leg houtblokken met gaten en zet oorwormpotjes om de insecten van onderdak te voorzien. 🍷👐👐👐
- Plant voor de vogels en de insecten **een bosje van bloemstruiken of een bloemenhaag**. 🍷👐👐👐🌱
- **Gevarieerde en inheemse soorten** die bij voorkeur in de vollegrond worden geplant, zijn ideale schuilplaatsen voor de fauna. In een groter **geheel van hagen** kunnen voor de dieren ook groene corridors gecreëerd worden. 🍷👐👐👐🌱

REFERENTIES

Lijst van illustraties en fotocredits → p. 94-95

● DE NATUUR NAAR DE SPEELPLAATS BRENGEN

Speelnatuur is perfect voor speelplaatsen in steden. De leerlingen spelen en leren zowel binnen als buiten. De groene speelplaats maakt deel uit van de leeromgeving.

▲ HET WELZIJN VAN DE LEERLINGEN VERBETEREN DOOR CONTACT MET DE NATUUR

De school Windroos heeft een eetbare en lokale tuin ontwikkeld om een speelse ruimte te creëren als levend laboratorium en biedt een rijke context voor het verkennen van kunst, ambacht, wetenschap, wiskunde, taal, enz. Dit "Plant Kingdom" stimuleert de creativiteit van kinderen en hun openheid naar de wereld, zodat zij de kansen krijgen om hun eigen toekomst vorm te geven.

■ DE NATUUR GEBRUIKEN OM HET LEERPROCES TE ONDERSTEUNEN

Bij Servites de Marie onderhoudt elke klas een perceel van de moestuin. Elk jaar kweken ze een andere groente en in de moestuin worden ook leeractiviteiten georganiseerd. Verder onderhouden de leerlingen een boomgaard en werkt elke klas aan een recept voor de appels die op de jaarlijkse appelmarkt verkocht worden. Twee keer per week kunnen ouders en grootouders in de moestuin werken.

● HABITATS AANLEGGEN VOOR FAUNA

Deze school legde een moestuin aan en besteedde daarbij aandacht aan de biodiversiteit. De leerlingen plantten en zaaiden in de vollegrond en in bakken, bouwden een kippenhok en deze kruidenspiraal.

CASESTUDY

Dit inrichtingsvoorstel is gebaseerd op het onderzoek dat met het oog op de verwezenlijking van deze gids werd verricht, en bestaat uit een geheel van visuele linken die door middel van aanplantingen werden gecreëerd tussen de school en de directe omgeving.

HUDIGE TOESTAND

De schoolsite wordt gekenmerkt door een groot grasperk met heel mooie bomen, maar zonder tussenliggende groenniveaus (struiken, heesters of hoog gras).

De speelplaats is met een hoge, metalen omheining afgesloten. Het feit dat de speelplaats vanaf de straat zo goed zichtbaar is, is niet echt bevorderlijk voor de gezelligheid.

Verder werd vastgesteld dat er veel plassen zijn en dat het regenwater slecht afvloeit.

PROJECTVOORSTEL

Het project moet voor meer variatie aan plantensoorten zorgen en leiden tot een gedifferentieerd beheer dat de biodiversiteit in de hand werkt; ook moet het onderhoud van de groene ruimtes beperkt worden gehouden. Door een dichtere plantengroei is de visuele band tussen de speelplaats en de openbare ruimte minder groot; het gevolg is een rustigere en beter afgeschermdere omgeving dat een gunstig effect heeft op de kinderen. Met een regeninfiltratiesysteem, bijvoorbeeld een groene wadi, wordt niet alleen het waterafvoerprobleem opgelost, maar kan ook de biodiversiteit van deze vochtige omgeving geobserveerd worden.

EEN AANGENAME EN PRIKKELENDE

SPEELPLAATS ONTWERPEN

Elk kind doet op de speelplaats zijn eigen ervaringen op. Al zijn zintuigen worden ingeschakeld, maar wat hij waarneemt, is niet altijd aangenaam.

Met deze derde ambitie moeten de zintuigen van de gebruikers op een positieve manier geprikkeld worden. Ze beoogt eveneens hun thermische en akoestische comfort. Op de speelplaats kan de leerling zich uitleven: met woorden, door te bewegen of zijn artistieke creativiteit bot te vieren.

DOELSTELLINGEN

● HET AKOESTISCHE COMFORT VERBETEREN

- Demp het lawaai dat op de speelplaats wordt geproduceerd, en het lawaai dat van buiten de speelplaats komt. → **AMBITIE B**
- Zorg ervoor dat het lawaai van activiteiten of luidruchtige installaties (voetbalveld, ventilatoren, schoolbel, enz.) zich zo weinig mogelijk verspreidt. → **AMBITIE A**
- Creëer kalme en rustzones die helpen om te herbronnen en de concentratie en het leerproces bevorderen. → **AMBITIE A**
- Bind de strijd aan tegen de stress en psychologische vermoeidheid van leerlingen, leerkrachten en opvoeders en waak over de auditieve gezondheid van de gebruiker. → **AMBITIE A**
- Ontwikkel de luistervaardigheid van de leerlingen en werk aan een omgeving die zich leent tot gesprekken en respect voor elkaar. → **AMBITIE A**
- Houd mogelijke geluidshinder voor de aangrenzende woningen zo beperkt mogelijk. → **AMBITIE B**

▲ UITDRUKKINGSVERMOGEN, CREATIVITEIT EN VERBEELDINGSKRACHT STIMULEREN

- Richt de speelplaats zo in dat de leerlingen zich er goed voelen en zich kunnen uiten. → **AMBITIE A**
- Denk aan speeltuigen, oppervlakken en materialen die op de speelplaats verschillende ervaringen teweegbrengen en die tot experimenteren aanzetten. Artistieke activiteiten zijn even bevorderlijk voor kinderen als het groepsgevoel. → **AMBITIE A**

■ HET THERMISCHE COMFORT VERBETEREN

- Voorzie voldoende overdekte en schaduwrijke plaatsen en koele plekken. → **AMBITIE B**
- Denk aan een ruimte waar ook water aanwezig is, aan groenvlakken en absorberende oppervlakken, die het ontstaan van koelte-eilanden in de hand werken. → **AMBITIE B, D**
- Gebruik materialen in lichte kleuren om het ontstaan van koelte-eilanden te bevorderen.
- Richt de ruimte zo in dat ze flexibel gebruikt kan worden. Creëer bijvoorbeeld een afgeschermd ruimte waar de leerlingen tijdens de speeltijd terecht kunnen als het regent of heel warm is; waar bij mooi weer buiten lesgegeven kan worden. → **AMBITIE E**

* ZINTUIGLIJKE PRIKKELING IN DE HAND WERKEN

- Maak een visueel onderscheid tussen rustige en dynamische ruimtes.
- Denk goed na over de kleuren die u gebruikt.
- Integreer spelen en activiteiten die alle zintuigen van de leerlingen stimuleren. → **AMBITIE A**
- Integreer plantengroei als element dat zintuiglijke ervaringen teweegbrengt (geur, kleuren, texturen, enz.).
- Plant of zaai lokale aromatische of geneeskrachtige plantensoorten. De studie van deze planten kan het leerprogramma aanvullen. → **AMBITIE B**

DIAGNOSE

● HET AKOESTISCHE COMFORT VERBETEREN

- Maak samen met de leerlingen en het begeleidend personeel een **geluidsbalans** op; zoek uit welke de lawaaiërige plekken zijn, welke specifieke geluiden er zijn en waar ze vandaan komen: laat u inspireren door de activiteit in het pedagogisch dossier “De geluidsomgeving op school” van Leefmilieu Brussel.
- Wat zijn de **voornaamste bronnen van lawaai**, waar situeren ze zich en wanneer doen ze zich voor (spelende kinderen op de overdekte speelplaats, ballen tegen de muur, kreten van de kleuters, de warmtepomp tegen de gevel, het verkeer in de straat, voorbijrijdende treinen, enz.)?
- **Hoe ervaren de leerlingen zelf de geluidssituatie** op de speelplaats? Het loont zeker om objectieve maatregelen te vergelijken met wat de gebruikers gewaarworden.
- Hoe wordt de **akoestische ruimte** van de speelplaats georganiseerd en hoe verspreidt het lawaai zich (in een ruimte met omheiningmuren, met terugkaatsende, glazen wanden, in een open park, enz.)?
- Welke **gevoelige functies** of activiteiten moeten beschermd of gecreëerd worden (klassen die uitkijken op de speelplaats, moestuin, leeshoek, woningen in de buurt, enz.)?
- Zijn er op de speelplaats voldoende **rustige zones**?

▲ UITDRUKKINGSVERMOGEN, CREATIVITEIT EN VERBEELDINGSKRACHT STIMULEREN

- Zijn er oppervlakken voorzien waar de **leerlingen zichzelf kunnen uiten** (schoolbord, muur, vloer, affiches, klank-spelen, enz.)?
- Zijn er plekken waar de leerlingen gemakkelijk met elkaar kunnen praten en interactie in de hand wordt gewerkt?
- Hebt u opgemerkt dat sommige voorzieningen de **verbeeldingskracht en creativiteit meer stimuleren** dan andere?
- Zijn er spelen of processen die de kinderen **leren hoe ze goed kunnen samenwerken**?

■ HET THERMISCHE COMFORT VERBETEREN

- Is er een **overdekte speelplaats** of afdak om de leerlingen tegen de regen te beschermen?
- Zijn er op de speelplaats voldoende **schuilplaatsen wanneer het regent**?
- Zijn er op de speelplaats voldoende **schaduwrijke plekken** om de leerlingen tegen de zon te beschermen?
- Zijn er bomen die bij grote hitte voor **schaduw zorgen en de temperatuur op de speelplaats doen dalen**?
- Is er op de speelplaats een vijver of wadi en staan er voor de leerlingen drankfonteinnetjes om tijdens een **hittegolf** voor verfrissing te zorgen?
- Bestaat een deel van de grond uit **warmteabsorberende materialen** (houtschors, beplante aarde, enz.)?

* ZINTUIGLIJKE PRIKKELING IN DE HAND WERKEN

- Zijn er spelen en activiteiten die de leerlingen zintuigelijk **stimuleren**?
- Worden voor de speeltuigen, het meubilair en de randen van de speelplaats **verschillende materialen en texturen gebruikt**?
- Bestaat de **vloerbedekking** uit verschillende materialen (gras, aarde, beton, rubber, zand, enz.)?
- Zijn de speeltuigen, het meubilair en de randen van de speelplaats in **verschillende kleuren**?
- Staan er **aromatische gewassen, fruitbomen** of bloemen waar de leerlingen bij kunnen?

AANBEVELINGEN

● HET AKOESTISCHE COMFORT VERBETEREN

- **Vervang de luidruchtige schoolbel door muziek** en schep zo een nieuwe sfeer bij het begin en het einde van de speeltijd. De leerlingen hebben de tijd om rijen te vormen en tot rust te komen zolang de muziek duurt. 🏆
- Voorzie de rustige plekken van de speelplaats in de buurt van de klaslokalen en/of woningen van de buurtbewoners; **de luidruchtige zones komen het best vlak bij de refter**, de turnzaal of de openbare ruimtes. → FICHE 4
- Baken zones met **specifieke gebruiksvoorwaarden** af – zone waar je niet mag rennen, zone voor gezelschapsspelletjes, expressiezone, enz. – om de intensiteit van het lawaai tijdens de speeltijden te regelen. → FICHE 4
- Gebruik **absorberende vloerbedekking** – houtkrullen, vollegrond, gras, soepele materialen zoals rubber of kurk – om contactgeluiden in de **actieve zones en op de rustige plekken** te dempen. 🌿 → FICHE 6
- **Bedek muren en gevels met absorberende bekleding** – planten, bekleding met latten of open voegen, platen met openingen, “home made” akoestische panelen of absorberende cassettes – om de weerkaatsing tegen verticale wanden zoals raamoppervlakken, glad beton, gevernist hout en metalen gevelbekleding tegen te gaan. Planten houden geluidsgolven niet tegen, maar verhogen de absorptiecoëfficiënt van de muur en verbeteren de visuele en akoestische perceptie. 🏆 🌿 → FICHE 6

- **Schermd de school zo goed mogelijk af tegen de stadsdrukke** (auto's, voorbijgangers, enz.) door een haag van verschillende planten en struiken te planten. Hoewel bomen de lawaaihinder maar matig beperken, vormen ze wel een visueel scherm ten opzichte van de buurtbewoners en dat kan een gunstige invloed hebben op de manier waarop de geluidsoverlast van de speelplaats wordt ervaren. 🌿
- Vervang een omheining door **een volle muur om de speelplaats af te schermen** van het straatlawaai.
- Installeer op strategische plekken **geluidsabsorberend meubilair** om de verspreiding van het geluid te “breken”. 🏆 🌿 → FICHE 5
- Gebruik de overdekte delen van de speelplaats om **zones af te bakenen**, en om onder of op het afdak rustige ruimtes te creëren. → FICHE 4
- Als een speelplaats zeer intensief gebruikt wordt en bij de burens voor geluidsoverlast zorgt, kan de **speeltijd misschien opgesplitst worden**, zodat elke leerling tijdens zijn pauze meer ruimte heeft. Dat heeft ook een gunstige invloed op het geluidsniveau van de speelplaats. Let wel: door de speeltijd op te splitsen is er wel langer lawaai op de speelplaats.

LAWAAI INSLUITEN

Een muur vermijdt dat het lawaai zich tot buiten de speelplaats verspreidt, maar kan het lawaai op de speelplaats zelf wel doen toenemen, door de weerkaatsing.

LAWAAI ABSORBEREN

Het muuropervlak absorbeert het lawaai en vermijdt dat het zich verspreidt of weerkaatst wordt.

COMBINATIE VAN BEIDE

Een muur die verspreiding tegengaat, en een geluidsabsorberend dak of een groenmuur / die de geluidsabsorptiecoëfficiënt verhoogt doordat deze minder glad zijn.

AANBEVELINGEN

▲ UITDRUKKINGSVERMOGEN, CREATIVITEIT EN VERBEELDINGSKRACHT STIMULEREN

- Muren en vloeren van **uiteenlopende materialen** kunnen de aanleiding zijn om nieuwe spelen te verzinnen. → **FICHES 4, 6**
- Geef de leerlingen **een ruimte waar ze van gedachten kunnen wisselen en zichzelf kunnen uiten**; bevorder de interactie tussen de verschillende leerjaren en generaties. → **FICHE 7**
- Voorzie spelen die de verbeeldingskracht prikkelen; denk dan bijvoorbeeld aan muziek, optische illusies, afgedankte voorwerpen (oude computer, kookpotten, theepot, enz.). → **FICHE 2**
- Voorzie minstens **één ruimte waar de leerlingen zich vrij kunnen uiten** (tekenen, schrijven, toneelspelen, enz.). Deze ruimte kan op de grond en op de muur afgebakend worden. → **FICHE 7**
- Breng op de **grond tekeningen** aan die naar verschillende spelen verwijzen. → **FICHE 2**
- Installeer speeltuigen en structuren waarmee kinderen **met risico's kunnen leren omgaan**. → **FICHE 1**
- Breng gerust ook elementen aan die **niet speciaal een ludieke waarde hebben**. Kinderen zullen dan hun verbeeldingskracht gebruiken om ermee te spelen. → **FICHE 2**
- **Voorzie spelelementen** op de muren of de grond: lijnen waarop de kinderen kunnen aflezen hoe groot ze zijn, een vlak vol stickers kan hen helpen om spelletjes te bedenken, "land art" tekeningen, enz. → **FICHE 2**

■ HET THERMISCHE COMFORT VERBETEREN

- **Creëer zoveel mogelijk groenvlakken**, haal een deel van de verharde vloerbedekkingen weg en leg groene of vochtige zones aan. Het gebladerte van de planten vangt lichtenergie op; zo kan ze niet worden weerkaatst of geabsorbeerd door een ander oppervlak dat de lichtenergie in de vorm van warmte weer kan afgeven. → **FICHES 7, 8, 10**
- **Kies zorgvuldig welk bekledingsmateriaal u voor uw beschutting** of overdekte speelplaats wil gebruiken, en houd rekening met de behoeften die voor de speelplaats werden vastgesteld (bescherming tegen regen, zon, wind en/of geluidshinder). → **FICHE 9**
- **Zorg voor planten die schaduw geven**. Bomen die hun bladeren verliezen (of klimplanten op een structuur) zorgen van het voorjaar tot en met de zomer voor schaduw en laten in het najaar en in de winter het licht weer toe op de speelplaats. → **FICHE 8**
- Kies voor **lichte kleuren en vloerbedekkingen** die licht en warmte weerkaatsen; zo ontstaan op de speelplaats koelte-eilanden. → **FICHE 6**

* ZINTUIGLIJKE PRIKKELING IN DE HAND WERKEN

- Speel met **kleuren, materialen, planten en meubilair** om de verschillende zones gemakkelijker van elkaar te onderscheiden. → **FICHES 5, 6, 8**
- Prikkel de zintuigen van de leerlingen extra met elementen die op de speelplaats aanwezig zijn en de **biodiversiteit** ten goede komen: moestuin, stadslandbouw, waterlopen / elementen, bloemenzones, aromatische tuin, oppervlakken met planten, enz. → **FICHES 8, 10**
- Denk ook aan **muziek**, tijdens, of bij het begin en het einde van de speeltijd. → **FICHE 2**
- Voorzie **stimulerende plekken**, zoals een audiovisuele zone, een muziekmuur, een dansvloer, enz. → **FICHE 2**

REFERENTIES

Lijst van illustraties en fotocredits → p. 94-95

● HET AKOESTISCHE COMFORT VERBETEREN

Dankzij materialen met absorberende eigenschappen ontstaan er minder plassen en wordt het geluid minder weerkaatst. In deze school werd niet alleen de vloer met geluidsabsorberend materiaal bedekt, maar werd ook een geluidsabsorberend zeil gespannen, om het akoestische comfort van een rustige zone te verbeteren.

■ HET THERMISCHE COMFORT VERBETEREN

Deze school richtte een rustige hoek met aangename temperaturen in; de vloerbedekking is van absorberend materiaal, de muur is in een lichte kleur geschilderd en een grote boom zorgt voor schaduw. Zo werd een koel-eiland gecreëerd. Door deze hoek zo in te richten werd ook de geluidshinder verminderd want er wordt minder lawaai weerkaatst.

▲ UITDRUKKINGSVERMOGEN, CREATIVITEIT EN VERBEELDINGSKRACHT STIMULEREN

Muurschilderingen zijn een betaalbare en leuke manier om samen met de leerlingen de speelplaats op te vrolijken. Ze kunnen permanent zijn of bij wijze van experiment worden gerealiseerd, en ze kunnen na verloop van tijd ook worden vervangen. Deze muurschildering is het resultaat van een participatieproces met de leerlingen van de school. De kinderen hebben tijdens een workshop eerst de muur wit geschilderd. Het collectief Boamistura schilderde vervolgens een door de leerlingen gekozen zin.

* ZINTUIGLIJKE PRIKKELING IN DE HAND WERKEN

Deze school realiseerde met eigen middelen een muziekspel met behulp van oude kookpotten en houten pallets. Hier kunnen de kinderen individueel of in groep hun muzikale talenten de vrije loop laten.

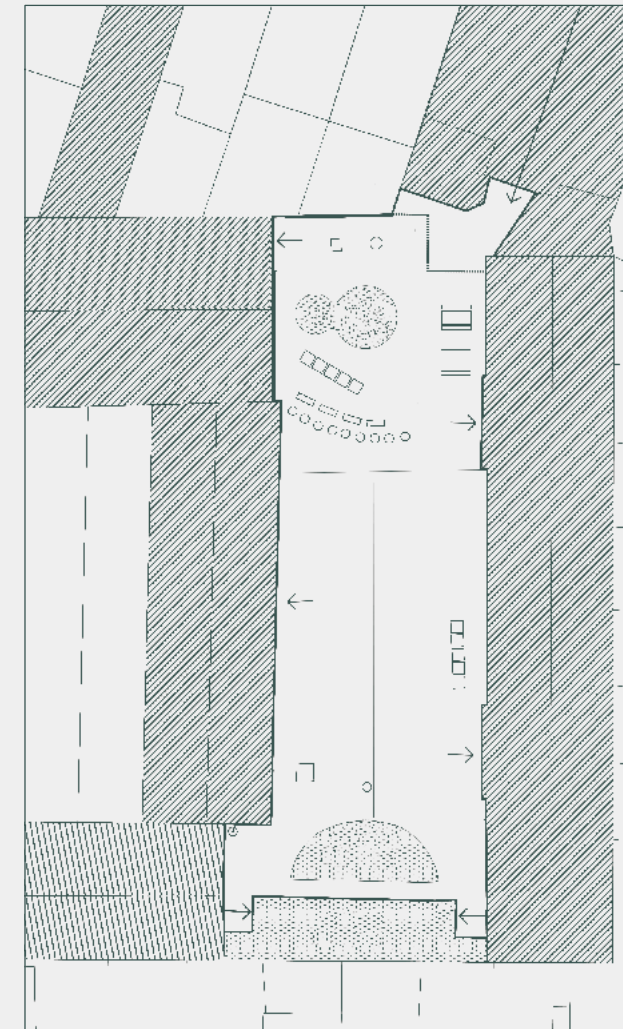

CASESTUDY

Dit inrichtingsvoorstel is gebaseerd op het onderzoek dat met het oog op de verwezenlijking van deze gids werden verricht, en is een voorbeeld van hoe een speelplaats heringericht kan worden door de vloerbedekking te wijzigen en ervoor te zorgen dat de zintuigen van de kinderen meer geprikkeld worden.

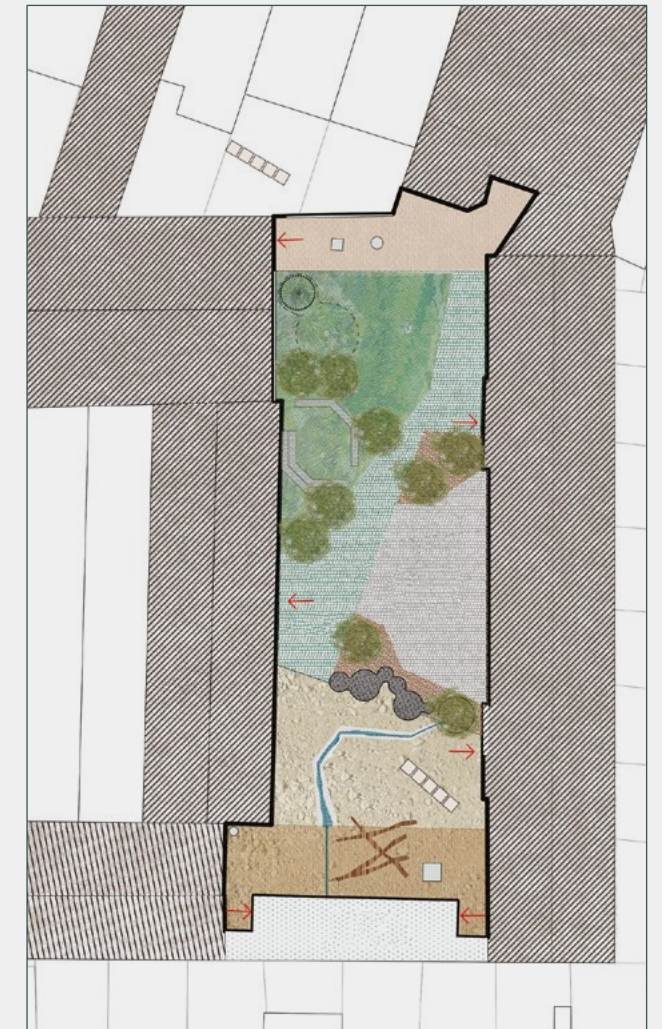
HUDIGDE TOESTAND

Deze kleine speelplaats ligt midden in een huizenblok in een zeer dichtbebouwde Brusselse wijk. In deze omstandigheden – met gebouwen helemaal rondom de speelplaats – kan de lucht niet vrij circuleren en ontstaat er in de warmste maanden van het jaar oververhitting.

PROJECTVOORSTEL

Het project voorziet verschillende zones die van elkaar onderscheiden worden door telkens een andere vloerbedekking en door bomen. De bodem wordt bedekt met absorberend en waterdoorlatend materiaal: houtkruilen, tegels met open voegen, gras en aarde. Deze oppervlakken, met aangeplant groen, zorgen voor akoestisch en thermisch comfort op de nieuwe speelplaats en maken een einde aan de bestaande problemen door plasvorming.

EEN ECOLOGISCH BEHEERDE

SPEELPLAATS ONTWERPEN

Wie voor de herinrichting van een speelplaats en het gebruik daarvan een project ontwerpt, dient ook na te denken over hoe die speelplaats ecologisch beheerd kan worden. Keuzes moeten dan ook heel bewust worden gemaakt: materialen, beschikbare middelen, verantwoord afvalbeheer, rationeel gebruik van water en bevordering van actieve verplaatsingswijzen.

DOELSTELLINGEN

DE PRINCIPES VAN DE KRINGLOOPECONOMIE TOEPASSEN

- **Valoriseer wat er al is:** voor alles wat reeds geïnstalleerd of ter plaatse is, hoeven geen grondstoffen geproduceerd te worden, die dan ook niet vervoerd of afgeschreven hoeven te worden, enz.
- Spring rationeel om met **grondstoffen**.
- **Hergebruik, repareer en deel** bij voorkeur materialen, meubilair, speeltuigen, enz. Leerlingen en hun ouders kunnen samen dingen repareren of van recuperatiemateriaal dingen maken.
- **Verspil geen materiaal.**
- Verleng de **levensduur van de producten**.

HET WATERBEHEER OP DE SPEELPLAATS VERBETEREN

- **Vang regenwater op en gebruik het** daar waar u geen drinkwater nodig hebt (toiletten, groene ruimtes en moestuinen, enz.).
- **Beperk ondoordringbare oppervlakken** tot een minimum en vermijd dat volgrond te vast wordt aangestampt, want dan stroomt al het water samen en ontstaan plassen.
- Voorzie ook waterdoorlatende oppervlakken: dat bevordert de **retentie en doorsijpeling van regenwater**. Het regenwater gaat niet verloren én overstromingen worden voorkomen. → **AMBITIE B**
- **Plant** op waterdoorlatende oppervlakken groen, want evapotranspiratie leidt niet alleen tot een beter waterbeheer, maar ook tot het ontstaan van koelte-eilanden. Dankzij het water en de planten worden temperatuurpieken vermeden. → **AMBITIE B**
- Creëer **luwteplekken** met de aanwezigheid van water voor een rustgevend effect. → **AMBITIE A**
- Overtuig de leerlingen om **natuurlijke rijkdommen optimaal te gebruiken**, en maak hen bewust van het belang van de watercyclus. Door regenwater te gebruiken voor het onderhoud van het groen op de speelplaats, beïnvloeden de leerlingen de watercyclus. → **AMBITIE B**

AFVAL DUURZAAM BEHEREN

- Sorteer het afval op de speelplaats beter en houd de speelplaats netjes met een doeltreffend vuilnisbakkenstelsel.
- Verminder de hoeveelheid organisch afval door een compoststelsel te installeren.

* ACTIEVE MOBILITEIT PROMOTEN

- Pleit er bij leerlingen en ouders voor dat ze voor actieve verplaatsingswijzen kiezen en zorg voor de juiste omkadering.
- Voorzie een geschikte ruimte om de vervoermiddelen van de leerlingen op te bergen (fiets, step, skateboard, enz.).
- Wijs de leerlingen op het belang van het verkeersreglement.
- Opteer voor schooluitstappen met duurzame vervoerswijzen.

DIAGNOSE

DE PRINCIPES VAN DE KRINGLOOPECONOMIE TOEPASSEN

- Zijn er op de speelplaats al **voorzieningen** (speeltuigen, meubilair, enz.)?
- Zijn ze in **goede staat**?
- Kunnen ze **verplaatst** worden?
- Kunnen sommige materialen **hergebruikt** worden (tegels, hout, enz.)?

HET WATERBEHEER OP DE SPEELPLAATS VERBETEREN

- Wat staat er op het **plan van de nutsvoorzieningen** (leidingen, elektriciteitskabels, rioleringsnetwerk, enz.)?
- Is de school aangesloten op het **rioolnet**? Als dat niet het geval is: wordt het afvalwater met een autonoom systeem verwerkt (waterzuivering met planten of microstation)? Wordt dit regelmatig gecontroleerd en onderhouden?
- Wat is de **ondergrond**?
- Hoe ziet de **topografie van de speelplaats** eruit (laaggelegen punten waar infiltratievoorzieningen geïnstalleerd kunnen worden, hellingen, goten, enz.)?
- Waar **loopt het water** naartoe?

Schakel de facilitator Water van Leefmilieu Brussel in om u te helpen bij deze diagnosestelling.

AFVAL DUURZAAM BEHEREN

- Staan er **verschillende soorten vuilnisbakken** op de speelplaats?
- Worden de vuilnisbakken (**correct**) gebruikt?
- Zijn er **problemen met afval** dat toiletten en/of afvoergoten verstoppt?
- Is er op de speelplaats een groene ruimte of een moestuin die **groenafval** produceert?
- Zit er in de vuilnisbakken van de school ook **organisch afval** (resten van tussendoortjes, boterhammen of warme maaltijden)?
- Is er in **de buurt** een activiteit waarvoor compostproducten gebruikt kunnen worden (deeltuin, park, groene ruimte waar compostproducten van de school gebruikt zouden kunnen worden)?

* ACTIEVE MOBILITEIT PROMOTEN

- Wordt er ruimte ter beschikking gesteld waar **fietsen, steps en wandelwagentjes** gestald kunnen worden?
- Kunnen in de fietsenstalling veel **verschillende soorten voertuigen** gestald worden (bakfietsen, laadpalen voor elektrische fietsen, fietskarren)?
- Zijn er op de speelplaatsen voorzieningen om de leerlingen vertrouwd te maken met de **principes van het verkeersreglement**?
- Moedigt de school het **gebruik van zachte vervoermiddelen** aan?

AANBEVELINGEN

DE PRINCIPES VAN DE KRINGLOOPECONOMIE TOEPASSEN

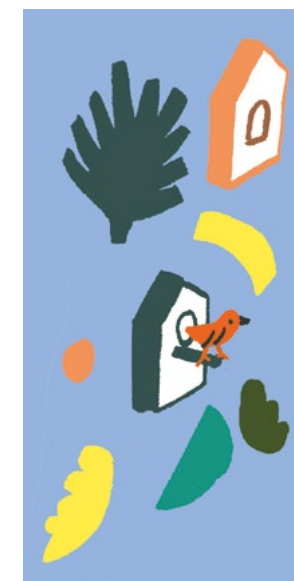
- Houd bij het ontwerp van de nieuwe inrichtingen rekening met het **materiaal dat reeds op de speelplaats aanwezig is en hergebruikt kan worden**. Als u op een deel van de speelplaats de tegels verwijdert, kunt u met die tegels bijvoorbeeld zitplekken of stoepranden creëren. 🏆👐
- **Vraag voor elke nieuwe inrichting aan de schoolgemeenschap of aan een wijkorganisatie** (verenigingen, winkels) of ze geen meubilair of materiaal (zoals pallets) hebben dat u kunt recupereren, of u geen gereedschap mag lenen of huren, enz. Sommige meubelelementen of speeltuigen kunnen tot nieuwe omgebouwd worden. 🏆👐 → FICHE 2, 5, 11
- **Bouw de inrichtingen waar mogelijk samen met leerlingen, ouders en leerkrachten**. 🏆👐 → FICHE 3

Opgelet: houten inrichtingen moeten wel behandeld worden, zodat ze bestand zijn tegen weersinvloeden.

- Als recupereren niet mogelijk is, kunt u **gerecycleerd materiaal** aankopen (banken uit herwerkt plastic, tafels uit houtcomposiet dat van hout van meubels gerecupereerd werd, enz.). Deze materialen zijn niet alleen ecologisch interessant, het feit dat ze op de speelplaats aanwezig zijn, is een meerwaarde voor het leerproces van de leerlingen. → FICHE 2, 5

- Als u recuperatiemateriaal wil gebruiken, moet u nagaan in hoeverre het door het gebruik **mogelijk vervuild** is geraakt. Zo kunt u beter geen stukken vermalen autoband gebruiken om een infiltratiemassief voor regenwater mee te vullen, want het oppervlaktewater zou erdoor vervuild kunnen raken; autobanden kunnen wel perfect hergebruikt worden om er een schommel of een ander speeltuig mee te maken. 🏆👐
- Gebruik bij voorkeur materialen met een lange levensduur (hout i.p.v. plastic bijvoorbeeld).
- Geef de voorkeur aan **lokale materialen**, zoals inheems hout (kastanje, lork, eik), steen uit de regio, enz.
- Gebruik bij voorkeur **milieuvriendelijk materiaal** (hout met FSC-label bijvoorbeeld) en materiaal dat onschadelijk is **voor de gezondheid**; vermijd giftige verf, vernis, lijm en oliesoorten.
- Geef de voorkeur aan **natuurlijke materialen**: boomstammen, rotsen, enz. Vraag uw gemeente of ze bij het onderhoud van groene ruimtes geen boomstammen heeft verwijderd. 🏆👐 → FICHE 8

AANBEVELINGEN

▲ HET WATERBEHEER
OP DE SPEELPLAATS VERBETERENSYSTEEM VOOR REGENWATERRECUPERATIE
EN INFILTRATIE → FICHE 10

- Installeer een **tank** met een kraantje en een overloop (die bij voorkeur niet op de riolering is aangesloten) om een moestuin mee te begieten. 🍷👐👐
- Leid het regenwater van **dakgoten** in de buurt van groene ruimtes af naar de moestuin, zodat het daar in de grond kan binnendringen. 🍷👐👐
- Installeer een **waterreservoir** dat wordt gevuld via een regenpijp; het water kan dan gebruikt worden voor de schoonmaak of voor de sanitaire installaties. 🍷👐👐
- Creëer een **infiltratieoppervlak** dat water uit de overloop van het regenwaterreservoir opvangt. 👐👐
- Gebruik water op een ludieke manier om een **ruimte meer dynamiek te geven**, bijvoorbeeld met een pomp die op de regentank is aangesloten.

→ FICHE 10

VLOEREN VAN WATERDOORLATEND
MATERIAAL → FICHE 6

- Creëer meer **waterdoorlatende oppervlakken** op de speelplaats door zones met dichte plantengroei te voorzien. 🍷👐👐🌿
- Gebruik **waterdoorlatende materialen**, zoals tegels met open voegen, poreus beton, fluisterasfalt of houtkrullen, om de speelplaats mee te bedekken. 🍷👐👐

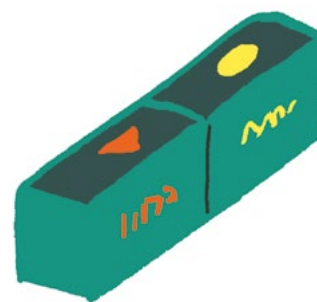
WATEROPSLAG

- **Graaf groene ruimtes** iets dieper uit zodat het water er tijdelijk kan worden opgeslagen (dat trekt ook dieren aan). 🍷👐👐
- Installeer op **laag liggende punten** opslagvoorzieningen (bekkens, wadi's, eventueel met een infiltratiemassief om het waterretentievermogen te vergroten, enz.). 🍷👐👐
- Creëer een **bufferstructuur** (reservoir) onder de verharde grond om daar, tussen de materialen waaruit deze bestaat, water tijdelijk op te slaan. Deze structuur is niet zo diep en bij voorkeur waterdoorlatend. Eventueel wordt ze voorzien van een overloop, die op de riolering is aangesloten.

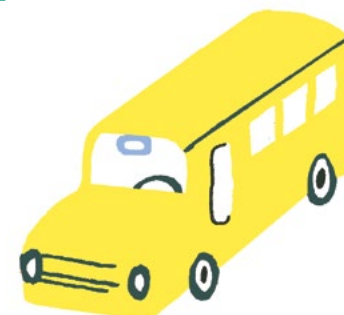

■ AFVAL DUURZAAM BEHEREN

- Installeer voldoende, goed zichtbare **vuilnisbakken van verschillende types**. Kies een goede opstelling voor de vuilnisbakken: hoe verplaatsen de leerlingen zich? Moeten er meer of minder vuilnisbakken staan op plekken die voor activiteiten dan wel voor ontspanning voorzien zijn? Als u de vuilnisbakken tijdens een sensibiliseringscampagne samen met de leerlingen versiert, vergroot u de kans dat er correct wordt gesorteerd en dat de speelplaats netjes blijft. 🍷👐👐

- Plaats **de kolken (afvoerroosters)** op een duidelijk zichtbare plaats en ver genoeg weg van de vuilnisbakken (zie de Waalse campagne "Ici commence la mer" van de SPGE) en hang in de toiletten humoristische affiches op, om de leerlingen er bewust van te maken dat ze niet zomaar alles in het toilet moeten gooien (geen natte doekjes, plastic, wc-rolletjes, wattenstaafjes, maandverband, enz.). 🍷👐👐
- Plaats een **compostbak**. U kunt een klas aanstellen die voor de compostbak verantwoordelijk is en in elke klas het organisch afval van de tussendoortjes inzamelt; of u kunt er een compostbak voor de wijk van maken, als u hem voorziet op een plek die voor de buurtbewoners toegankelijk is. 🍷👐👐

* ACTIEVE MOBILITEIT PROMOTEN

- Tijdens de **speeltijden** kunnen fietsen, drie- en eenwielaars of nog andere actieve verplaatsingsmiddelen ter beschikking worden gesteld.
- Sensibiliseer de leerlingen voor het **STOP-principe** (stappen, trappen, openbaar vervoer en privévervoer), dat voorrang geeft aan de zachte vervoersmiddelen.
- Sensibiliseer de leerlingen voor **veerkrachtigheid**, in de eerste plaats de voetgangers en fietsers, maar ook de gebruikers van een step, hoverboard of een ander actief verplaatsingsmiddel.
- Voorzie een zone waar **voertuigen van verschillende afmetingen** gestald kunnen worden: fietsen, steps, rollers, bakfietsen, fietskarren, enz. 🍷👐👐
- Voorzie, als dat enigszins kan, ook **douches** op school, om de leerkrachten ertoe aan te zetten om met de fiets te komen.

REFERENTIES

Lijst van illustraties en fotocredits → p. 94-95

● DE PRINCIPES VAN DE KRINGLOOPECONOMIE TOEPASSEN

In De Piramide werden tegels van de speelplaats gerecupereerd voor verschillende constructies: als bouw-materiaal voor zitplekken, om bloemperken af te bakenen en om een buitenklas te bouwen. 🌱🌿🌳

▲ HET WATERBEHEER OP DE SPEELPLAATS VERBETEREN

Op de speelplaats van de school À la croisée des Chemins in Neder-over-Heembeek werd als het ware een "rivier" aangelegd, een wadi die de speelplaats doorkruist. Het water in deze ludieke voorziening komt van een regenput en kan door de kinderen met een pomp worden bediend. Via deze kunstmatige bedding stroomt het water naar een vijver en de overloop gaat naar een sloot vlakbij de school. 🌱

■ AFVAL DUURZAAM BEHEREN

Op de speelplaats van deze school werden vlak bij de moestuin compostbakken geplaatst; zo leren de kinderen hoe de afval- en voedingscyclus verlopen én kunnen in de school kleinere vuilnisbakken worden geïnstalleerd. 🌱🌿🌳

● ACTIEVE MOBILITEIT PROMOTEN

Op een gedeelte van de speelplaats werden op de grond lijnen getrokken, om de leerlingen wegwijs te maken in het verkeersreglement; zo leren ze bijvoorbeeld dat ze in de openbare ruimte rekening moeten houden met zwakkere weggebruikers. Maar op dit deel van de speelplaats kan uiteraard ook gesport worden. 🏆🌱🌿

CASESTUDY

Dit inrichtingsvoorstel is gebaseerd op het onderzoek dat met het oog op de verwezenlijking van deze gids werd verricht, en betreft ingrepen inzake het streven naar duurzaamheid.

HUDIG TOESTAND

Deze school heeft drie verschillende speelplaatsen, die voor een groot stuk verhard zijn. Op één speelplaats staat een rij bomen, met betontegels omringd. In een groene zone op een andere speelplaats is het altijd modderig.

In de directe omgeving van de school staan enkele fietsbeugels, maar niet voldoende en ze zijn niet overdekt.

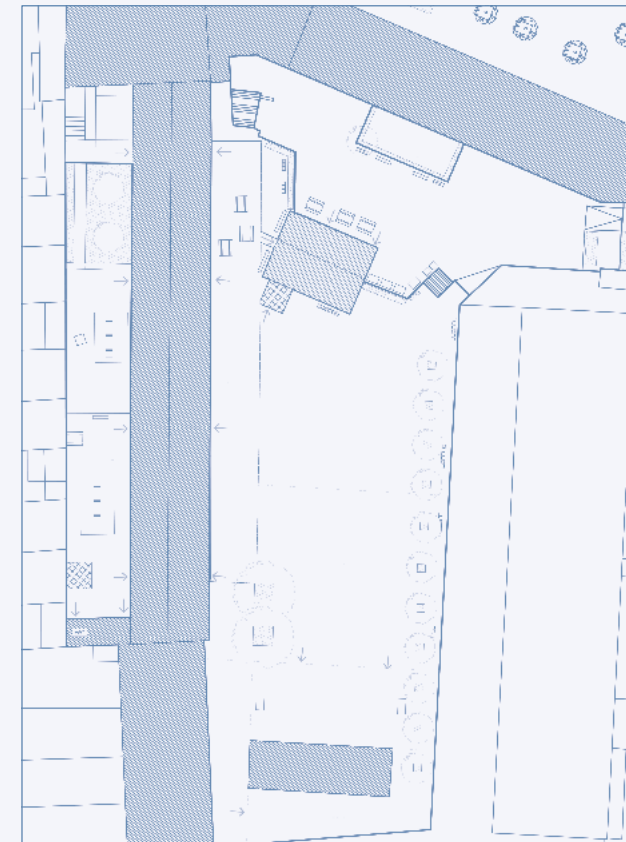
PROJECTVOORSTEL

Met dit project moeten op de speelplaatsen meer waterdoorlatende oppervlaktes vrijkomen voor groenzones, houtkrullen en halfverharde vloerbedekking. De zone rondom de bomen wordt uitgebreid, zodat het water beter in de grond kan dringen.

In de bestaande groene ruimte wordt een verhoogde doorgang aangelegd, zodat dit een rustige zone wordt.

Ook rationeel regenwaterbeheer maakt deel uit van het project. Er komt een nieuw afdak naast de sanitaire installaties, waar het van het afdak afkomstige regenwater gebruikt zal worden. Er werd rekening gehouden met de topografie van de speelplaats om het hemelwater te kunnen opvangen.

Vlak bij de ingang van de school komt een overdekte zone met fietsbeugels.

EEN VOOR DE WIJK TOEGANKELIJKE

SPEELPLAATS ONTWERPEN

Het gecontroleerd openstellen van sommige ruimtes van de school voor de gemeenschap, bevordert de integratie van de school. Dit levert een positieve wisselwerking tussen school en buitenwereld op. Een toegankelijke speelplaats leidt tot een visuele en fysieke connectie tussen de wereld binnen en buiten de schoolmuren. Zo geniet de school een positief imago bij de buurtbewoners. Er worden best duidelijke gebruiksregels afgesproken, zichtbaar opgehangen op de speelplaats. Met goede afspraken is een vlotte werking duurzaam verzekerd, voor de leerlingen en alle andere gebruikers. Een goede organisatie van het beheer en onderhoud van de ruimte is van fundamenteel belang. De verantwoordelijkheden van de gebruikers worden bepaald en een kalender houdt bij wie de speelplaats wanneer gebruikt.

DOELSTELLINGEN

● HET GEBRUIK VAN DE RUIMTE OP DE SPEELPLAATS OPTIMALISEREN

De speelplaats heeft enkele belangrijke troeven voor de leerlingen en de buurtbewoners:

- ruimte in de openlucht, doorgaans vrij van autoverkeer, bijzonder interessant in dichtbebouwde wijken;
- een koelte-eiland dat buiten de schooluren toegankelijk is voor de buurtbewoners, als er groen is op de speelplaats; → **AMBITIE B**
- speelruimte voor verschillende leeftijdsgroepen, die met verschillende soorten installaties uitgerust is; → **AMBITIE A**
- een plek die wordt gedeeld met de buurtbewoners (helpen bij het onderhoud van de groene ruimtes, bijdragen tot een gezamenlijk compostsysteem, samen de moestuin in orde houden, enz.).

▲ VAN DE SCHOOL EEN MEERWAARDE MAKEN VOOR DE WIJK

Indien de speelplaats ter beschikking wordt gesteld van de buurt - vooral wanneer ze groen en ludiek is ingericht en ecologisch wordt beheerd - draagt ze bij tot een beter imago van de school. Dat werkt de sociale cohesie tussen school en wijk in de hand. Een voor de buurtbewoners toegankelijke kwaliteitsruimte, kan een plek worden waar zij elkaar ontmoeten en dingen met elkaar delen. → **AMBITIE A**

Naarmate de speelplaats intensiever wordt gebruikt, kan ze voor de omliggende functies, zoals woningen, ook meer overlast opleveren; dat risico kan geneutraliseerd worden als de buurtbewoners mee beslissen wie de speelplaats wanneer gebruikt, en als ze die mee beheren.

■ DE SPEELPLAATS OPENSTELLEN VOOR PERSONEN VAN BUITEN DE SCHOOL

Opdat iedereen de speelplaats op een aangename en veilige manier kan gebruiken, moet het aantal toegangen voor "externe" gebruikers tot een minimum beperkt worden. Als dat niet kan, moet gewaarborgd worden dat plekken die uitsluitend voor de school worden gebruikt, ontoegankelijk zijn. De regels voor het gebruik, het onderhoud en de herstelling worden best opgehangen zodat ze voor iedereen duidelijk en begrijpbaar zijn. Als duidelijk onder woorden wordt gebracht wie welke verantwoordelijkheid heeft, kan de ruimte makkelijker gedeeld worden. → **AMBITIE C**

* DE CONTINUITEIT TUSSEN DE OPENBARE RUIMTE EN DE SPEELPLAATS ZICHTBAAR MAKEN

Om de buurtbewoners ertoe aan te zetten om de speelplaats te gebruiken, moet ze gezien worden als een uitbreiding van de openbare ruimte. Als dat vanuit de schoolarchitectuur mogelijk is, geeft een zichtbare open ingang de voorbijgangers een aangenaam gevoel en voelen ze zich welkom, wat niet het geval is met een ondoorzichtige toegang, zoals een gesloten poort.

DIAGNOSE

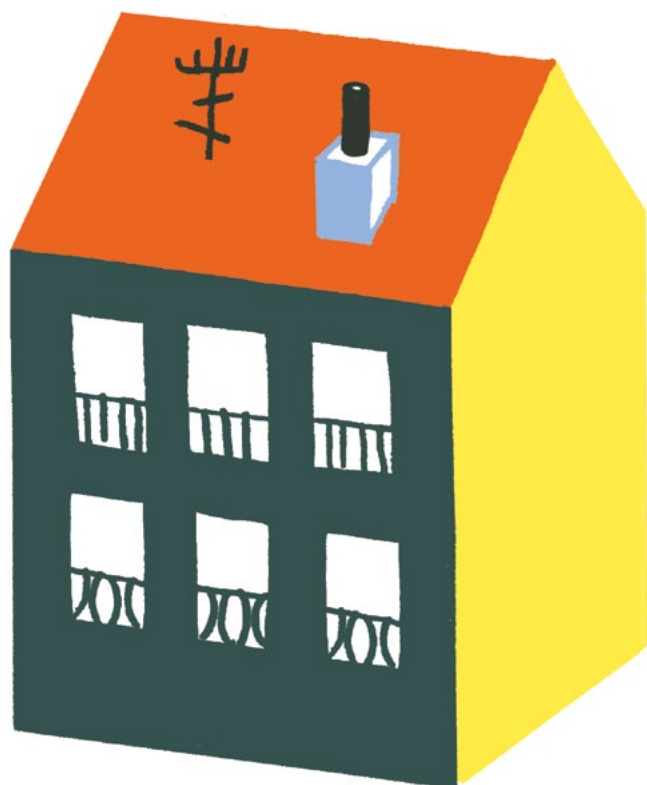
Het principe van openheid naar de wijk toe, impliceert dat een aantal zaken gecontroleerd moet worden: zijn de speelplaats en de toegang zo georganiseerd dat mensen van buiten de school binnen kunnen? Dienen eventueel technische en/of menselijke middelen ingeschakeld te worden om de toegang van de medegebruikers te beperken tot alleen die ruimtes die ter beschikking worden gesteld.

● HET GEBRUIK VAN DE RUIMTE OP DE SPEELPLAATS OPTIMALISEREN

- Gaat het om een **dichtbebouwde** wijk, zijn er kwaliteitsvolle openbare ruimtes in de buurt?
- Zouden **organisaties uit de wijk** van de speelplaats gebruik kunnen maken (jeugdhuizen, rusthuizen, jeugdbewegingen, vzw's uit de buurt, enz.)?
- Op welke **behoeften** zou kunnen worden ingespeeld door de speelplaats open te stellen (in de wijk te weinig ruimte zonder autoverkeer en/of te weinig groene ontspanningsruimtes)?
- Om **welke doelgroepen** zou het kunnen gaan (ouders van leerlingen, bejaarden uit het rusthuis in de wijk, leden van het wijkcomité, enz.)?

▲ VAN DE SCHOOL EEN MEERWAARDE MAKEN VOOR DE WIJK

- Zouden **bepaalde tekorten in de wijk verholpen** kunnen worden door de speelplaats te delen (te weinig groene ruimtes of toegankelijke speeltuigen in de wijk)?
- **Overlegt de school met de inwoners** van de wijk? Zo niet, zijn er in de wijk verenigingen die vragende partij zijn voor werkruimte in de openlucht?
- Brengen de activiteiten die op de speelplaats georganiseerd (zouden) worden, **geluidshinder** met zich mee voor de buurtbewoners? Zo ja, kunnen die activiteiten binnen bepaalde tijdspannes georganiseerd worden om die geluidshinder te beperken?
- Heeft de school er baat bij als ze voor de wijk wordt opengesteld (onderhoud van de groene ruimtes, tuinbouwkennis, enz.)?

■ DE SPEELPLAATS OPENSTELLEN VOOR PERSONEN VAN BUITEN DE SCHOOL

- Is er op de speelplaats **een informatiebord** waarmee de gebruikers met elkaar kunnen communiceren?
- Zijn er **toegangen** van de school waarlangs de bezoekers naar de speelplaats kunnen zonder dat ze door de schoolgangen of de kantoren hoeven te gaan?
- Is de speelplaats **rechtstreeks** toegankelijk vanaf de openbare ruimte?
- Is het, gezien de **architecturale configuratie** en het beheer van uw school, mogelijk om de speelplaats te delen?
- Zijn de **sanitaire installaties** rechtstreeks toegankelijk vanaf de speelplaats?

* DE CONTINUÏTEIT TUSSEN DE OPENBARE RUIMTE EN DE SPEELPLAATS ZICHTBAAR MAKEN

- Is de omheining van de school **zichtbaar vanaf de straat**?
- Is er een zekere **continuïteit** tussen de inrichting van de openbare ruimte in de buurt van de school en de speelplaats (grondbedekking, uitlijning, plantengroei)?
- Kan op de straatgevel **kenbaar gemaakt worden** dat de school openstaat voor de wijk?
- Kunnen de gebruikers van de openbare ruimte in de omgeving makkelijk **zien dat het om een speelplaats gaat** (horizontale en verticale signalisatie, informatiebord, enz.)?

AANBEVELINGEN

Hoe de school voor de wijk opengesteld moet worden, kan niet in één formule worden samengevat. Wij stellen u hierna een basisstructuur voor opdat u met de betrokken actoren tot een helder en formeel akkoord kunt komen. Het komt er vooral op aan dat inzake het beheer en een verantwoord gebruik van de infrastructuur de juiste vragen worden gesteld.

● HET GEBRUIK VAN DE RUIMTE OP DE SPEELPLAATS OPTIMALISEREN

- Denk na over alle **mogelijke manieren** waarop een speelplaats gebruikt kan worden. Enkele voorbeelden: speelpleinwerking, activiteiten van jeugdbewegingen, verenigingen die er cultuur- (openluchttheater, tentoonstellingen) of sportactiviteiten organiseren, ruimte tijdelijk voorbehouden voor de buurtbewoners (familiefeest, verjaardag, enz.), of gewoon gebruik van de speelplaats als vrij toegankelijke (speel)tuin. 🍷 🙌 🌿

Als de speelplaats opengesteld wordt, moet u met de volgende punten rekening houden:

- Het **statuut** van de speelplaats moet voor alle betrokken personen duidelijk zijn: het is geen openbare ruimte, maar een ruimte in de openlucht die in (semi)privébezit is en gedeeld wordt met verschillende, duidelijk omschreven gebruikersgroepen. → **FICHE 11**
- Het profiel van de gebruikers die er “verwelkomd” worden, moet **compatibel** zijn met de inrichting van de ter beschikking gestelde plekken: een speelplein met veel groen of speeltuigen voor de allerkleinsten mag in het weekend geen voetbalveld worden. → **FICHE 11**
- De speelplaats kan **geleidelijk** aan meer opengesteld worden. Eerst kunnen de leerlingen en hun ouders toegelaten worden, want zij kennen de verschillende plekken, de regels en de werking van de school... De bedoeling is dat u van deze ervaring leert en nadien de beoogde doelgroep uitbreidt.
- Als de regels in **gezamenlijk overleg** worden opgesteld, zullen de speelplaatsgebruikers er zich in kunnen vinden en er zich ook aan houden. Bij voorkeur zijn dezelfde regels van toepassing tijdens de schooluren en wanneer de speelplaats 's avonds of in het weekend wordt gebruikt. Ze moeten ook duidelijk zichtbaar zijn en/of iedereen moet ze kennen. 🙌

▲ VAN DE SCHOOL EEN MEERWAARDE MAKEN VOOR DE WIJK

Om een toegankelijke speelplaats te doen bijdragen tot een betere sfeer in de wijk en sociale cohesie tussen de school en de wijk, kunnen verschillende strategieën worden toegepast:

- Organiseer een **bevraging** om na te gaan of er nood is aan een toegankelijke speelplaats voor externe actoren. Lanceer een wedstrijd of een projectoproep, want daaruit kan een project groeien en zo worden bepalende elementen gevonden die in de speelplaats geïntegreerd kunnen worden. 🙌
- Zet de schoolpoort **regelmatig** open voor de wijk, bijvoorbeeld tijdens een braderie, een kerstmarkt of bij carnaval. Zo wordt de speelplaats een ontmoetingsplek voor de buurt.
- Maak van **betrokkenheid bij de speelplaats een kernwaarde** en zorg dat ruimtes steeds gebruikt worden; de buurtbewoners onderhouden de moestuin, of gebruiken het compost. 🙌 → **FICHE 8**
- Bij het denken rond een opengestelde speelplaats**, is het belangrijk stil te staan bij de gevolgen voor de wijk betekent en de mogelijke hinder. 🙌

■ DE SPEELPLAATS OPENSTELLEN VOOR PERSONEN VAN BUITEN DE SCHOOL

Verschillende middelen maken het makkelijker om de speelplaats open te stellen: **menselijke** (conciërge, gemeentepersoneel, enz.), **architecturale** (toegangen al dan niet voorbehouden) of **technische** (badge, toegangscode, enz.).

ACTOREN

Om de buiten de schooluren **georganiseerde activiteiten te begeleiden en te coördineren**, kunt u verschillende actoren inschakelen: interne of externe actoren, actoren die zelf betrokken zijn of de gevolgen ondervinden:

- Interne actoren:** de conciërge (die ook een coördinatie- en beheersfunctie op zich kan nemen: hij/zij heeft niet alleen de sleutel, maar wordt ook de “sleutelpersoon”), de oudervereniging, een interne opvoeder (die eventueel een nieuwe taak toegewezen krijgt), het lerarenkorps, het team voor buitenschoolse opvang en de directie.
- Externe actoren:** de gemeente, een externe verantwoordelijke voor de externe coördinatie / leiding (eventueel een nieuwe functie), de verenigingen, de buurt.

Opdat iedereen er voordeel uit kan halen, moet u de toegangsvoorwaarden voor de speelplaats **duidelijk meedelen** aan de externe actoren en de buurtbewoners.

FYSIEKE RUIMTE / MATERIAAL

- Regel de toegankelijkheid van de ruimtes** met een sleutelsysteem, een toegangscode of een badge.
- Benut de **modulariteit van het schoolgebouw** om bepaalde ruimtes ter beschikking te stellen en tegelijkertijd de toegang tot bepaalde lokalen te beperken (bijvoorbeeld door nieuwe hekken, poorten of scheidingswanden te plaatsen). 🍷
- Voor de materialen die bij de inrichting van de speelplaats worden gebruikt, moet u rekening houden met de **gebruiksfrequentie** ervan.

Daarom is het belangrijk dat u stevige installaties met beperkte onderhoudstijd en kost voorziet.

→ **FICHE 6**

- Maak van de **brandweertoeegang**, als dat mogelijk is, de ingang naar de speelplaats (voor recentere constructies). 🍷
- Zorg ervoor dat de **sanitaire installaties** vanaf de speelplaats toegankelijk zijn, behalve wanneer de speelplaats als speeltuin ter beschikking wordt gesteld van de wijk.

* DE CONTINUÏTEIT TUSSEN DE OPENBARE RUIMTE EN DE SPEELPLAATS ZICHTBAAR MAKEN

Op de volgende manieren kunt u duidelijk maken dat de speelplaats toegankelijk is:

- Ontwerp de omheiningen zo dat er een **visuele band** is met de openbare ruimte, zonder te raken aan de intimiteit van de buurtbewoners; voorzie ook groen. → **FICHE 7, 8**
- Zorg ervoor dat de schoolingangen **goed zichtbaar** zijn en gastvrij ogen (muurschilderingen, plantengroei, grondmarkeringen, enz.). → **FICHE 6, 7, 8**
- Creëer een schaduwrijke **wachtzone** voor mensen die wachten tot de poorten opengaan. 🌿 → **FICHE 5, 6, 7, 8, 9**

REFERENTIES

Lijst van illustraties en fotocredits → p. 94-95

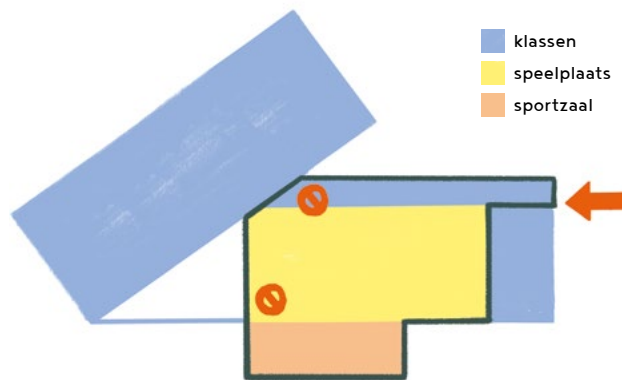
● HET GEBRUIK VAN DE RUIMTE OP DE SPEELPLAATS OPTIMALISEREN

Sommige scholen blijven 's avonds en in het weekend toegankelijk en worden dan opengesteld voor gezinnen die van de speeltuigen en -faciliteiten gebruik willen maken. 🧤🧤

■ DE SPEELPLAATS OPENSTELLEN VOOR PERSONEN VAN BUITEN DE SCHOOL

In sommige scholen kunnen bepaalde functies met eenvoudige middelen toegankelijk gemaakt worden. In het onderstaande voorbeeld kunnen de speelplaats, de turnzaal, de binnensporthal, de sanitaire voorzieningen van de speelplaats vanaf de openbare ruimte toegankelijk worden gemaakt; de kern van de school blijft echter gesloten (de toegangen worden op de afbeelding met rode tekens aangeduid). 🧤🧤

▲ VAN DE SCHOOL EEN MEERWAARDE MAKEN VOOR DE WIJK

Met het speelplaatsproject OASIS wenste Parijs de speelplaatsen om te vormen tot koelte-eilanden, die bovendien aantrekkelijk zijn voor de buurtbewoners zodat die er tijdens een hittegolf ook kunnen gebruiken. Verder kunnen er activiteiten worden georganiseerd die ook voor de wijk toegankelijk zijn, wat de sociale band zal versterken; de school wordt zo een ontmoetingsplaats. 🧤🧤

* DE CONTINUÏTEIT TUSSEN DE OPENBARE RUIMTE EN DE SPEELPLAATS ZICHTBAAR MAKEN

Dit project betreft de realisatie van een "buitenklas", als voortzetting van de openbare ruimte. Een ludieke ruimte wordt gestructureerd door middel van eenvoudige volumes, die als bank of plantenbak dienstdoen. De groene ruimtes worden door een lokale tuiniersclub onderhouden. 🏆🧤🧤

CASESTUDY

Dit inrichtingsvoorstel is gebaseerd op het onderzoek dat met het oog op de verwezenlijking van deze gids werd verricht; met dit project wordt een speelplaats opengesteld voor de wijk.

HUDIGE TOESTAND

Door de verharding van de speelplaats en de schikking van de omheiningen ontstaat de indruk dat de school niet echt gastvrij is. Bovendien wordt de speelplaats gebruikt door twee scholen en een kinderdagverblijf. De speelplaats is vanaf twee zijden van het huizenblok toegankelijk. In een school met een ruimtelijke en stedelijke configuratie als deze, is een project voor openstelling haalbaar.

PROJECTVOORSTEL

Het project bevat verschillende manieren waarop de speelplaats opengesteld kan worden: met een badge-systeem, een code of sleutel wordt toegang tot de school ook mogelijk als er geen verantwoordelijke aanwezig is. De school experimenteert met de openstelling van de speelplaats en maakt telkens een evaluatie:

- Tijdens de openingsuren van de sportzaal wordt de grote refter een wijkkantine voor ouders en kinderen op schoolleeftijd.
- Tijdens de middagpauze wordt ter gelegenheid van sporttoernooien de sportzaal opengesteld.
- Moestuin en collectief compostsysteem zijn toegankelijk.

NORMEN EN AANBEVELINGEN

Op alle openbare gebouwen en dus ook op scholen, zijn (veiligheids) normen van toepassing. Deze fiche bevat de relevantste normen en aanbevelingen voor betreffende de renovatie of aanleg van een speelplaats.

MEER WETEN

- Normen van de Federatie Wallonië-Brussel: Besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en psycho-medisch-sociale centra (FR)
- Aanbevelingen van de Federatie Wallonië-Brussel: Identiteitsfiche: speelplaats (FR)
- Normen van de Vlaamse Gemeenschap: fysische en financiële normen

7

BESCHIKBARE SPEELPLAATSOPPERVLAKTE PER LEERLING

Vooraleer u de renovatie van uw speelplaats aanvangt, is het nuttig om te weten over hoeveel oppervlakte u per leerling beschikt:

OPPERVLAKTE VAN BUITENZONES

TOTAAL AANTAL LEERLINGEN (M²/L)

MAXIMAAL SUBSIDIEERBARE OPPERVLAKTE van de speelplaats (fysische normen)

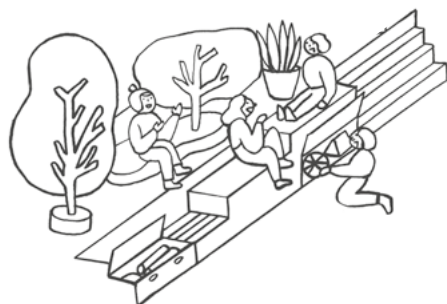
- 8 m² / leerling in het gewone basisonderwijs in de Vlaamse Gemeenschap
- 4 m² / leerling in het secundair en hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap
- 10 m² / leerling in het buitengewoon onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap
- 5 m² / leerling in het gewone basisonderwijs in de Franse Gemeenschap
- 2 m² / leerling in het secundair en hoger onderwijs in de Franse Gemeenschap

MINIMAAL SUBSIDIEERBARE OPPERVLAKTE van de speelplaats (fysische normen)

- 250 m² in het regulier onderwijs de Vlaamse Gemeenschap
- 250 m² in het buitengewoon onderwijs de Vlaamse Gemeenschap
- 300 m² in de Franse Gemeenschap

Uit uw berekening kunt u afleiden wat de bezettingsgraad van uw speelplaats is en waar dat cijfer zich situeert ten opzichte van de normen van de Gemeenschap.

Als uw speelplaats kleiner is dan de referentieoppervlakte, kunt u zoeken naar manieren om deze oppervlakte te vergroten (bijvoorbeeld met een afdak waar de leerlingen ook op kunnen). → **FICHE 8**

Opmerking: voor de berekening van de subsidieerbare oppervlakten houden de fysische normen alleen rekening met buitenspeelruimtes die van harde vloerbedekking voorzien zijn.

TOEGANKELIJKHEID VOOR PERSONEN MET BEPERKTE MOBILITEIT

De toegankelijkheid moet voor alle gebruikers gewaarborgd zijn. Misschien zijn ruimtelijke en fysische aanpassingen noodzakelijk opdat personen met beperkte mobiliteit naar de speelplaats kunnen.

Als de speelplaats op een andere hoogte ligt dan de rest van de schoolinfrastructuur, kunt u bijvoorbeeld de trap door een helling vervangen. Verder kan met ludieke elementen op de noden van de leerlingen worden ingespeeld.

MEER WETEN

- Titel IV van de Gewestelijke stedenbouwkundige verordening (GSV): Toegankelijkheid van gebouwen voor personen met beperkte mobiliteit
- Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles: Guide d'aide à la conception d'un bâtiment accessible (FR)
- Inter, Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid: Inspiratiebundel Toegankelijkheid van voorzieningen voor gezinnen met kinderen
- Plain-Pied: Guide de bonnes pratiques pour l'accueil de l'étudiant en situation de handicap dans l'enseignement obligatoire et supérieur en Région bruxelloise (FR)

8

ACTIEVE MOBILITEIT

De fiets wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stilaan een vertrouwd beeld. Brussel Mobiliteit werkte voor alle openbare gebouwen een strategie uit en berekende voor hoeveel fietsen in het gebouw een fietsenstalling voorzien moet worden. → **AMBITIE D**

Minimum aantal fietsenstallingen:

BASISSCHOOL
ouders → 1 per 20 leerlingen
leerlingen → 1 per 10 leerlingen

SECUNDAIR ONDERWIJS

2 per 10 leerlingen

MEER WETEN

- SVP: De schoolvervoerplannen
- Fietsvadecum Brussels Hoofdstedelijk Gewest: fietsen stallingen (FR)
- Good Move: Good Move Brussels
- Verplichtingen inzake het parkeren van fietsen, motorrijwielen en auto's en inzake leveringen
- Pro Velo: Pro Velo Brussel

9

BRANDVEILIGHEID

De ligging en de architectuur van de school bepalen of de speelplaats toegankelijk moet zijn voor brandweerwagens. De toegangen moeten makkelijk te herkennen zijn en voldoen aan de basisnormen die werden gepubliceerd in het Koninklijk besluit van 7 juli 1994: "Basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing".

In geval van brand dient de speelplaats ook vaak als verzamelplaats voor de leerlingen. U kunt uw speelplaatsproject ook aan de DBDMH voorleggen, om zeker te zijn dat het aan de brandnormen voldoet.

MEER WETEN

- Koninklijk besluit van 7 juli 1994: Basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing
- Download het formulier voor de aanvraag van preventieadvies via de website van de DBDMH

10

FYSIEKE VEILIGHEID: RISICOANALYSE

Van de tien ongevallen die zich op school voordoen, gebeuren er zeven tijdens de speeltijd. Dat wil daarom nog niet zeggen dat de speelplaats geen veilige plek is; integendeel, **de leerlingen lopen daar veel minder risico op een ongeval dan thuis**. Uiteraard moet de veiligheid van de leerlingen altijd op de eerste plaats komen. Toch zijn het vaak de risicovolste elementen die het minste ongevallen veroorzaken. **De risicopreventie moet deel uitmaken van het ontwerp; er moeten duidelijke gebruiksregels worden opgesteld en de leerlingen moeten gesensibiliseerd worden om elkaar met respect te bejegenen.** Als de verschillende zones op de speelplaats goed geïdentificeerd zijn (rustige zone, ruimte voor balspelen), is het gevaar voor ongevallen kleiner. Mogelijke risico's kunnen doeltreffend en creatief worden aangepakt.

Als er betreffende de fysieke veiligheid op de speelplaats geen vaste regels zijn, moet u zelf **een risicoanalyse opmaken waaruit blijkt dat er geen enkel onredelijk risico is**.

Risico's kunnen met verschillende maatregelen worden beperkt:

- zorg ervoor dat borstweringen en leuningingen aan de normen voldoen;
- vermijd puntige voorwerpen en gladde vloerbedekkingen;
- houd rekening met de hoogte waarvan kinderen kunnen vallen;
- let op de schokdempende eigenschappen van de vloer. → **FICHE 6**

Als uw structuur geen interne preventiedienst heeft, kunt u advies inwinnen bij een veiligheids en gezondheidscoördinator (VGC).

MEER WETEN 11

De FOD Economie (die belast is met de inspectie van de speelplaatsen) ontwikkelde enkele hulpmiddelen om een goede risicoanalyse te kunnen opmaken:

- Veiligheid van speelterreinen en speeltoestellen (algemene website)
- Handboek Veiligheid van speelterreinen (praktische gids met tal van voorbeelden en een methode om de veiligheid op uw speelplaats te waarborgen)
- Tool voor risicoanalyse (spreadsheet in XLS-formaat)

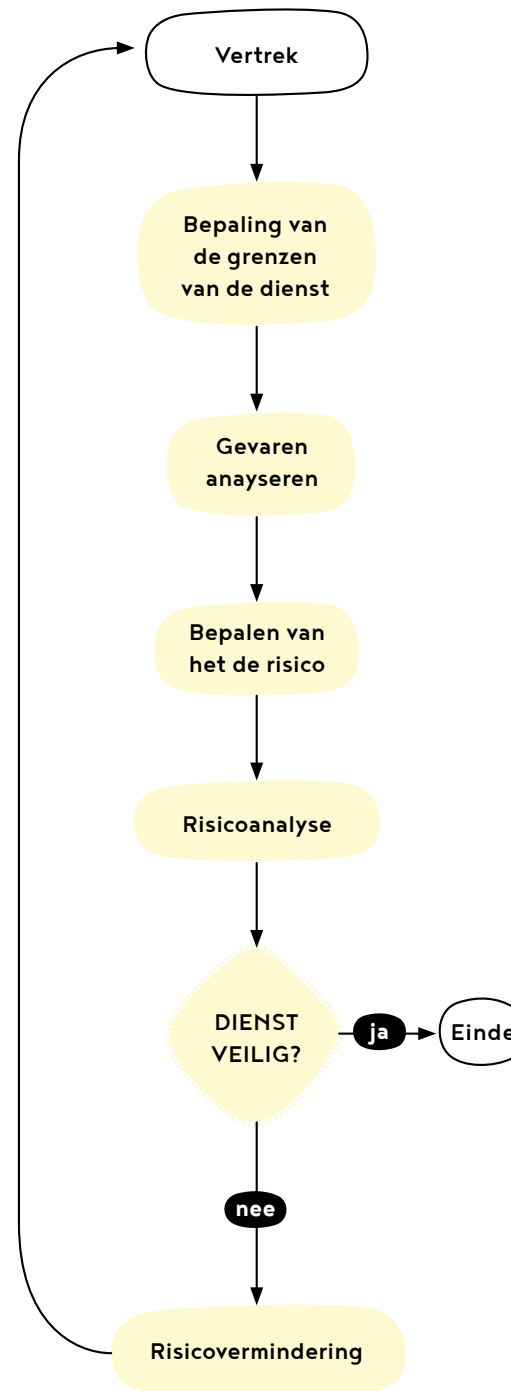
Dit zijn enkele maatregelen tegen risico's die vaak voorkomen:

- Pas het speeltuig, de toegangszone of de vloerbedekking rondom de klimtoestellen aan als de omliggende valzone niet groot genoeg is.
- Verander spelstructuren van plaats als ze problemen veroorzaken bij de circulatie tussen de speeltuigen.
- Leg stelselmatig de regels uit en houd actief toezicht op spelzones met een hoger risico.
- Zorg ervoor dat jongere kinderen niet bij speeltuigen kunnen die voor de grotere kinderen bedoeld zijn.

RISICOANALYSE VOLGENS NORM "EN 1050"

Deze Europese norm legt de principes voor een stelselmatige en coherente risicoanalyse uit.

EEN SPEELTERREIN VEILIG UITBATEN IMPLICEEFT HET VOLGENDE:

1. Bij ingebruikname van het speelterrein en bij significante wijziging van de toestand ervan wordt een **risicoanalyse** gemaakt: voor elk detail van het speelterrein wordt nagegaan of de aanwezige risico's aanvaardbaar zijn of niet.
2. Waar nodig worden **preventiemaatregelen** genomen: aanpassingen of andere maatregelen waardoor de aard en omvang van het onaanvaardbare risico worden herleid tot een aanvaardbaar niveau.
3. De nodige opschriften worden voorzien, zoals het adres van de uitbater, een identificatie per speeltoestel, eventuele **gebruiksvoorschriften**.
4. Door nazicht, onderhoud en controle blijft het bereikte veiligheidsniveau gegarandeerd.
5. Uit de administratie blijkt op welke manier risicoanalyse, preventiemaatregelen, nazicht, onderhoud en controle werden gerealiseerd.
6. Ernstige incidenten of ongevallen worden **aan de overheid gemeld**.

MEER WETEN 12

De onderstaande praktische gidsen over veiligheid in groene speelzones kunnen u helpen bij de risicopreventie voor uw bestaande of geplande inrichtingen:

- AGION: Veiligheid Speeltoestellen | AGION
- Risico's tijdens spelen en leren | Oproep tot actie: "Zo veilig als nodig", International School Grounds Alliance, 2017 (FR)
- Is een groene speelplaats gevaarlijk? Dit zeggen experts, Liesbet Van Houtte, 2017 (FR)
- Ose le Vert: Ose le vert, récréé ta cour: Sécurité et éducation au risque (FR)
- Springzaad: Richtlijnen Risicoanalyse: Uitdaging en Veiligheid

SPEL

Door vrij te spelen ontwikkelen kinderen zich het meest. Het spel maakt hen zelfstandiger, leert hen met anderen te delen en op verkenning te gaan. Daarom is het belangrijk dat u op uw speelplaats speeltuigen voorziet die de verbeeldingskracht en creativiteit stimuleren: een grote steen of een heuveltje hebben geen vooraf bepaalde bestemming en er zijn ook geen instructies aan verbonden, maar ze zetten wel aan tot vrij spelen zonder regels; een schommel of hinkelbaan daarentegen zijn wel voor een specifieke manier van spelen bedoeld.

HOE EEN SPEELPLAATS CREËREN DIE AANZET TOT VRIJ SPELEN EN LEREN?

Integreer polyvalente, neutrale elementen of abstracte vormen, die bijdragen tot de ontwikkeling van de verbeeldingskracht, de cognitieve vaardigheden en de motoriek.

- Op kleine schaal: hoepels, touwen, wielen, takken of potloden. 🏆
- Op grote schaal: boomstammen (horizontaal of verticaal), grote stenen.

Deze elementen kunnen op verschillende manieren gebruikt worden, afhankelijk van de leeftijd van de leerlingen. Voor de kleinere kinderen zijn grote stenen ideaal om zich achter te verbergen; grotere kinderen zullen er met plezier op klauteren.

Benut voor de speeltuigen het ruimtelijke en morfologische potentieel van de speelplaats.

- Vorm een bestaande heuvel om tot een tribune en een bloembak. 🙌
- Gebruik hellende delen van de speelplaats of een scheidingsmuur om een openluchtpodium of theater te creëren. Daar kan ook les gegeven worden. 🏆

- Een steunmuur tussen twee speelplaatsen met een niveauverschil biedt verschillende ludieke mogelijkheden: een glijbaan die door de muur heen gaat, een tuinhuisje.

→ FICHE 7

- Tussen twee zuilen of twee taluds in kan een touwbrug gespannen worden. 🏆 → FICHE 7

Denk ook aan symbolische speeltuigen.

Zo'n symbool kan bijvoorbeeld een voorwerp zijn, een afbeelding, een woord, een geluid of een bijzonder teken dat aan iets anders doet denken, ergens op lijkt of naar een afspraak verwijst.

- Enkele ideeën: Voorzie gereedschap om mee te koken of te tuinieren, voorwerpen die naar de watercyclus of het water en afvalbeheer verwijzen; of installeer vaste speeltuigen. 🏆

Geef op uw speelplaats ook artistieke expressie en zintuiglijke prikkels een plaats.

- Leg een zintuigenpad aan, gebruik de scheidingsmuren als ondergrond voor tekeningen of muurschilderingen, vorm een deel van de vloer om tot een schoolbord.

Bevorder het hergebruik van materialen om het milieu te beschermen.

- Afdankte kookpotten, kommen, enz. kunnen voor een keuken worden

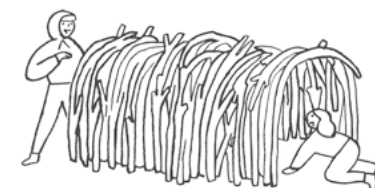
gebruikt; een hutkoffer vol buizen en houten planken kan de verbeelding van de kinderen aanspreken. 🏆

- In afwachting dat een definitief speeltuig wordt geïnstalleerd, kan een prototype opgesteld worden. 🏆

HOE DE RISICO'S OP UW SPEELPLAATS BEHEREN?

- Soms ontstaat er gevaar doordat er tussen de speeltuigen onderling of ten opzichte van andere installaties in de buurt te weinig afstand is; let daarop.
- Denk na over het belang van elke spelstructuur, maar een aanvaardbaar risico moet kunnen. Soms wordt zozeer de nadruk gelegd op de veiligheid, dat dit ten koste gaat van de ludieke waarde van een speeltuig en van de cognitieve ontwikkeling van het kind of de jongere. Daarom moet u streven naar een evenwicht waarbij een afgemeten risico de leerlingen kan helpen om zelf te ervaren wat hun grenzen en vaardigheden zijn. → FICHE 1

SPORT

Voor genormeerde sporten zoals voetbal of basketbal wordt vaak een aanzienlijk deel van de speelplaatsoppervlakte ingepalmd. Om leerlingen tijdens de speeltijd te kunnen laten sporten zonder dat ze de hele oppervlakte in beslag nemen, is een gevarieerd en evenwichtig aanbod aan fysieke activiteiten wenselijk; daarom is het ook goed om niet-genormeerde sporten (klimmen, lopen, springen, evenwichtsoefeningen) en ruimtes met speeltuigen en rustigere zones te voorzien. Zo wordt het grootste deel van de speelplaats niet ingenomen door een beperkte groep leerlingen en kunnen de andere de rustigere plekken op de speelplaats opzoeken.

HOE NIET-GENORMEERDE SPORTEN OP UW SPEELPLAATS STIMULEREN?

Zorg ervoor dat bepaalde sporten (basketbal, voetbal, volleybal, enz.) ook beoefend kunnen worden op een niet specifiek hiertoe uitgerust terrein.

→ FICHE 2

- Installeer voor de leerlingen sportspeeltuigen die weinig ruimte innemen (petanque, tafeltennis, elastieken, hinkelbaan, klimgrepen op bestaande muren, enz.). 🏆

Maak een plan voor de centraal gelegen delen en de delen langs de rand.

→ FICHE 4

- Voorzie in het midden van de speelplaats een spelstructuur zonder "gebruiksaanwijzing", om meer dynamiek te creëren. 🏆

- Plan de teamactiviteiten in de randzones, om het verkeer naar andere zones niet te belemmeren.

HOE GENORMEERDE SPORTEN OP UW SPEELPLAATS IN GOEDE BANEN LEIDEN?

Geen enkele sport of activiteit mag op de speelplaats de overhand hebben.

→ FICHE 4

- Geen enkel sportveld mag meer dan de helft van de oppervlakte van de speelplaats innemen.
- Bij een kleinere speelplaats, kunt u de activiteiten elkaar laten afwisselen, bijvoorbeeld: maandag balspelen, dinsdag "wielendag" (step, skateboard, enz.), woensdag spelen zonder bal, donderdag artistieke activiteiten, enz.

Maak de markeringen van de sportvelden niet al te opvallend.

- Gebruik grafische motieven of bedek een deel van het terrein.
- Verwijder de lijnen die op de grond de sportvelden afbakenen. 🤝

Maak de ruimte die door de sportvelden wordt ingenomen, kleiner. → FICHE 4

- Laat verschillende sportvelden elkaar overlappen. 🏆

- Wijzig de klassieke vorm van de velden, bijvoorbeeld door een driehoekig veld uit te rusten met drie doelen (voetbal of basketbal). 🤝

- Maak de terreinen de helft kleiner en laat twee teams eenzelfde doel delen.

ORGANISATIE VAN DE ACTIVITEITEN

Goed afgebakende activiteiten leiden tot een betere verstandhouding en meer veiligheid op de speelplaats.
Hou bij de opsplitsing rekening met de aard van elk van de activiteiten en voorzie ruimte voor verschillende soorten spelen; zo geeft u uw speelplaats een zeer gevarieerde dynamiek.

De verdeling van de speelplaats in zones helpt immers om conflicten in te dijken en risico's te beheren; bovendien voelen de leerlingen zich dan tijdens de speeltijd op hun gemak.

MEER WETEN

→ Preventie van geweld en pesten op school. Hoofdpijn 1: De speelplaats organiseren (FR)

13

DE BEHOEFTE

Bepaal eerst welke ruimtes uw speelplaats nodig heeft.

Elke speelplaats heeft andere noden, afhankelijk van haar grootte en vorm, het aantal kinderen dat er tegelijkertijd aanwezig is, de schoolpedagogiek en de leeftijd van de kinderen.

De courantste zones zijn die voor **balspelen**, zones om te spelen zonder bal en zones voor rustige activiteiten. Verder kan er een moestuin zijn, een babbel- en leeszone, een polyvalente zone, enz.

WAAR KOMT WELKE ZONE?

Met een trapsgewijze organisatie van de activiteitenruimtes **vermijdt u dat intensievere activiteiten ook uitwaaiëren naar de rustigere speelzones**: dat leerlingen bijvoorbeeld het voetbalveld moeten oversteken om naar de leeshoek te gaan, is niet zo'n goed idee.

Verder moet met **mogelijke geluidshinder rekening worden gehouden**: zo plant u de luidruchtige activiteiten best niet naast de klaslokalen of vlak bij de woningen van buurtbewoners van de school. **De indeling in zones hangt ook af van de leeftijdscategorie van de leerlingen en de vorm van de speelplaats.**

COMMUNICATIE

Het is belangrijk dat iedereen goed weet waarom de speelplaats in zones werd onderverdeeld: waarom mag je bijvoorbeeld op het ene deel van de speelplaats wel en op het andere deel niet met de bal spelen? De **gebruiksregels** voor elke zone moeten ook duidelijk zichtbaar zijn; hang ze indien mogelijk op op de speelplaats of zet de regels uiteen als een zone wordt ingehuldigd of als er nieuwe leerlingen komen. → **AMBITIE A**

BEHEER

Als er onvoldoende ruimte beschikbaar is, kunt u een beurtrol invoeren. Zo kunnen bijvoorbeeld de sportvelden elke dag van de week toegankelijk zijn, maar telkens voor een ander leerjaar, zodat alle leerlingen ze op een eerlijke en evenwichtige manier kunnen gebruiken. → **AMBITIE A**

- Rustige zone
- Actieve zone zonder bal
- Actieve zone met bal
- Circulatie
- Verkenningzone

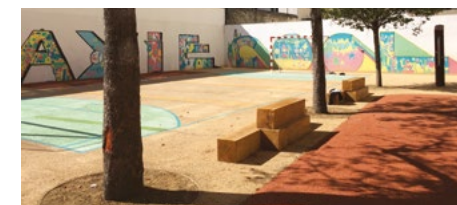
AFBAKENING

De verschillende zones afbakenen is niet zo moeilijk; de bedoeling is dat ze gemakkelijk herkenbaar zijn, zodat ze naar behoren worden gebruikt. Door overgangen en onderbrekingen wordt snel duidelijk waarvoor een ruimte bedoeld is en welke hiërarchie er geldt; zo worden geen aangrenzende zones ingepalmd.

Om de zones fysiek van elkaar te onderscheiden kunt u:

- gewoon lijnen trekken op de grond;
- het meubilair gebruiken; → **FICHE 5**
- plantzones aanleggen; → **FICHE 8**
- reliëf aanpassen met hellingen, hoeken, enz.; → **FICHE 7**
- werken met verschillende soorten vloerbedekking; → **FICHE 6**
- hoogteverschillen verwerken in lage en hogere delen, zoals een podium. → **FICHE 3**

U kunt ook een tijdelijke indeling in zones invoeren, bij wijze van test. Afhankelijk van de resultaten van het experiment kunt u dan later aanpassen als dat nodig is.

MEUBILAIR

Kwaliteitsmeubilair is aangepast aan de leeftijd en de maat van de gebruikers én kan voor verschillende doeleinden worden gebruikt. Dit meubilair kan in overleg met de leerlingen worden ontworpen en gerealiseerd, bijvoorbeeld door het samen met de ouders te bouwen (voor de allerkleinsten) of tijdens een workshop (voor de grotere kinderen). In deze fiche vindt u informatie die u kan helpen bij uw beschouwingen over de manier waarop u op uw speelplaats innoverende oplossingen kunt invoeren ter vervanging van het standaard meubilair.

MULTIFUNCTIONEEL MEUBILAIR

Vooraleer u nieuw meubilair installeert of aankoopt, moet u zich afvragen of u hiermee wel verschillende functies kunt combineren.

Dit zijn enkele voorbeelden van mogelijke functies van meubilair:

BASISFUNCTIE: rij banken
EXTRA: buitenklas en valorisatie van bestaande materialen

BASISFUNCTIE: tribune
EXTRA: bergruimte voor spellen of opbergdozen

BASISFUNCTIE: banken en tafel
EXTRA: overdekte zone

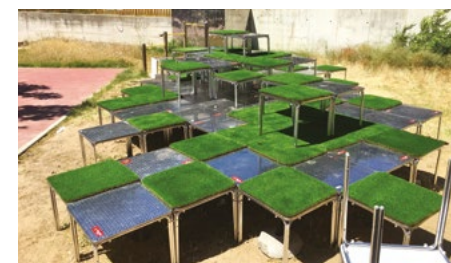
BASISFUNCTIE: zitplekken, bank op een verhoog
EXTRA: bescherming van de groene zone en afbakening van zones

BASISFUNCTIE: zit- en leesplek
EXTRA: scheiding tussen zones en opbergruimte voor materiaal en spellen, beplantingen

BASISFUNCTIE: podium
EXTRA: rustige zone, buitenklas

BASISFUNCTIE: tribune
EXTRA: valorisatie van bestaande materialen, rustige zone en speeltafels

VEILIGHEID EN ONDERHOUD

→ FICHE 1

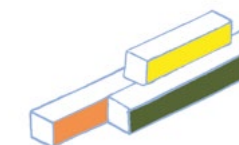
- Zorg dat bij het gebruik van het meubilair weinig risico's verbonden zijn (valhoogte, schokdempende vloerbedekking, hoeken, enz.).
- Zorg voor goed onderhoud, laat het meubilair regelmatig schilderen of beitsen.
- Controleer of het hout na een regenbui droogt zonder dat het glad wordt of verweert.
- Zorg ervoor dat licht meubilair telkens na gebruik goed wordt opgeborgen.

ANDERE OVERWEGINGEN

Samen bouwen

Het meubilair kan samen met de ouders of een vzw worden vervaardigd, in het kader van een pedagogische activiteit voor de leerlingen. 🤝

Duurzaamheid van de materialen

- Gebruik bij voorkeur lokale materialen, materiaal dat langer meegaat, recuperatiemateriaal, milieuvriendelijk en natuurlijk materiaal.

- Als zelfgemaakt meubilair dat aan weersinvloeden blootgesteld wordt, waarschijnlijk gedurende een relatief lange periode zal worden gebruikt, moet het behandeld worden tegen houtaantastende insecten en schimmels. 🍷 → **AMBITIE D**

Opbergruimte

- De leerlingen kunnen met meer speelgoed spelen als het grootste deel van het materiaal in bakken of kasten op de speelplaats wordt opgeborgen. In sommige bergingen kunnen ook de fietsen gestald worden van de leerlingen die met de fiets naar school komen. → **AMBITIE D** **FICHE 2**

Voor iedereen toegankelijk

- Kies voor meubilair dat ook afgestemd is op de behoeften van personen met beperkte mobiliteit; houd rekening met de manier waarop zij zich op de speelplaats verplaatsen. → **FICHE 1**

Ruimtelijkheid

- Met een verhoogde ruimte kunnen verschillende zones duidelijk afgebakend worden, wat garandeert dat elke zone voor het beoogde doel wordt gebruikt.

→ **FICHE 4**

BODEMBEDEKKING

Het type van de bodembedekking heeft invloed op de aard en beleving van de ruimte: kies de bedekking naargelang van de activiteiten en de gebruiksintensiviteit van elke ruimte. Ook met andere criteria moet rekening worden gehouden: duurzaamheid, schokdemping, waterbeheer, akoestiek, onderhoud, kostprijs, levensduur, veiligheid, enz.

ENKELE INLEIDENDE VRAGEN

Is de bodem vervuild?

Voor sommige zones moet worden nagegaan of de bodem niet vervuild is (bv. als het de bedoeling is dat de kinderen de groenten uit de moestuin in vollegrond ook opeten). Om te weten hoe het met uw speelplaats is gesteld, kunt u op de website van Leefmilieu Brussel de Kaart van de bodemtoestand raadplegen. Op diezelfde website vindt u onder welke voorwaarden u premies kunt krijgen om de bodem te laten onderzoeken en eventueel saneren.

MEER WETEN

→ [Bodemvervuiling controleren - Leefmilieu Brussel](#)

14

U kunt ook de Bodemfacilitator inschakelen: soilfacilitator@leefmilieu.brussels

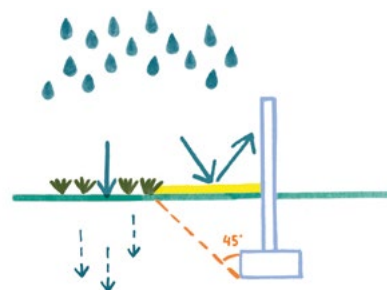
Laat de bodem water door?

Een waterdoorlatende bodem heeft de voorkeur, want die draagt bij tot het duurzame beheer van het stadswater en de strijd tegen de hitte-eilanden in de stad. → [FICHE 10](#)

Als u echter groen wil aanplanten op een speelplaats die op een ondoordringbare

structuur werd aangelegd, moet u altijd eerst een onderlaag aanbrengen, zoals voor een groendak. → [FICHE 7.9](#)

Om de funderingen van de gebouwen zeker niet te beschadigen, moeten infiltrerende verhardingen op een afstand van de gevels aangebracht worden die gelijk is aan de projectie van 45° van de diepte van de funderingen van de gebouwen.

MEER WETEN

→ [Voorziening | Waterdoorlatende verhardingen - Gids duurzame gebouwen](#)

15

Indien u twijfels hebt, kunt u zich beter tot de Facilitator Water richten; deze expert in risicoanalyse zal u advies geven: facilitator.water@leefmilieu.brussels

Weerkaats de bodem de hitte?

Er zijn verschillende manieren om te werken met bodems die de hitte weerkaatsen en op die manier mee de strijd

aanbinden tegen de hitte-eilanden in de stad. Dankzij het verdampen door de planten slaan bodems met plantengroei de warmte niet op. Voor ondoordringbare bodems kunt u beter schaduw voorzien. Als de bodem ondoordringbaar is en u geen schaduw kunt voorzien, hebt u nog de mogelijkheid om hun albedo te verbeteren, bijvoorbeeld met een lichtkleurige verf.

Albedo Vermogen van een oppervlak om zonnestraling te weerkaatsen. Hoe groot dit vermogen is, hangt af van de kleur en het materiaal waarop de straling wordt weerkaatst. Dit fenomeen verklaart voor een stuk de lage temperaturen in de poolregio's.

Waar en wanneer schijnt de zon op uw speelplaats?

Ook met de zonneshijnt moet u rekening houden als u de inrichting van uw speelplaats plant, en zeker voor zones met vollegrond of plaatsen met bedekkingen die beter minder schaduw krijgen.

Moet er een doorgang voorzien worden voor de brandweer?

Weet dat de doorgang voor de brandweer niet verhard hoeft te zijn: een alveolair systeem of grind met gras ertussen mag ook. Zo kan de continuïteit van een groenzone worden gewaarborgd. → [FICHE 6.8](#)

HET JUISTE MATERIAAL VOOR UW SPEELPLAATS

In de tabel hierna vindt u de voornaamste bodembedekkingen met telkens hun eigenschappen; dit kan u helpen om uw keuzes af te stemmen op uw behoeften.

Wel moet u met de volgende punten rekening houden:

- Behoud zoveel mogelijk de zones met vollegrond (en laat de kinderen hun laarsjes aantrekken!). → [FICHE 8](#)
- Geef de voorkeur aan natuurlijke bedekkingen. → [FICHE 8](#)
- Maak gebruik van de bestaande bedekking: als die in goede staat is, of toch minstens een deel ervan, dan kunt u die best behouden.
- Hergebruik! Recupereer het asfalt en de tegels die al ter plaatse zijn om nieuwe zitplekken te creëren, speldragers, afbakening, enz. → [AMBITIE D](#)
- Leg grasperken aan op plaatsen waar er niet veel circulatie is, of op speelplaatsen die groot genoeg zijn. → [FICHE 8](#)
- Streef naar een evenwicht tussen waterdoorlatende, natuurlijke bodems en verharde of ondoordringbare bodems.
- Een waterdoorlatende bedekking dempt contactgeluid (gedeeltelijk).
- Indien u niet voldoende budget hebt om de volledige bedekking te vervangen, zijn er alternatieven waarmee u uw speelplaats waterdoorlatend kunt maken. 🏆 🧤

Om de geluidsdemping van een bedekking te analyseren, kunt u de Geluidsfacilitator inschakelen: geluidsfacilitator@leefmilieu.brussels

ONDOOR-DRINGBAAR

HALF DOORLATEND

WATERDOORLATEND

TYPE	RICHTPRIJS Zonder levering of plaatsing	AANPLANTIN- GEN	VALDEMPING	WATERDOOR- LAATBAARHEID	GELUIDDEM- PING	MOGELIJKE RECUPERATIE	HITTEAB- SORPTIE	LEVENS- DUUR (in jaren)	ONDERHOUD	ANDERE INFORMATIE
GROENOPPER- VLAKKEN OP VOLLEGROND	100-200 € / m ²	JA	GOED	GOED	GOED	JA	JA	10 +	MATIG → FICHE 8	<ul style="list-style-type: none"> Voor een moestuin in de vollegrond moet u zich er eerst van vergewissen dat de bodem niet vervuild is, en hem zo nodig laten saneren.
ZAND	25-50 € / m ²	JA	GOED	GOED	MATIG	JA	JA	10 +	MATIG Houd er rekening mee dat de zandlaag regelmatig aangevuld moet worden + één keer per jaar moet het zand gezeefd worden	<ul style="list-style-type: none"> Zekere hoeveelheid zon vereist, om na regen te kunnen opdrogen. Voorzie dat de zandzone bedekt kan worden om hinder (afval, uitwerpselen van katten, enz.) te voorkomen.
HOUTKRULLEN	60-160 € / m ²	JA	GOED	GOED	GOED	JA	JA	10 +	MATIG Houd er rekening mee dat de laag houtkrullen regelmatig aangevuld moet worden	<ul style="list-style-type: none"> Zekere hoeveelheid zon vereist om te vermijden dat de bodem vochtig en glibberig wordt. Aanbevolen voor grote oppervlakken. De bedekking onder de houtkrullen moet water doorlaten. Vermijd houtkrullen nabij de ingangen van het gebouw.
GRIND	80-150 € / m ²	NEE	MATIG	GOED	MATIG	JA	JA	30 +	MATIG Houd er rekening mee dat de grindlaag regelmatig aangevuld moet worden	<ul style="list-style-type: none"> De bedekking waarop het grind komt, moet water doorlaten. Grind is als aggregaat recycleerbaar
SCHELPEN	100-120 € / m ²	NEE	SLECHT	GOED	MATIG	JA	JA	30 +	MATIG Houd er rekening mee dat de laag schelpen regelmatig aangevuld moet worden	<ul style="list-style-type: none"> Zekere hoeveelheid zon vereist om te vermijden dat de bodem vochtig en glibberig wordt. De bedekking waarop de schelpen komen, moet water doorlaten.
STRAATSTENEN MET OPEN VOEGEN	15-70 € / m ²	JA	MATIG	MATIG	MATIG	JA	GEDEELTE- LIJK	50-100	LICHT	<ul style="list-style-type: none"> De bedekking waarop de straatstenen komen, moet water doorlaten.
POREUS BETON	20-40 € / m ²	NEE	SLECHT	MATIG	SLECHT	GEDEELTE- LIJK	GEDEELTE- LIJK	20 +	MATIG Twee keer per jaar, grondige reiniging van de holtes	<ul style="list-style-type: none"> De waterdoorlaatbaarheid kan mettertijd afnemen, doordat holtes verstopt geraken. Als de bedekking oneffen is, kan ze abrasief zijn.
FLUISTERASFALT	50-70 € / m ²	NEE	SLECHT	MATIG	SLECHT	GEDEELTE- LIJK	GEDEELTE- LIJK	20 +	MATIG Twee keer per jaar, grondige reiniging van de holtes	<ul style="list-style-type: none"> De waterdoorlaatbaarheid kan mettertijd afnemen, doordat holtes verstopt geraken. Als de bedekking oneffen is, kan ze abrasief zijn.
COMPOSIET- MATERIALEN: DOLOMIET EN KLEI	20-30 € / m ²	NEE	SLECHT	MATIG	MATIG	NEE	NEE	30 +	LICHT	<ul style="list-style-type: none"> Nieuwe producten in ontwikkeling. De bedekking waarop de composietmaterialen komen, moet water doorlaten.
KOMEX	50-100 € / m ²	NEE	MATIG	MATIG	MATIG	GEDEELTE- LIJK	GEDEELTE- LIJK	20 +	LICHT	<ul style="list-style-type: none"> Geschikt voor intensief gebruik. Produceert heel weinig stof.
EPDM, RUBBER, KUNSTGRAS	60-160 € / m ²	NEE	GOED	SLECHT	AFHANKELIJK VAN TYPE	NEE	NEE	5-10	MATIG Twee keer per jaar, grondige reiniging	<ul style="list-style-type: none"> Er bestaat een poreus EPDM dat veel onderhoud vereist om het functioneel te houden. De granulaten waaruit het EPDM bestaat, zijn mogelijk nadelig voor het milieu, als ze door afvloeiend hemelwater worden meegevoerd.
STRAATSTENEN MET GESLOTEN VOEGEN	10-60 € / m ²	NEE	SLECHT	SLECHT	SLECHT	JA	NEE	50-100	LICHT	<ul style="list-style-type: none"> Als een onderlaag van zand wordt aangelegd, moet aandacht besteed worden aan de tribune; plaatsing van straatstenen.
BETON	100-160 € / m ²	NEE	SLECHT	SLECHT	SLECHT	GEDEELTE- LIJK	NEE	50-100	LICHT	<ul style="list-style-type: none"> Kan makkelijk tot een helling of reliëf gemodelleerd worden - bijvoorbeeld een skatepark - of kan voor specifieke doeleinden worden gebruikt: een ronde bank, een constructie rondom een boom, enz.

GEBRUIK VAN DE GEBOUWEN

De speelplaats wordt vaak begrensd door muren. Deze meestal ondoorlaatbare grens kan echter zeer aangenaam worden benut. Welke verbeteringen mogelijk zijn, hangt af van de bestaande configuratie, maar ook van wat de verbeeldingskracht van toekomstige gebruikers oplevert! Denk ook na over andere constructies op en rond uw speelplaats: luifels en gevels van de klassen, refters en turnzaal kunnen worden gebruikt als basis voor activiteiten, speeltuigen of meubilair. Ook de toegangen tot de school kunnen doeltreffender gemaakt worden door aanpassingen aan de schoolgevels.

DE MUUR

Een muur kan dienen als basis voor verschillende functies, zoals:

- **Akoestische** voorziening om voor de wijk de geluidshinder te beperken.

→ **AMBITIE C FICHE 9**

- **Sportaccessoires**, met bijvoorbeeld klimgrepen van de ene naar de andere kant. → **AMBITIE A FICHE 2**

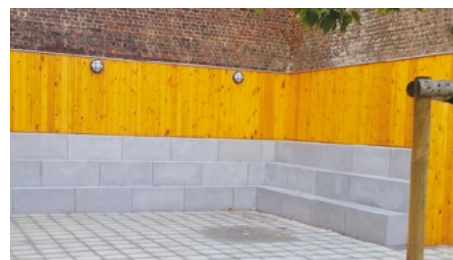

- Voorwerpen bedoeld voor de **fauna**, zoals nestkastjes.

→ **AMBITIE B FICHE 8**

- Plek om te **ontspannen**: het hout op de afbeelding hierna maakt dat de koude en ruwe, oorspronkelijk bakstenen muur aangenamer aanvoelt. Door het hout wordt de speelplaats ook duidelijker zichtbaar afgebakend en wordt ze minder sober. Dankzij de ingebouwde verlichting kan de tribune ook 's avonds nog gebruikt worden.

→ **AMBITIE A FICHE 4**

- **Communicatie** (geschilderd schoolbord, muurschildering, enz.) of spelen (geluids- of voelspelen, opberghaken, enz.).

- **Muzikale muur** met recuperatiemateriaal.

- **Plant aardige elementen** (klimplanten, hangplanten, enz.).

→ **FICHE 8**

STEUNMUREN EN NIVEAUVERSCHILLEN

De steunmuren hebben een creatief potentieel. Op verschillende manieren kan een connectie gelegd worden met de grondoppervlakte er vlak naast:

- Een **ludiek element**, zoals een speelhuisje, kan ter aanvulling van de trappen verschillende niveaus met elkaar verbinden.

- Tegen de muur wordt een reliëf gecreëerd om (rustige) **zones** af te bakenen.

- Met een eenvoudige voorziening kunnen boven en beneden met elkaar worden verbonden en kan er **speelgelegenheid** gecreëerd worden.

→ **AMBITIE A FICHE 2, 3, 5, 6**

TECHNISCHE AANBEVELINGEN

- Veiligheidsregels die in ieder geval in acht worden genomen. → **FICHE 1**

- **Structuur en stabiliteit** van de bouwwerken: als een structurelement gewijzigd moet worden (grondkeermuur, muur, enz.) moet u een architect of ingenieur raadplegen. Dat is onder meer het geval voor de glijbaan op de afbeelding hiernaast. Om structuren niet te hoeven wijzigen, kunt u er gewoon nieuwe elementen tegenaan zetten, zonder aan de structuren zelf iets te veranderen (tribune, basketbalring, enz.).

- Als aan de speelplaats wijzigingen aangebracht worden, moet u erop letten dat het **water nog altijd weg kan** van de speelplaats.

BIODIVERSITEITSVRIENDELIJKE INRICHTING

Een biodiversiteitsvriendelijke speelplaats draagt bij tot het ontstaan van koelte-eilanden, maar er is nog meer: biodiversiteit kan ook ludieke interventies opleveren, verschillende plekken op de speelplaats afbakenen en/of de akoestische en visuele perceptie verbeteren.

VÓÓR DE EIGENLIJKE INRICHTING

Voor u met de inrichting zelf begint, kan u best:

- bestuderen **welke weg het water aflegt**, om exact te kunnen bepalen waar de groene ruimtes moeten komen, zodat daar het water in de bodem kan infiltreren. → **FICHE 10**
- goed kijken **waar de zon op de speelplaats schijnt**, zodat u precies weet waar u zonbehoevende ruimtes (met name de moestuin) moet aanleggen.
- U kunt de Natuurfacilitator vragen om advies en begeleiding wanneer u deze aspecten bestudeert, vooraleer u beslist **welke inrichtingen** waar moeten komen.

Contact Natuurfacilitator:
natuur@leefmilieu.brussels

MEER WETEN

→ De natuurfacilitator ten dienste van de professionelen - Leefmilieu Brussel

16

REGLEMENTERING

Voor aanplantingen moeten de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek en de gemeentelijke reglementen inzake goed nabuurschap in acht worden genomen. Algemeen gesproken bedraagt de **minimumafstand** tot de mandelige grens van de eigendommen 2 m voor hoogstammen en 1,5 voor de andere bomen en groene hagen. **Fruitbomen die als leibomen** worden geplant, vallen niet onder dit voorschrift. Opgelet: de regels verschillen naargelang de gemeente.

MEER WETEN

→ Voorschriften inzake natuur - Gids duurzame gebouwen

17

Verder moet u er ook rekening mee houden dat deze **bomen zullen groeien**: hoe groot zijn de volwassen bomen, tot waar zal hun schaduw reiken, hoeveel takken zullen overhangen bij de burens?

Om een **vijver** uit te graven is geen vergunning nodig. Informeer echter wel bij uw gemeente, want misschien is voor dit soort inrichting een lokaal reglement van toepassing.

In het Brussels Gewest is het tussen 1 april en 15 augustus **verboden om met motoraangedreven gereedschap** bomen om te hakken of te snoeien; zo worden de **vogelnesten beschermd**.

AANBEVOLEN PLANTENSOORTEN

Om de lokale biodiversiteit een duwtje in de rug te geven en de invasie van uitheemse soorten te voorkomen, kan u verschillende **inheemse plantensoorten** planten. Deze zijn aangepast aan ons milieu en ons klimaat en zijn beter bestand tegen de ziektes en parasieten in onze regio. Er bestaan **verschillende lijsten** met inheemse soorten of niet-invasieve soorten die zich aan de lokale omgeving hebben aangepast, soorten die in een (voor)stedelijke omgeving geplant kunnen worden; op deze lijsten staan klimplanten, hagen, bomen, schaduwplanten, waterplanten en planten voor **bloemenweiden**.

De meeste van deze planten zijn inheems. Toch staan op de lijsten ook enkele **uitheemse (maar niet-invasieve) soorten**, want die dragen bij tot de biodiversiteit en maken het aanbod aan planten groter.

Plant de verschillende plantensoorten **in vollegrond** op verschillende hoogtes, want zo verbetert u de ontwikkelingsomstandigheden van de planten en vollegrond vraagt doorgaans minder onderhoud.

MEER WETEN

→ Lijst met inheemse en aanbevolen plantensoorten - Leefmilieu Brussel
→ Lijst van inheemse planten nuttig voor de biodiversiteit - Leefmilieu Brussel

18

VERLICHTING MET RESPECT VOOR FAUNA EN FLORA

Als verlichting noodzakelijk is, kies dan voor **duurzame en faunavriendelijke verlichting**.

MEER WETEN

→ Duurzame verlichting in groene ruimtes - Leefmilieu Brussel
→ Themafiches en technische aanbevelingen - Leefmilieu Brussel

19

GEMAKKELIJK TE REALISEREN INRICHTINGEN

Zaai lokale nectarrijke planten om bestuivende insecten aan te trekken.

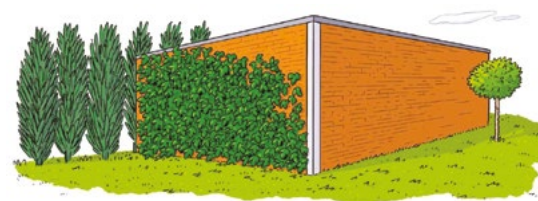
Leg een bloemperk aan of zaai bloemen tussen bestaande struiken. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIES B, C**

MEER WETEN 20
→ Lijst van soorten voor bloemenweiden - Leefmilieu Brussel
→ Lijst van schaduwplanten - Natagora

Plant klimop en andere klimplanten, zoals kamperfoelie, om naakte muren aan te kleden.

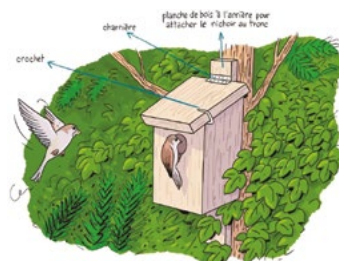
Klimplanten zijn zeer belangrijk voor de biodiversiteit, maar nemen maar heel weinig ruimte in. Klimop bijvoorbeeld fungeert in de winter als isolatiemateriaal en houdt in de zomer de hitte buiten; de plant beschermt de muur tegen vocht, zuivert de lucht door fijne deeltjes op te vangen, en vermindert geluidsoverlast; bovendien schenkt hij de insecten nectarrijke bloemen en de vogels bessen en een nestplaats. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIE B, D FICHE 7**

MEER WETEN 21
→ Klimop - Leefmilieu Brussel

Installeer nestkastjes, egel- of eekhoornhuisjes, met een stapel takken en dood hout. 🏆 🧤 🧤

→ **AMBITIE B, D FICHE 5, 7**

MEER WETEN 22
→ (Nest)kasten voor vogels en zoogdieren - Leefmilieu Brussel

Richt de zolders van de gebouwen in.

Rustige delen van het schoolgebouw kunnen zo ingericht worden dat sommige dieren, zoals vleermuizen, er met plezier hun intrek nemen. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIE B, D FICHE 7**

MEER WETEN 23
→ Kasten voor vleermuizen - Gids duurzame gebouwen

Installeer in een wilg een tunnel of een boomhut. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIE A, B FICHE 2, 5**

Maak een bosje van bloemstruiken of plant een bloemenhaag, voor de vogels en de insecten.

Gevarieerde en inheemse soorten die bij voorkeur in de vollegrond worden geplant, zijn ideale schuilplaatsen voor de fauna. Hagen vormen duidelijk afgebaakte natuurlijke grenzen voor de verschillende speelplaatszones. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIE B, D**

MEER WETEN 24
→ Haagplanten - Leefmilieu Brussel

VRIJ MOEILIK TE REALISEREN INRICHTINGEN

Bouw een insectenspiraal of muurtje van breukstenen met daarop aromatische kruiden en nectarrijke planten.

Een fraai project waar de leerlingen aan kunnen meewerken! 🧤 🧤 → **AMBITIE A, B FICHE 5**

MEER WETEN 25
→ Bouw van een insectenspiraal - Leefmilieu Brussel

Leg een moestuin aan in vollegrond of "op hoogte".

In deze moestuin kunnen de leerlingen lokale voedingswaren kweken en zo de biodiversiteit in de stad verrijken. Op die manier worden ze zich er ook van bewust hoe belangrijk het is om de ecologische impact van onze landbouwproductie te beperken. 🏆 🧤 🧤 → **AMBITIE B, D FICHE 4**

MEER WETEN 26
→ Een schoolmoestuin - Leefmilieu Brussel

Kies voor omheiningen waar eventueel dieren doorheen kunnen. → **AMBITIE A, B FICHE 4**

MEER WETEN 27
→ Omheiningen gunstig voor wildpassage - Leefmilieu Brussel

MOEILIK TE REALISEREN INRICHTINGEN

Bomen zorgen voor schaduw en verkoeling op de speelplaats en ze vormen een onmisbaar element voor klimaattransitie in de stad. 🏆 🧤 🧤

→ **AMBITIE B, D**

Aandachtspunt: bomen kunnen zich maar in goede omstandigheden en op lange termijn ontwikkelen als ze voldoende grond en voldoende voedingsstoffen krijgen. Met bijvoorbeeld boomroosters, hagen of een zitbank waar water doorheen kan, kunt u ervoor zorgen dat de wortels vlak bij de bodem voldoende water krijgen en voldoende verlucht worden.

Creëer samen een boombank, die al dan niet met de vollegrond in contact staat.

→ **AMBITIE A, B FICHE 5**

Leg een vijver aan. Doordat het water verdampt, helpt een vijver om het ontstaan van hitte-eilanden tegen te gaan. In combinatie met plantengroei die het water beter doet verdampen, daalt de thermometer nog meer. 🧤 🧤 🧤 → **AMBITIE B, C**

Aandachtspunten: de vijver moet een oppervlakte hebben van minstens 3 m² en daaromheen moet nog een vlak oppervlak voorzien worden. De ideale diepte is 80 à 100 cm en de waterkant is bij voorkeur zacht hellend, voor de planten en om valpartijen te vermijden.

MEER WETEN

28

→ Een natuurlijke vijver aanleggen - Leefmilieu Brussel

Creëer een vochtige omgeving, bijvoorbeeld een infiltratiebekken in de openlucht. Op plekken met dit soort van wadi of retentie / infiltratiebekkens gedijen waterlovedende planten goed.

→ AMBITIE B, D FICHE 10

Aandachtspunt: als de school kelders heeft, moet de wadi op minstens 3 m van de gevels worden aangelegd.

MEER WETEN

29

→ Voorziening | Wadi's - Gids duurzame gebouwen

Leg een groendak aan. Een groendak draagt bij tot de ontwikkeling van de natuur in de stad, bindt mee de strijd aan tegen het ontstaan van hitte-eilanden en maakt duurzaam regenwaterbeheer mogelijk.

→ AMBITIE B, D FICHE 6, 9

Aandachtspunt: let erop dat de ondergrond stevig genoeg is! Ga in ieder geval na of de installatie haalbaar is, en controleer het draagvermogen van het dak.

MEER WETEN

30

→ Voorziening | Extensief groendak - Gids duurzame gebouwen

ONDERHOUD VAN DE INRICHTINGEN

Werk voor de groeninrichtingen een beheersplan uit en neem daarin de volgende punten op:

- Hoe zullen de aanplantingen evolueren?
- Wie zal hoe vaak de planten besproeien met, indien mogelijk, regenwater dat in een regenput werd opgevangen? → FICHE 10
- Wie snoeit wanneer de hagen, bosjes en fruitbomen? Snoei niet zolang de vogels er hun nest bewonen (zie reglementen).
- Wie maait laat en wanneer (bloemperk, deels niet gemaaid grasperk)?
- Wie onderhoudt wanneer sommige van de nestkastjes, uiteraard buiten het nestseizoen?
- Welke klassen of leerlingen zaaien, planten, besproeien en oogsten in de moestuin?

Deel dit beheersplan met alle gebruikers van deze ruimtes (gemeentediensten, conciërge, educatief team, enz.). Zo vermijdt u dat er overvloedig wordt gespreoid of onnodig wordt gemaaid.

Voorzie zo weinig mogelijk invasieve planten. Die verstoren de bestaande ecosystemen te verstoren en andere, lokale soorten die nuttig zijn voor de biodiversiteit, te verdringen.

MEER WETEN

31

→ Lijst van invasieve uitheemse soorten die zorgwekkend zijn voor de Europese Unie - Leefmilieu Brussel

Verbied het gebruik van onkruidverdelgers en pesticiden, ook voor de werknemers die het onderhoud voor hun rekening nemen, en/of de onderneming die de schoolruimtes in de openlucht beheert.

MEER WETEN

32

→ De pesticiden - Leefmilieu Brussel

In het kader van het beheer van de groene ruimtes wordt het intensieve onderhoud van grasperken op de helling gezet: minder vaak maaien is goed voor de biodiversiteit en maakt tijd vrij voor andere activiteiten.

LUIFELS

Het is belangrijk dat er buiten genoeg overdekte ruimte is zodat de leerlingen daar tijdens de speeltijd kunnen schuilen.

De luifels beschermen tegen regen, zon en wind. Schaduw is belangrijk om tijdens hittegolven de temperatuur te doen dalen, zeker gezien de hoge verhardingsgraad in Brussel, want het probleem zal zich almaar vaker voordoen.

Verder is het essentieel dat de kinderen kunnen schuilen voor de regen, en voor sommige scholen is zelfs bescherming tegen de wind vereist. Bovendien spelen deze plekken ook een rol voor de akoestiek in de omgeving.

Vraag u af op welke behoeften ingespeeld moet worden en hoe de ruimte onder het afdak ingericht moet worden.

NOOD AAN BESCHERMING TEGEN REGEN, ZON EN/OF WIND?

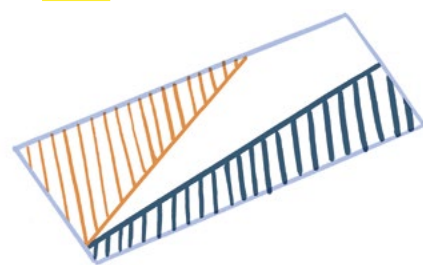
Waar op de speelplaats hebben de luifels het meeste nut:

- Op het vlak van **bescherming tegen de zon** moet u eerst nagaan waar zich de warmste plekken van de speelplaats bevinden en waar er veel schaduw is. Zo kunt u bepalen waar er schaduw nodig is, en kunt u de gevolgen inschatten voor het zonlicht, de omliggende gebouwen en de buurtbewoners.

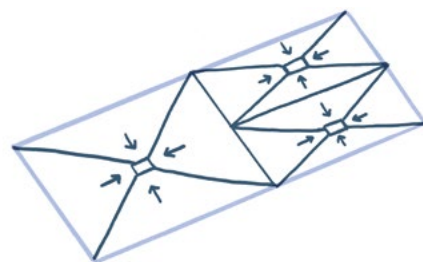
Enkele ideeën: de eenvoudigste manier om **schaduw te creëren**, is bomen planten. Grote bomen op de juiste plaats kunnen al op een aantal behoeften inspelen.

- Wat bescherming tegen de **regen** betreft, moet u analyseren hoe het regenwater afvloeit en welk traject het met deze nieuwe installatie zal volgen; verder moet u voor het regenwater ook een opvangsysteem voorzien.

→ FICHE 10

Schema met de warme en koude punten op de speelplaats

Analytisch schema van de afvloeiing van het regenwater

NOOD AAN EEN VASTE OF MOBIELE LUIFEL?

Welke soort schuilplaats u kiest, hangt af van uw antwoord op deze vraag.

Mobiele luifels

U kunt deze tijdens een workshop samen met de kinderen maken: 🧤

- U kunt ze van plaats veranderen en zelfs opbergen als ze op een bepaald ogenblik minder nodig zijn. 🌿
- Ze kosten minder dan een vaste structuur. 🏆

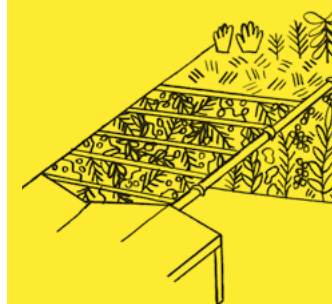
Enkele ideeën: parasol, lichte houtconstructie of zeil dat samengevouwen kan worden. 🏆

Vaste luifels

- Een stedenbouwkundige vergunning is verplicht.
- Er moet een grondige studie gemaakt worden van de locatie, het materiaal en de vorm.
- Belangrijk is de mate waarin deze luifels tegen weersinvloeden beschermen.
- Als de structuur doorschijnend is, moet u er openingen of ramen in voorzien of ze langs de zijkanten open laten, om het licht door te laten.

Enkele ideeën: een houten of metalen pergola met klimplanten om de speelplaats van schaduwplekken te voorzien, zonnepanelen, een afdak waarvan de vorm zorgvuldig werd bestudeerd zodat er speelplaatsactiviteiten georganiseerd kunnen worden.

MEER FUNCTIES MOGELIJK?

• Begaanbaar afdak

Eerbiedig zonder meer de normen voor de borstweringen, zorg voor een aangepaste structuur, vermijd inkijk (bij de burens), bedenk verschillende toegangsmogelijkheden: helling, trap, klimmuur, glijbaan, enz. → **FICHE 2**

• Groendak

Voor informatie over de soorten planten en onderlagen en de onderhoudsfrequentie, zie.

→ **FICHE 8**

• Opvang regenwater van het dak

Het opvangen regenwater kan gebruikt worden voor de tuin en voor de toiletten.

→ **FICHE 10**

• Betere akoestiek op de speelplaats als het lawaai zich niet verspreidt tot in de klassen en gekozen wordt voor een gepaste (geluiddempende) bedekking. → **AMBITION C**

MEER WETEN

- Norm NBN B 03-004 Borstweringen van gebouwen
- Presentatie Groendaken - Leefmilieu Brussel

33

SUBSIDIE MOGELIJK?

Om na te gaan of u voor uw nieuwe overdekte speelplaats recht hebt op een subsidie, moet u eerst berekenen hoeveel oppervlakte overdekte speelplaats er komt per leerling:

TOTALE OPPERVLAKTE VAN DE LUIFEL

TOTAAL AANTAL LEERLINGEN (M²/L)

Oppervlakte van de luifel De totale oppervlakte van de overdekte buitenruimtes en van vergelijkbare binnenruimtes.

Aantal leerlingen Het aantal leerlingen dat op hetzelfde ogenblik van deze ruimtes gebruikmaakt.

De subsidie voor de bouw of modernisering van een overdekte speelplaats mag niet meer bedragen dan 674,73 € / m².

MEER WETEN

- Meer informatie over subsidies vindt u op de websites van de infrastructuurdiensten van de gemeenschappen:
- website van de FWB (FR)
 - website van AGION
 - website van de VGC

34

Deze oppervlakten zijn subsidieerbaar:

MAXIMAAL SUBSIDIEERBARE OPPERVLAKTE voor overdekte speelplaatsen (fysische normen)

1,2 m² / leerling van regulier onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap

1,8 m² / leerling van buitengewoon onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap

2 m² / leerling van het basisonderwijs in de Franse Gemeenschap

1 m² / leerling van het secundair en hoger onderwijs in de Franse Gemeenschap

MINIMAAL SUBSIDIEERBARE OPPERVLAKTE voor overdekte speelplaatsen (fysische normen)

50 m² in regulier onderwijs de Vlaamse Gemeenschap

75 m² in buitengewoon onderwijs de Vlaamse Gemeenschap

Voor de fietsenstalling en bromfietsen kan 1,2 m² worden toegewezen per leerling die deze vervoersmiddel gebruikt.

MEER WETEN

- Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding

35

REGENWATERBEHEER

Water is een belangrijk element op de speelplaats en mag dan ook zichtbaar aanwezig zijn; en met in ere herstelde natuurlijke cycli biedt water vooral voordelen: de speelplaats wordt erdoor afgekoeld, er ontstaan minder plassen, waterspelletjes behoren tot de mogelijkheden, de school verbruikt minder drinkwater,... Zo wordt water een rijkdom en geen last.

Vanaf het ogenblik dat er plannen zijn om de speelplaats opnieuw in te richten, dient ook bestudeerd te worden hoe het water wegloopt, zeker als groene ruimtes tot de opties behoren. Regenwater opvangen is nuttig, want u kunt er de planten mee water geven of binnen en buiten mee schoonmaken.

REGLEMENTERING

De Gewestelijke stedenbouwkundige verordening (GSV) bevat een aantal regels met betrekking tot het doordringbaar maken van grond en de opvang van regenwater op het perceel. Zo moet al het water dat afkomstig is van ondoordringbare oppervlakken, worden **opgevangen** in een regenput of vloeiveld. Anders moet het worden afgeleid naar het openbare rioolnet.

MEER WETEN

→ Voorschriften en normen - Gids duurzame gebouwen

36

Mogelijk wordt de GSV nog aangevuld met (algemene of specifieke) Gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen. Informeer bij uw gemeente.

MEER WETEN

→ De Gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen - urban.brussels

37

VÓÓR DE EIGENLIJKE INRICHTING

U staat er niet alleen voor! Om u te helpen bij de keuzes voor de inrichting en om de haalbaarheid en slaagkansen van die keuzes in te schatten, legt de **facilitator Water** zijn expertise voor u als gewicht in de schaal:

Contacteer de facilitator Water:
facilitator.water@leefmilieu.brussels

- Constructies in de ondergrond zijn geen sinecure. Zo is het bijvoorbeeld behoorlijk lastig om boven een ondergrondse parking water laten te infiltreren. Om welke constructies het gaat, kunt u afleiden uit plannen of eventueel opmetingen en sonderingen.

- Om te berekenen welke afmetingen een voorziening voor regenwaterbeheer moet hebben, moet u nagaan of de bodem wel **waterdoorlatend** is; doe dit aan de hand

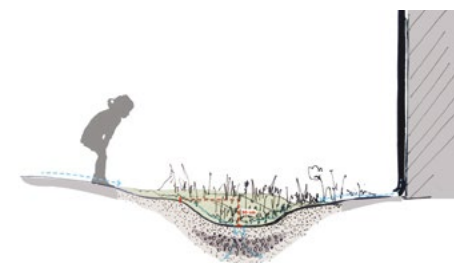
van een doorlaatbaarheidstest en de bodemcartografie. → FICHE 6

- Om specifieke infiltratievoorzieningen te installeren, zoals een wadi, kan het nuttig zijn om de doorlatendheid en de **vervuilingsgraad** van de bodem te controleren door middel van een doorlaatbaarheidstest en de bodemcartografie.
- Voor een groen bufferdak moet een stabiliteitsingenieur het **draagvermogen** van de bestaande structuur controleren.
- Een klassiek dak van een bestaand gebouw kan vrij eenvoudig tot **bufferdak** worden omgevormd, namelijk door een aftapvoorziening met gereguleerde afvoer te installeren. Het water dat op het dak wordt opgevangen, veroorzaakt immers geen extra belasting in vergelijking met een klassiek concept (waarbij reeds rekening wordt gehouden met het gewicht van sneeuw). Wel moet de lektheid gecontroleerd worden en mag de voorziening niet in werking gesteld worden op plaatsen waar zich ook elektrische voorzieningen bevinden.

MEER WETEN

→ De fysieke beperkingen van het perceel identificeren - Gids duurzame gebouwen

38

OPVANGSYSTEMEN VOOR REGENWATER

- Installeer onder aan een dakgoot een **opvangsysteem voor regenwater** (ton, put, bus, kuip, enz.). U kunt ook verschillende opvangsystemen naast elkaar plaatsen en ze aan de bovenkant met elkaar verbinden om zo veel mogelijk water op te vangen. Als er geen dak (technische ruimte, tuinhuis, enz.) in de buurt is, kunnen de opvangsystemen op andere plaatsen worden opgesteld, waar het regenwater dan wordt geconcentreerd (systeem met schoepen, trechters, gewone dekzeilen, enz.). Het opvangsysteem voor regenwater moet één keer per jaar worden gereinigd om de opslagcapaciteit te optimaliseren.

→ AMBITIE B FICHE 7

- Creëer een **ondergrondse regenwaterput**, gecombineerd met een debietregelaar bij de uitgang, indien het water niet naar een overloop kan.

→ AMBITIE D

MEER WETEN

→ Regenwaterreservoir - Gids duurzame gebouwen

39

- Creëer een **infiltratievolume aan de oppervlakte** dat de overloop van het regenwaterreservoir opvangt. Met dit soort inrichting - wadi, regentuin of retentiebekken - kan water duurzaam gebruikt worden door ervoor te zorgen dat het minder snel naar de riolering loopt. U kunt bij de uitgang een debietregelaar installeren. Als infiltratie niet mogelijk is, moet u voor een alternatief gaan: een regentuin boven de grond of een lekdicthe wadi. 🏡🌱 → **AMBITIE B, D FICHE 8**

MEER WETEN

- Wadi's - Gids duurzame gebouwen
- Regentuinen - Gids duurzame gebouwen

40

VOORZIENINGEN VOOR DE AANLEG VAN WATERDOORLATENDE ZONES

- Gebruik bedekking die water doorlaat. U kunt bijvoorbeeld opteren voor **een specifieke plaatsingswijze**, zoals tegels of straatstenen met open voegen; of u kunt materiaal kiezen met een waterdoorlatende structuur, zoals grastegels. Dit soort bedekkingen laat niet alleen water door, maar maakt **plantengroei** mogelijk én de zones blijven begaanbaar en sterk. Drainerend asfaltbeton of drainerende koolwaterstofverhardingen kunnen ook, maar dat alternatief is minder natuurvriendelijk.

- Zorg voor meer oppervlakken met vollegrond, waar u op zachte, homogene hellingen gras laat **groeien zonder het af te maaien**. Door de plantengroei verhoogt het percentage waterdoorlatende oppervlakken op de speelplaats en het water zal er langzaam en gespreid in binnendringen. In combinatie met een wadi is de voorziening nog doeltreffender. → **AMBITIE B, D FICHE 8**

- Bedek de speelzones met **absorberend materiaal**, bijvoorbeeld met houtkrullen.

→ **AMBITIE C, D FICHE 2, 6**

- Gebruik een **moestuin of regentuin** als waterdoorlatend oppervlak. 🌱🌿

→ **AMBITIE B, D FICHE 6, 8**

- Installeer **reservoirstructuren** of infiltratiebekkens onder de speelplaats (onder een verharde zone, een moestuin, een parking, een voetpad, enz.). Met dergelijke structuren kan water tijdelijk opgeslagen worden, tot het doorgesijpeld is. Het voordeel is dat het **oppervlak boven de grond gevrijwaard blijft** en dat het regenwater beheerd wordt.

MEER WETEN

- **Reservoirstructuren - Gids duurzame gebouwen**

41

ONDERHOUD VAN DE INRICHTINGEN

- Bepaal aan de hand van de vergelijkende tabel voor bedekkingen hoe waterdoorlatende oppervlakken **onderhouden** moeten worden. → **FICHE 6**
- De voorzieningen voor regenwaterbeheer moeten regelmatig worden onderhouden. Raadpleeg daarvoor de gebruiksaanwijzing van die voorzieningen. Zorg ervoor dat vanaf het begin duidelijk is wie welke onderhoudstaken wanneer moet verrichten. Doorgaans zijn de onderhoudstaken voor rekening van de **IM**, die ze delegeert aan een conciërge, een externe dienst of een gemeentedienst.
- **Reinig** het regenwaterreservoir één keer per jaar om de opslagcapaciteit te optimaliseren.
- Voor een extern infiltratiebekken - wadi of retentiebekken - moeten misschien **veiligheidsmaatregelen** worden ingevoerd, bijvoorbeeld indien de hellingen steil zijn (afsluitingen aan de rand of horizontaal, om valpartijen te voorkomen). Deze inrichtingen hebben doorgaans echter zachte hellingen. Het water stagneert alleen in uitzonderlijke gevallen op de bodem van de inrichting, bijvoorbeeld bij felle regen.

OVEREENKOMST VOOR GEZAMENLIJK GEBRUIK EN TOEGANGSCONTROLE

Soms wordt een speelplaats opengesteld voor personen van buiten de school (gezamenlijk gebruik). In dat geval kunnen verschillende middelen worden ingeschakeld om een goede verstandhouding inzake het gebruik van de speelplaats te garanderen. Enerzijds kan een overeenkomst de gebruiksvoorwaarden van de schoolinfrastructuren formaliseren: de beschikbare ruimtes worden afgebakend, na gebruik wordt de speelplaats weer op orde gebracht, er zijn instructies voor als er zich een probleem voordoet, enz. Anderzijds kan het nuttig zijn om de toegangen tot de ruimtes op de speelplaats ook fysiek af te bakenen, en dat kan met allerlei materialen.

OVEREENKOMST VOOR GEZAMENLIJK GEBRUIK

De onderstaande, niet-exhaustieve lijst verwijst naar thema's die in een overeenkomst voor gezamenlijk gebruik aan bod kunnen komen.

Toegang tot de ruimtes

- Definieer in de overeenkomst duidelijk welke ruimtes ter beschikking worden gesteld, en informeer de medegebruikers over deze afbakeningen (bijvoorbeeld door borden of een affiche met de plattegrond van de school). Welke ruimte ter beschikking wordt gesteld, hangt af van de vraag van de derde gebruikers en/of van wat de school tijdens specifieke gelegenheden toelaat.

- Baken eventueel de toegankelijke zones in de school ook fysiek af.

Tijdschema

- Bepaal wanneer en hoelang de gebruikers de ruimtes kunnen gebruiken, en laat een daarvoor aangewezen persoon een kalender bijhouden.

Na het gebruik

- Verdeel duidelijk de verantwoordelijkheden en de taken die na gebruik moeten worden uitgevoerd (onderhoud, opruimen, reinigen, enz.).
- Voer een routinecontrole in voor na gebruik van de lokalen: controleer de gebruikte ruimtes, het materiaal en de netheid en of de toegangen afgesloten werden. Er kan een verantwoordelijke worden aangesteld die een logboek bijhoudt met daarin de uitgevoerde controles.
- Definieer nauwgezet welke procedures gevolgd moeten worden wanneer materiaal beschadigd of verdwenen is. De procedure omschrijft welke stappen ondernomen moeten worden tussen het ogenblik waarop de schade wordt vastgesteld, tot het moment waarop het materiaal gerepareerd of vervangen werd.

Communicatieprotocol

- Wijs voor elke partij één enkele contactpersoon aan. De contactpersonen communiceren met elkaar over de verlenging van de overeenkomst, ze

beslissen of de school voor andere gebruikers wordt opengesteld, en bespreken eventuele problemen.

Opmerking: gebruik de juiste communicatiewijze om uit te leggen welke regels de externe gebruikers in acht moeten nemen. De principes van het gezamenlijke gebruik zouden ter gelegenheid van een inhuldigingsfeest of een ander evenement kunnen worden uiteengezet, en de contactpersoon zou voorgesteld kunnen worden. Op die manier ligt de nadruk op het gevoel te behoren tot een gemeenschap, en wordt er geen machtsverhouding ingevoerd. Dat geeft de verschillende gebruikersgroepen verantwoordelijkheidsbesef en de kans om zich de ter beschikking gestelde ruimte eigen maken.

Verzekeringen en wettelijke aspecten

- Overweeg of u geen juridisch adviseur, die eventueel door de IM werd aangesteld, in de arm zou nemen opdat de overeenkomst zo eenduidig mogelijk wordt opgesteld.
- Maak duidelijk wie welke verantwoordelijkheden neemt.
- Raadpleeg de verzekeringen van elk van de partijen, de gasten en de gebruikers.

Dienst-wederdienst

- Als u een overeenkomst hebt met een vzw, kunt u bijvoorbeeld de ruimtes ter beschikking stellen in ruil voor een wederdienst: de vereniging-gebruiker verbindt zich ertoe om bij wijze van vergoeding een dienst te verlenen (workshop of activiteiten voor kinderen leiden, materiaal repareren, administratief werk verrichten, enz.).
- In sommige gevallen moet u wel overwegen om huur aan te rekenen om het begeleidend personeel en/of de lasten (verwarming, elektriciteit, enz.) te financieren.

TOEGANGSCONTROLE

Toegang tot de ruimtes

De toegangen tot de schoolruimtes kunnen met verschillende middelen worden gecontroleerd. Ze kunnen elk afzonderlijk of in combinatie worden ingevoerd:

- toezicht door één persoon;
- sluiting met technische middelen (sloten of badges);
- fysieke grenzen, die verschillende vormen kunnen aannemen. Ze kunnen gezamenlijk worden geïnstalleerd en een origineel voorwerp of multifunctioneel meubilair vormen (bijvoorbeeld een afsluiting, speeltuig of bank).

Materiële middelen

Voorzie opbergruimte voor derde gebruikers. Maak duidelijke afspraken over het gebruik daarvan. Voer een eenvoudig systeem in dat maakt dat die opbergruimte alleen toegankelijk is voor de personen voor wie ze bestemd is (hangslot, specifiek lokaal, enz.).

LIJST VAN AFBEELDINGEN EN FOTO'S

GEBRUIKSAANWIJZING

- Afbeeldingen Chloé Perarnau (p. 6, 7)

STAPPEN

- Foto's gemaakt door het team tijdens de workshops in de scholen van de casestudy's (p. 10, 11, 12, 13, 16, 17)
- School De Tovertuin, project van Groenman. Lokeren, België. © groenman.be (p. 14)
- U de Usera, Paisaje Sur, gerealiseerd door het bureau Basurama. Madrid, Spanje, 2015. © basurama.org CCBY-NC-SA 4.0 (p. 15)

AMBITIE A

- School Sint-Paulus, speelplaats gerenoveerd door Studio Basta en Fris in het landschap. Kortrijk, België, 2019. © Fris in het landschap (p. 26)
- Lutgardiscollege, speelplaats gerenoveerd door het bureau Studio Basta. Oudergem, België, 2017. © Michiel de Cleene (p. 26)
- School Hendrik Conscience, gerenoveerd in het kader van de subsidies BuitenSpel. Schaarbeek, België, 2019. © Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) (p. 26)
- Wilgenhut in de basisschool Sint-Jozef. Eeklo, België. © Leen Smets (p. 26)

AMBITIE B

- Biodiversiteit op school. © K. Van Ingelghem (p. 34)
- School GBS Windroos. Sint-Jans-Molenbeek, België. © Lina Kusaitė, GBS Windroos, Sint-Jans-Molenbeek (p. 34)
- Basisschool Collège Saint-Pierre - Les Servites de Marie, Label Eco-Schools. Ukkel, België, 2016. © La brigade des petits jardiniers de l'école des Servites de Marie (p. 34)
- School 19, project insectenspiraal. Sint-Jans-Molenbeek, België. © School 19 van Sint-Jans-Molenbeek (p. 34)

AMBITIE C

- Afbeeldingen Chloé Perarnau (p. 39)
- School De Piramide, speelplaats gerenoveerd door Groenman. Antwerpen, België, 2015 © groenman.be (p. 42)
- Middelbare school Tablero, project gerealiseerd door Boa Mistura. Gran Canaria, Spanje, 2019 © Boa Mistura (p. 42)
- Lycée Français International, speelplaats gerenoveerd door Groenman. Berchem, België, 2017 © groenman.be (p. 42)
- Muziekspel. Natuureducatief centrum De Kaaihoeve, België © De Kaaihoeve (p. 42)

AMBITIE D

- School De Piramide, speelplaats gerenoveerd door Groenman. Antwerpen, België, 2015 © groenman.be (p. 50)
- School À la Croisée des Chemins, project van B2Ai. Neder-over-Heembeek, België, 2018. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 50)
- Gemeentelijke kleuterschool nr. 2, Label Eco-Schools. Schaarbeek, België, 2016. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 50)
- Openbare basisschool Riblette (16), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk, 2019. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 50)

AMBITIE E

- École Jourdain (20), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk. © Ville de Paris-Laurent Bourgogne (p. 58)
- École des Castors, project "Cours OASIS". Bièvres, Frankrijk, 2019. © Le Parisien / Cécile Chevallier (p. 58)
- Afbeelding Chloé Perarnau (p. 58)
- Basisschool Galilei, project "Im Garten lernen" gerealiseerd door Gruppe F. Berlijn, Duitsland, 2018. © Andreas Schimanski (p. 58)

FICHE 2

- Speelplaats van De Groene School, gerenoveerd in het kader van de subsidies BuitenSpel. Anderlecht, België, 2018. © Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) (p. 64)
- Lutgardischool. Etterbeek, België. © Sepp van Dun (p. 64)
- Openbare basisschool Riblette (16), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk, 2019. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 64)
- Lycée Français International, speelplaats gerenoveerd door Groenman. Berchem, België 2017 © groenman.be (p. 65)
- Unité d'enseignement André Bodereau. Fleury-sur-Orne, Frankrijk, 2018. © Dispositif d'Accompagnement et de Ressources médico-social André Bodereau, beheerd door de Ligue de l'Enseignement de Normandie (p. 65)
- Glijbaan van de school Ideo, project "Autocole Ideo" gerealiseerd door het bureau Basurama. Madrid, Spanje, 2018. © basurama.org CCBY-NC-SA 4.0 (p. 65)

FICHE 3

- Basisschool De Goudenregen, gerenoveerd in het kader van de subsidies BuitenSpel. Ganshoren, België. © Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) (p. 66)
- School Carolus Magnus, gerenoveerd in het kader van de subsidies BuitenSpel. Schaarbeek, België. © Vlaamse Gemeenschapscommissie (p. 66)
- School Irlandesas, project "Autocole" gerealiseerd door het bureau Basurama. Madrid, Spanje. © basurama.org CCBY-NC-SA 4.0 (p. 66)
- Lutgardiscollege, project gerealiseerd door het bureau Studio Basta. Oudergem, België, 2017. © Michiel de Cleene (p. 67)

- Sportzaal, project van White Architects. Sollentuna, Zweden. © Thomas Zaar (p. 67)
- Basketbaldoelen, project van a/LTA architects. Nantes, Frankrijk. © Stéphane Chalmeau (p. 67)
- Campus Spoor West. Anderlecht, België, 2020. © Eva Vanhangel (p. 67)

FICHE 4

- Afbeelding Chloé Perarnau (p. 68)
- Speelplaats van gemeenteschool nr. 9, project van Suède 36. Vorst, België, 2013. © Suède 36 (p. 69)
- École Neuve Saint-Pierre, project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 69)

FICHE 5

- Afbeeldingen Chloé Perarnau (p. 70 en 71)
- School Mozaïek, project van Groenman. Antwerpen, België. © groenman.be (p. 70)
- School Toverbol, project van Groenman. Antwerpen, België. © groenman.be (p. 70)
- Sint-Ludgardisschool Merksem, project van Groenman. Antwerpen, België. © groenman.be (p. 70)
- School Ivry Levassor, project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 71)
- School Aravaca, project "Autocole" gerealiseerd door het bureau Basurama. Madrid, Spanje, 2019. © basurama.org CCBY-NC-SA 4.0 (p. 71)

FICHE 6

- College Sainte-Marie au Nouveau-Monde, project "Ose le Vert", gedragen door Good Planet en Natagora. Moeskroen, België. © Anne-Sophie Bex (p. 73)

FICHE 7

- Geluidsscherm. © foto www.braun-wuerfele.de (p. 76)
- Openbare basisschool Riblette (16), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk, 2019. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 76)
- Chill-zone van de school De Muziekladder. Schaarbeek, België, 2019. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 76)
- School Neuve Saint-Pierre, project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 77)
- Speelhuysje, Openbare basisschool Riblette (16), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk, 2019 © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 77)
- School De Piramide, speelplaats gerenoveerd door Groenman. Antwerpen, België, 2015 © groenman.be (p. 77)

FICHE 8

- Hoe moet ik mijn planten kiezen?, Massart-tuin, Leefmilieu Brussel. Oudergem, België. © Mathieu Molitor (p. 79)
- Maison du Projet Lainière, 1e Frans gebouw met een C2C-label - Ville Renouvelée. Roubaix - Wattrelos, Frankrijk. © Sébastien Jarry (p. 80)

- Klimop, afbeelding © Leefmilieu Brussel (p. 80)
- Nestkastje, afbeelding © Leefmilieu Brussel (p. 80)
- Insectenspiraal, afbeelding © Leefmilieu Brussel (p. 81)
- Moestuun van de school Les Peupliers, Anderlecht, België. © École Les Peupliers (p. 81)
- Afbeelding Chloé Perarnau (p. 81)
- Vijver, École Saint-Joseph, project "Ose le Vert". Namen, België, 2017. © Céline Henriët - GoodPlanet Belgium (p. 82)
- Groendak, Gids duurzame gebouwen van Leefmilieu Brussel. © Bernard Boccara (p. 82)
- Afbeelding Chloé Perarnau (p. 85)

FICHE 9

- Afbeeldingen Chloé Perarnau (p. 84, 86, 87)
- School Mariano José de Larra, project van La Urdimbre in het kader van het project "RE_LABs Madrid". Madrid, Spanje, 2019. © basurama.org CCBY-NC-SA 4.0 (p. 85)
- Les Grands Voisins, project voor de tijdelijke bezetting van het Hôpital Saint-Vincent-de-Paul. Parijs, Frankrijk, 2018. © AAC-OMGEVING-21 SOLUTIONS (p. 85)
- Zeil dat samengevouwen kan worden, op de speelplaats van de basisschool Echillais. Frankrijk, 2016. © GrandVoile (p. 85)
- Paviljoen Van Beuningenplein. Concrete Architects. Amsterdam, Nederland, 2011. © Ewout Huibers for concrete (p. 85)
- Basisschool Westborough, Cottrell & Vermeulen Architecture. Westcliff-on-Sea, Engeland, 2012. © Anthony Coleman (p. 85)
- Begaanbaar afdak van basisschool Prins Dries, project van het architectenbureau AgwA. Antwerpen, België, 2014. © Marie-Françoise Plissart (p. 85)

FICHE 10

- Doorsnede van een infiltrerende wadi, Gids "Cours OASIS", Parijs, Frankrijk, © CAUE van Parijs (p. 89)
- Regentonnen, project Picard. Gids duurzame gebouwen van Leefmilieu Brussel. © Bernard Boccara (p. 89)
- Wadi, Leefmilieu Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, België, 2015. © Elise Beke (p. 90)
- Straatstenen met open voegen, school Alain Fournier (14), project "Cours OASIS". Parijs, Frankrijk. © Ville de Paris-Laurent Bourgogne (p. 90)
- Waterdoorlatend oppervlak, project Picard. Gids duurzame gebouwen van Leefmilieu Brussel. © Lode Saidane, Atlante (p. 90)
- Houtkrullen, school Het Spoor, project gerealiseerd door Groenman. Antwerpen, België, 2020. © groenman.be (p. 91)
- Voorziening - Regentuinen, Gids duurzame gebouwen van Leefmilieu Brussel © Leefmilieu Brussel (p. 91)

FICHE 11

- Bezetting van de Toekomststraat in het kader van het project "Toolbox Mobiliteit", tijdens Autoloze zondag in september 2013. © 21 SOLUTIONS (p. 93)

MEER WETEN

GEBRUIKSAANWIJZING

p. 6
→ GIDS
beecole.brussels/nl/be-school/onze-publicaties

STAPPEN

p. 12
→ BRUGIS
gis.urban.brussels/brugis/#
→ GOOGLE MAPS
google.be/maps

p. 13
→ TOOLBOX
perspective.brussels/nl/toolbox

p. 14
→ Thematische kaarten van Brussel
geobru.irisnet.be/nl/searchapp/maps
→ Kaarten van Leefmilieu Brussel
geodata.leefmilieu.brussels/client/view
→ TOOLBOX – Informatie van het Gewest over de regels die in schoolinfrastructuren in acht moeten worden genomen
beecole.brussels/nl/toolbox/na-te-leven-reglementeringen/stedenbouw

AMBITIE B

p. 14
→ TOOLBOX – Inventaris van de mogelijke financieringen voor de actoren van de onderwijswereld
beecole.brussels/nl/toolbox/financieringen

p. 30
→ Geregistreerde bomen
bomen-inventaris.irisnet.be/nl
→ Ecologisch netwerk en mapping
geodata.leefmilieu.brussels/client/view
→ Lijst van uitheemse soorten en biodiversiteit
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/de-biodiversiteit

FICHE 1

p. 60
→ Normen van de Federatie Wallonië-Brussel: Besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysieke en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en psycho-medisch-sociale centra (FR)
gallilex.cfwb.be/document/pdf/40232_000.pdf
→ Aanbevelingen van de Federatie Wallonië-Brussel: Identiteitsfiche: speelplaats (FR)
infrastructures.cfwb.be/index.php?id=1124

→ Normen van de Vlaamse Gemeenschap: fysieke en financiële normen
agion.be/fysieke-en-financi%C3%A8le-normen

p. 61
→ Titel IV van de Gewestelijke stedenbouwkundige verordening (GSV): Toegankelijkheid van gebouwen voor personen met beperkte mobiliteit
stedenbouw.irisnet.be/pdf/RRU_Titre_4_NL.pdf
→ Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles: Guide d'aide à la conception d'un bâtiment accessible (FR)
urbanisme.irisnet.be/pdf/guide-daide-a-la-conception-dun-batiment-accessible
→ Inter, Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid: Inspiratiebundel Toegankelijkheid van voorzieningen voor gezinnen met kinderen
inter.vlaanderen/sites/default/files/Inspiratiebundel%20toegankelijkheid%20van%20voorzieningen%20voor%20gezinnen%20met%20kinderen_2013_1.pdf
→ Plain-Pied: Guide de bonnes pratiques pour l'accueil de l'étudiant en situation de handicap dans l'enseignement obligatoire et supérieur en Région bruxelloise (FR)
plain-pied.com/upload/brochures/55.pdf

p. 61
→ SVP: De schoolvervoerplannen
mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school/schoolvervoerplan-svp
→ Fietsvadecum Brussels Hoofdstedelijk Gewest: fietsen stallen (FR)
mobilite-mobiliteit.brussels/sites/default/files/vm_7-stationnement-velo-web.pdf
→ Good Move: Good Move Brussels
mobilite-mobiliteit.brussels/nl/good-move
→ Verplichtingen inzake het parkeren van fietsen, motorrijwielen en auto's en inzake leveringen
leefmilieu.brussels/de-milieuvergunning/algemene-en-specifieke-exploitatiewaarden/algemene-exploitatiewaarden-0
→ Pro Velo: Pro Velo Brussel
provelo.org/nl

p. 61
→ Koninklijk besluit van 7 juli 1994: Basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing
besafe.be/sites/default/files/2018-03/kb_fed_basisnorm.pdf
→ Download het formulier voor de aanvraag van preventieadvies via de website van de DBDMH
pompiers.brussels/nl/voorakkoord

p. 62
→ Veiligheid van speelreinen en speeltoestellen (algemene website)
economie.fgov.be/nl/themas/kwaliteit-veiligheid/veiligheid-van-goederen-en/specifieke-reglementeringen/vrijtijdsactiviteiten/veiligheid-van-speelreinen
→ Handboek Veiligheid van speelreinen (praktische gids met tal van voorbeelden en een methode om de veiligheid op uw speelplaats te waarborgen)
economie.fgov.be/nl/publicaties/handboek-veiligheid-van
→ Tool voor risicoanalyse (spreadsheet in XLS-formaat)
economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Quality-and-Security/Risicoanalyse-Speelreinen-Inspectieschema.xls

p. 63
→ AGION: Veiligheid Speeltoestellen
agion.be/veiligheid-speeltoestellen
→ Risico's tijdens spelen en leren | Oproep tot actie: "Zo veilig als nodig", International School Grounds Alliance, 2017 (FR)
static1.squarespace.com/static/56f1b6cbe707ebc63b90b4ef/t/59a5f2549f7456a0b4445638/1504047702798/ISGA+Risk+Declaration+-+Francais+:+French.pdf
→ Is een groene speelplaats gevaarlijk? Dit zeggen experts.
Liesbet Van Houtte, 2017 (FR)
caue75.fr/uploads/media/caueidf/0001/12/8e73bc20adc716c05777c0273f4feb248d63f84a.pdf
→ Ose le Vert: Ose le vert, recrée ta cour: Sécurité et éducation au risque (FR)
oselevert.be/securite-et-education-au-risque.php
→ Springzaad: Richtlijnen Risicoanalyse: Uitdaging en Veiligheid
springzaad.be/aan-de-slag/uitdaging-en-veiligheid

FICHE 4

p. 68
→ Preventie van geweld en pesten op school. Hoofdlijn 1: De speelplaats organiseren (FR)
sciencesdelafamille.be/pr%C3%A9vention-et-prise-en-charge-du-harc%C3%A8lement-du-cyber-harc%C3%A8lement-et-des-discriminations-en-milieu-scolaire/1-r%C3%A9gulation-des-cours-de-r%C3%A9cr%C3%A9ation

FICHE 6

p. 72
→ Bodemvervuiling controleren - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/gebouwen-en-energie/mijn-huis-mijn-energie/de-bodem-vervuild

p. 72
→ Voorziening | Waterdoorlatende verhardingen - Gids duurzame gebouwen
guidebatimentdurable.brussels/nl/waterdoorlatende-verhardingen.html?IDC=10707

FICHE 8

p. 78
→ De natuurfacilitator ten dienste van de professionals - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/acties-van-het-gewest/natuurfacilitator

p. 78
→ Voorschriften inzake natuur - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/voorschriften.html?IDC=5085

p. 79
→ Lijst met inheemse en aanbevolen plantensoorten
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/IF_2017_LIST_inheemse_aanbevolenSoorten_nl
→ Lijst van inheemse planten nuttig voor de biodiversiteit - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/mijn-tuin/hoe-moet-ik-mijn-planten-kiezen

p. 79
→ Duurzame verlichting in groene ruimtes - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/RT_Eclairage_raisonne_NL.pdf
→ Themafiches en technische aanbevelingen - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/het-ecologisch-beheer/thematische-fiches-en-technische

p.80
→ Lijst van soorten voor bloemenweiden - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/IF_Biodiv_LIST_Prairies_fleuries_DEF_NL.pdf
→ Lijst van schaduwplanten - Natagora
natureaujardin.natagora.be/fileadmin/Nature_au_Jardin/Fiche_conseil/fiche_NATAGORA_NAJ_liste_plantes_ombre_BIL_080509.pdf

p.80
→ Klimop - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/RT_Lierre_grimpant_NL.pdf

p.80
→ (Nest)kasten voor vogels en zoogdieren - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/het-ecologisch-beheer/thematische-fiches-en-technische

p.80
→ Kasten voor vleermuizen - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/kasten-voor-vleermuizen.html?IDC=10698

p.80
→ Haagplanten - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/LIST_Plantes_haies_DEF_NL.pdf

p. 81
→ Bouw van een insectenspiraal - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/electfile/RT_Spirale_insectes_NL.pdf

p. 81
→ Een schoolmoestuin - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/voeding/op-school/een-schoolmoestuin

p. 81
→ Omheiningen gunstig voor wildpassage - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/RT_Clatures_faune_NL.pdf

p. 82
→ Een natuurlijke vijver aanleggen - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/RT_Amenagement_Mare_DEF_NL.pdf

p. 82
→ Voorziening | Wadi's - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/wadi-s.html?IDC=9005

p. 82
→ Voorziening | Extensief groendak - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/extensieve-groendaken.html?IDC=10898

p. 82
→ Lijst van invasieve uitheemse soorten die zorgwekkend zijn voor de Europese Unie - Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/IF_Biodiv_LijstInvasieveSoorten_BHG.pdf

p. 82
→ De pesticiden - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/de-pesticiden

FICHE 9

p. 86
→ Norm NBN B 03-004 Borstweringen van gebouwen
wtcb.be/homepage/index.cfm?cat=publications&sub=bbri-contact&pag=Contact32&art=492
→ Presentatie Groendaken - Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/sites/default/files/pres-180614-tv-1-6-tech-nl.pdf

p. 87
→ website van de FWB (FR)
infrastructures.cfwb.be/index.php?id=1367
→ website van AGION
agion.be/subsidi%C3%ABring
→ website van de VGC
vgc.be/subsidies-en-dienstverlening/onderwijs

p. 87
→ Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysieke en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding
agion.be/fysische-en-financi%C3%ABle-normen#Hfst%207

FICHE 10

p. 88
→ Voorschriften en normen - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/voorschriften-en-normen.html?IDC=5364

p. 88
→ De Gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen - urban.brussels
stedenbouw.irisnet.be/spelregels/stedenbouwkundige-verordeningen-svs/gemeentelijke-stedenbouwkundige-verordeningen-gemsv2019s

p. 89
→ De fysieke beperkingen van het perceel identificeren - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/1b-de-fysieke-beperkingen.html?IDC=9480

p. 89
→ Regenwaterreservoir - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/recuperatietank.html?IDC=10519

p. 90
→ Wadi's - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/wadi-s.html?IDC=9005
→ Regentuin - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/regentuin.html?IDC=10708

p. 91
→ Reservoirstructuren - Gids duurzame gebouwen
gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/reservoirstructuren.html?IDC=10719

NOG MEER WETEN

Ter aanvulling van de referenties in de gids vindt u hierna nog meer informatie (technische en pedagogische informatie en literatuur) om u nog meer te verdiepen in bepaalde aspecten van de vijf ambities.

AMBITIE A — LUDIEK EN GEZELLIG

- **Onderzoeksproject van de Universiteit de Mons (BE): Prévention de la violence dans les cours de récréation**
clips-bw.be/sante-et-bien-etre-a-l-ecole/plate-forme-amelioration-du-climat-scolaire-et-prevention-du-harcèlement/sensibiliser/projet/decire-une-experience?experiencePk=152
- **Gids "Patios coeducativos. Guía para la transformación feminista de los espacios educativos" (Gemengde speelplaatsen. Gids voor de vervrouwelijking van de educatieve ruimtes) (ES), Col. lectiu Punt 6 y Coeducació, 2020**
issuu.com/patioscoeducativos/docs/libro-patioscoeducativos_09-04-2020_cast
- **Gids "Cómo intervenir un patio escolar" (Hoe ingrijpen op een speelplaats) (ES), Colectivo Basurama, La Aventura de Aprender, 2017. Creative Commons**
laaventuradeaprender.intef.es/documents/10184/67760/como-intervenir-un-patio-escolar
- **Gids "El patio de la escuela en igualdad" (De egalitaire speelplaats) (ES), Equalsaree, 2017. Creative Commons**
la803008.us.archive.org/11/items/elpatiodelaescuelaenigualdad_equalsaree/2019%2006%2011%20Gu%C3%ADa-%20CASTELLANO.pdf
- **Project van de stad Genève (CH): Speelpleinen**
geneve.ch/fr/themes/structures-accueil-enfance-activites-extrascolaires/lieux-loisirs/places-jeux
- **Publicaties over onderzoek rond Kindgerichte publieke ruimte, kind & samenleving (BE)**
k-s.be/publicaties

AMBITIE B — NATUUR

- **Tips om de natuur te verwelkomen en de biodiversiteit een boost te geven: Mijn Tuin (BE) Leefmilieu Brussel**
leefmilieu.brussels/news/een-tuin-voor-de-biodiversiteit-drie-belangrijke-tips-om-de-natuur-bij-u-thuis-te-verwelkomen
- **Kaarten van het Brussels ecologisch netwerk, de fauna in het BHG, enz. (BE) Leefmilieu Brussel**
geodata.environnement.brussels/client/view
- **Educatief aanbod in verband met natuur en biodiversiteit (BE) Leefmilieu Brussel**
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/op-school
- **Verbondenheid met en leren in de natuur: Leren in de natuur (BE) Leefmilieu Brussel**
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/op-school/buiten-lesgeven
- **Leermiddelen - Thema biodiversiteit en schoolmoestuinen (BE) Leefmilieu Brussel**
leefmilieu.brussels/themas/groene-ruimten-en-biodiversiteit/op-school/leermiddelen-thema-biodiversiteit
- **Bubble-opleidingen, over natuur op de speelplaats, schoolmoestuinen, composteren, buiten leren... (BE) Leefmilieu Brussel**
bubble.brussels/nl/activiteiten
- **MICOS-programma in Madrid: om de stadslucht te verbeteren en hitte-eilanden tegen te gaan (ES) Madrid desarrollo urbano, Plan A en Ciudad de los cuidados**
arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=2c47dbdc7a7c4baeb12667a8d05c83eb#map
- **Gids "Ose le vert": Recrée ta cour (BE) Goodplanet Belgium**
goodplanet.be/pimp-je-speelplaats/docs/2017/Toekomstvisie-2017_web.pdf

AMBITIE C — AANGENAAM EN PRIKKELEND

- Gids "Cours Oasis - Cahier de recommandations pour la transformation des cours d'écoles" (FR), stad Parijs, 2020
es.calameo.com/read/004055278574d74b1615a?page=1
- Pedagogische tools over lawaai op school "geluidsbalans door de leerlingen" (BE), Leefmilieu Brussel
document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/BE_DP_bruit_NL.pdf
- Akoestisch comfort in de scholen (BE), Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/geluid/op-school/akoestisch-comfort-de-scholen
- Cartografie van het geluid - multi-blootstelling (BE), Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/geluid/geluidsgegevens/geluidskarten-en-blootstelling-van-de-bevolking/cartografie-van-het
- Dossier "De bijdrage van het gebouw aan de geluidshinder in de wijk beperken" (BE), Leefmilieu Brussel
guidebatimentdurable.brussels/nl/de-bijdrage-van-het-gebouw-aan-de-geluidshinder-in-de-wijk-beperken.html?IDC=25&IDD=5648

AMBITIE D — ECOLOGISCH BEHEERD

- Gids duurzame gebouwen: Regenwaterbeheer (BE) Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/gebouwen-en-energie/bouwen-en-renoveren/technische-info-en-tools/gids-duurzame-gebouwen
- Composteren (BE) Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/zero-afval/advies/afval-verwerken/ik-composteer-mijn-organisch-afval
- Leermiddelen - Thema Afval - grondstof - compost (BE) Leefmilieu Brussel
leefmilieu.brussels/themas/afval-grondstof/op-school/leermiddelen-thema-afval-grondstof-compost
- Animatiepakketten Sorteren en Netheid (BE) Net Brussel
arp-gan.be/nl/educatie.html
- Urban Green Blue Grid: voorbeelden van projecten (NL) Atelier GROENBLAUW
nl.urbangreenbluegrids.com/projects
- De initiatieven inzake schoolstraten: DIY - Schoolstraat (BE) Brussel Mobiliteit
mobilite-mobiliteit.brussels/nl/diy-schoolstraat

AMBITIE E — VOOR DE WIJK TOEGANKELIJK

- Netwerk voor een zinvolle invulling van buitenschoolse activiteiten: VGC, Brede School in Brussel
vgc.be/wat-biedt-n-brussel/stedelijk-beleid/brede-scholen
- Sportwerk, een vereniging die sportstages organiseert in de scholen: Sportwerk Vlaanderen - Maakt Werk van Sport
sportwerk.be
- Evaluatie van het programma "Patis escolars oberts al barri" (ES) Institut Infancia
institutinfancia.cat/wp-content/uploads/2017/10/20171011_AvaluacioPatisOberts_informe.pdf
- De wegwijzer en website [Slimgedeeld.be](https://slimgedeeld.be) helpen om de schoolinfrastructuur open te stellen voor scholen, lokale besturen en verenigingen
slimgedeeld.be

Onze hartelijke dank aan de vele mensen die hun steentje hebben bijgedragen tot de opmaak van deze gids:

DE STUURGROEP

Ann DE CANNIÈRE, **Team Bouwmeester maître architecte van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BMA)**

Inge VAN DEN CRUYCE, **Directie Stedenbouw, Brussel Stedenbouw en Erfgoed**

DE THEMATISCHE EXPERTS VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

Afdeling Water

Afdeling Inventaris van de bodemtoestand

Afdeling Geluid

NAZICHT

Valeria CARTES LEAL, **Dienst Scholen, perspective.brussels**

Marylou PAES, **Leefmilieu Brussel**

DE DIRECTIES, INRICHTENDE MACHTEN, LEERKRACHTEN EN LEERLINGEN VAN DE SCHOLEN DIE HEBBEN DEELGENOMEN AAN DE WORKSHOPS ROND DE CASESTUDY'S

Kleuterschool nr. 2 in Schaarbeek.
Directrice: Joëlle van Langendijk

School Ulenspiegel in Sint-Gillis.
Directrice: Martine Samyn

Institut De Mot-Couvreur in Brussel-Stad.
Directrice: Christine Saegerman

School René Magritte in Schaarbeek.
Directrice: Laëtitia Malisoux

School Paviljoen in Schaarbeek.
Directeur: Sven Moens

Institut Charles Gheude in Brussel-Stad.
Directeur: Otman El Abdi

Institut des Ursulines in Brussel-Stad.
Directrice: Viviane Meys

GO! Technisch Ateneum in Jette.
Directeur: Chris Pijpen

Athénée Royal du Sippelberg in Sint-Jans-Molenbeek.
Directrice basisschool: Isabelle Yannart
Directeur secundair onderwijs: Philippe Nevraumont

DE DEELNEMERS AAN HET WORLD CAFÉ

"Réflexion sur l'ouverture de la cour de récréation et la co-gestion de celle-ci" op 5 december 2019.

PERSONEN EN DOCUMENTEN DIE TIJDENS DE OPMAAK VAN DE INVENTARIS EN DE ANALYSE WERDEN GERAADPLEEGD

Art Basics for Children. Contact: Wim de Graeve

Brede School Schaarbeek-Helmet.
Contact: Barbra Erhardt

School À la Croisée des Chemins.
Contact: Olivier Vanderaspolden van de stad Brussel
Auteur: B2Ai in samenwerking met THV Thiers-Dujardin (landschapsarchitect)

Basisschool De Muziekkladder
Contact: Marinka Van Ingelgom

Basisschool De Piramide en kleuterschool Leefschool Toverbol. Kiel, Antwerpen.
Auteur: Manu Van Hove "Groenman"

Fris in het Landschap / Pimp je Speelplaats.
Contact: Katrijn Gljssel

GoodPlanet Belgium. Contact: Kris Van Ingelghem

Kind & Samenleving. Contact: Wouter Vanderstede

Onderwijs Centrum Brussel.
Contact: Gudrun Isentrant & Fanny Lagae

Federale overheidsdienst Economie, Algemene Directie Kwaliteit en Veiligheid, Dienst Reglementering Veiligheid (ENSURE). Contact: Carine Renard

Universiteit Gent Vakgroep Architectuur en Stedenbouw. Contact: Maarten Van Den Driessche

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk.
Contact: Wauter Temmerman

Vlaamse Scholierenkoepel.
Contact: Eva Perremans en Lieselotte Deckers

Studereis Brussel-Parijs in het kader van het project "Cours d'écoles Oasis" van de Conseil d'Architecture, d'Urbanisme et de l'Environnement de la Ville de Paris
Contact: Laurence Duffort en Raphaëlle Thiollier, CAUE van de stad Parijs

"Avaluació de 'Patis escolars oberts al barri'" (Evaluatie van het programma "Speelplaatsen open voor de wijk"), Institut Infància i Adolescència, Barcelona

"Como está el patio" (Hoe staat het met de speelplaats). Traza. Contact: Alba Navarrete Rodríguez

"Cómo intervenir un patio escolar" (Hoe ingrijpen op een speelplaats) en "ReLabs_Laboratorio de residuos vivos" (ReLabs_Laboratorium levend afval), Basurama. Contact: Mónica Gutiérrez Herrero

"Cours OASIS", Parijs.
Auteur: CAUE Conseil d'Architecture, d'Urbanisme et de l'Environnement de la Ville de Paris

"El pati de l'escola en igualtat" (De egalitaire speelplaats), Equal saare. Contact: Julia Goula Mejón